

«Конкуренція»

Вісник Антимонопольного комітету України,
№ 3-4 (54-55) 2014 (жовтень-грудень).

Наукове, правове видання з питань економіки і бізнесу.

Періодичність: щопівроку.

Заснований у січні 2002 року

Засновники:

Антимонопольний комітет України,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
Київський національний торговельно-економічний університет,
Інститут держави і права ім. В.М. Корецького
Національної академії наук України,
Державна установа «Інститут економіки та прогнозування
Національної академії наук України»,
Міжнародна громадська організація «Міжнародний Економічний Комітет»

Зареєстрований 17. 09. 2009. Свідоцтво Міністерства
юстиції України № 15763_4235 ПР, серія КВ

Редакційна рада:

БЕЛОУСОВА Ірина Анатоліївна – Голова Ради, к.е.н., заступник голови
Комітету Верховної Ради України з питань економічної політики, народ-
ний депутат України

ГЕЄЦЬ Валерій Михайлович – Віце-президент НАН України, директор
Державної установи «Інститут економіки та прогнозування НАН України»,
академік Національної академії наук України, заслужений діяч науки і
техніки України, лауреат Державної премії України у галузі науки і техніки
ЗАВАДА Олександр Леонідович – член Президії Української федера-
ції ubezpieczenia, Голова Громадської ради при Антимонопольному комітеті
України

ШАРОВ Ігор Федорович – народний депутат України (VII скликання),
член Комітету Верховної Ради України VII скликання з питань підприєм-
ництва, регуляторної та антимонопольної політики

ШЕМШУЧЕНКО Юрій Сергійович – д.ю.н., проф., директор Інституту
держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, ректор Київського
університету права НАН України, академік Національної академії наук
України, іноземний член Російської академії наук, заслужений діяч
науки і техніки України, лауреат Державної премії України у галузі науки
і техніки

Редакційна колегія:

Ніжнік М.В. – Перший заступник Голови Антимонопольного комітету
України – державний уповноважений

Григорян О.О. – головний редактор

Пазиченко С.М. – відповідальний секретар

Валітов О.С. – д.ю.н., завідувач кафедри адміністративного
і фінансового права Донецького національного університету
Галантич М.К. – д.ю.н., заступник директора з наукової роботи Науково-
дослідницького інституту приватного права і підприємництва Академії
правових наук України

Довгерт А.С. – д.ю.н., проф., завідувач кафедри міжнародного приватного
та митного права Інституту міжнародних відносин КНУ імені Тараса Шевченка

Козьяков С.Ю. – к.ю.н., доцент кафедри міжнародного приватного та
митного права Інституту міжнародних відносин КНУ імені Тараса Шевченка

Коломієць І.Ф. – д.е.н., професор, заступник директора Інституту
регіональних досліджень НАН України

Кузнєцова Н.С. – д.ю.н., професор кафедри цивільного права КНУ імені
Тараса Шевченка, академік Національної академії правових наук України

Лагутін В.Д. – д.е.н., проф., завідувач кафедри економічної теорії та
конкурентної політики КНТЕУ

Мамутов В.К. – д.ю.н., проф., академік НАН України, академік
Академії правових наук України, директор Інституту економіко-
правових досліджень НАН України, заслужений діяч науки та техніки,
директор Інституту економіко-правових досліджень НАН України
Мазаракі А.А. – д.е.н., проф., ректор КНТЕУ, член-кореспондент Академії
педагогічних наук України

Олуйко В.М. – д.н. держ. упр., проф. Національної академії державного
управління при Президентові України, голова Хмельницького обласного
територіального відділення Антимонопольного комітету України

Подцерковний О.П. – д.ю.н., проф., завідувач кафедри господарського
права і процесу Національного університету «Одеська національна юридична
академія», член-кореспондент Національної академії правових наук України

Старостіна А.О. – д.е.н., проф., завідувач кафедри міжнародної економіки
економічного факультету КНУ імені Тараса Шевченка

Швець В.Г. – д.е.н., проф., завідувач кафедри обліку та аудиту
економічного факультету КНУ імені Тараса Шевченка

Щербина В.С. – д.ю.н., проф., завідувач кафедри господарського права
юридичного факультету КНУ імені Тараса Шевченка, академік Національної
академії правових наук України

ЧИТАЙТЕ В НОМЕРІ:

Вісник Антимонопольного комітету України
Закон України «Про державну допомогу суб'єктам
господарювання» 3

Міжнародна академія

Стюарт Ю., Цемнолонскіс С., Рогінська Я.

Україна повинна обережно поставитись в майбутньому
до правил надання державної допомоги ЄС щодо
відновлення платоспроможності та реструктуризації
підприємств, що знаходяться в скрутному становищі 18

Наукові дослідження (економіка)

Іваницька Н., Малиновська С.

Дистрибуційні відносини, ринкова влада
та потенційні загрози конкуренції 27

Чабан Л., Кравчук Д.

Роль опитування споживачів при формуванні
доказової бази у розгляді справ
за статтею 15-1 Закону України
«Про захист від недобросовісної конкуренції»
(про поширення інформації, що вводить в оману) 32

Чабан Л. Підходи до надання дозволу

на економічну концентрацію суб'єктів
господарювання: міжнародний аспект 39

Кулішова Т., Нечитайло О. Особливості
функціонування енергетичних ринків в Україні 51

Досвід

Олуйко В., Примуш Р.

Формування інноваційного клімату
в органах Антимонопольного комітету України 56

Конкурс

Михальчишин Н., Демків О. - І.

Особливості формування конкурентних
відносин на ринку пасажирських перевезень
автомобільним транспортом 63

Хлопова О. Проблема підвищення

конкурентоспроможності української продукції
в умовах глобальних інтеграційних процесів 69

Рецензії

Подцерковний О. Рецензія на книгу

«Застосування конкурентного законодавства.
Практика України та ЄС, РФ та США» ШКЛЯР С.В.,
ІВАНИЦЬКА Н.А. 74

Вісті з регіонів 77

Рішення 80

Актуальні питання 89

Журнал видається українською та російською мовами.

Видавець: Антимонопольний комітет України

Адреса: 03035, м. Київ, вул. Урицького, 45,

тел. : 251-62-32, факс: 251-62-91

Адреса редакції: 03035,

м. Київ, вул. Урицького, 45, к. 528,

тел. : 251-62-32, тел. /факс: 251-62-91.

Формат паперу 64х90/8. Друк офсет. Папір офсетний.

Умов. друк. арк. — 8,5. Обл. — вид. арк. 8,15.

Зам. № 424.

Видавництво «Остінтек»,

м. Київ, вул. Рейтарська, 35-а, тел.: (044) 224-58-84.

A stylized, dark gray silhouette of the map of Ukraine is centered in the upper half of the image. A three-dimensional ribbon banner, also in dark gray with a lighter gray horizontal stripe, is draped across the middle of the map. The banner has a slight shadow and a 3D effect, making it appear to float above the map. The text is written in white, bold, uppercase letters on the banner.

**КОНКУРЕНЦІЯ
НЕСЕ ПРОЦВІТАННЯ**

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ ПРИЙНЯЛА ЗАКОН «ПРО ДЕРЖАВНУ ДОПОМОГУ СУБ'ЄКТАМ ГОСПОДАРЮВАННЯ»

1 липня 2014 року Верховна Рада України прийняла у другому читанні та в цілому проект Закону № 2749 «Про державну допомогу суб'єктам господарювання». За таке рішення проголосували 233 народних депутати України.

Цей Закон встановлює правові засади проведення моніторингу державної допомоги суб'єктам господарювання, здійснення контролю за наданням такої допомоги. Він спрямований на забезпечення захисту та розвитку конкуренції, підвищення прозорості функціонування системи державної допомоги та дотримання міжнародних зобов'язань України у сфері державної допомоги, а також на виконання зобов'язань України, визначених Угодою про співробітництво і партнерство між Україною та ЄС, Договором про заснування Енергетичного Співтовариства, Угодою про асоціацію між Україною та Європейським Союзом.

Дія цього Закону поширюється на підтримку суб'єктів господарювання надавачами державної допомоги за рахунок ресурсів держави чи місцевих ресурсів для виробництва товарів або провадження окремих видів господарської діяльності, що дозволить не тільки сприяти підвищенню ефективності вітчизняного виробництва, але й уникати можливих санкцій на зовнішніх ринках.

Також Закон сприятиме створенню в Україні інституційних, правових та організаційних засад моніторингу державної допомоги та контролю над нею. Закон має забезпечити мінімізацію негативного впливу державної допомоги на конкуренцію, створення рівних умов діяльності суб'єктів господарювання, сприяти розвитку конкуренції на товарних ринках України та підвищенню ефективності використання державних ресурсів.

ЗАКОН УКРАЇНИ

ПРО ДЕРЖАВНУ ДОПОМОГУ СУБ'ЄКТАМ ГОСПОДАРЮВАННЯ

(Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 34, ст.1173)

Цей Закон встановлює правові засади проведення моніторингу державної допомоги суб'єктам господарювання, здійснення контролю за допустимістю такої допомоги для конкуренції, спрямований на забезпечення захисту та розвитку конкуренції, підвищення прозорості функціонування системи державної допомоги та дотримання міжнародних зобов'язань України у сфері державної допомоги.

Розділ 1

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Визначення термінів

1. У цьому Законі нижченаведені терміни вживаються в такому у значенні:

1) державна допомога суб'єктам господарювання (далі - державна допомога) - підтримка у будь-якій формі суб'єктів господарювання за рахунок ресурсів держави чи місцевих ресурсів, що спотворює або загрожує спотворенням економічної конкуренції, створюючи переваги для виробництва окремих видів товарів чи провадження окремих видів господарської діяльності;

2) заінтересовані особи - надавачі та отримувачі державної допомоги, суб'єкти господарювання, інші юридичні і фізичні особи, їх об'єднання, інтереси яких можуть зазнати впливу від надання державної допомоги;

3) індивідуальна державна допомога - захід державної допомоги, що здійснюється поза межами програми державної допомоги, а також окремі заходи державної допомоги, що здійснюються в межах програми державної допомоги, але підлягають повідомленню згідно з умовами такої програми та цим Законом;

4) місцеві ресурси - рухоме і нерухоме майно, кошти місцевих бюджетів, інші кошти, земля, природні ресурси, що є у власності територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах, об'єкти їх спільної власності, що перебувають в управлінні районних і обласних рад, майно, що належить Автономній Республіці Крим, управління яким здійснює Рада міністрів Автономної Республіки Крим;

5) моніторинг державної допомоги - збирання та проведення аналізу інформації про державну допомогу з метою здійснення контролю за дотриманням вимог цього Закону та рішень Уповноваженого органу з питань державної допомоги (далі - Уповноважений орган), визначеного цим Законом, а також підготовка та подання звітності про державну допомогу;

6) надавачі державної допомоги - органи влади, органи місцевого самоврядування, органи адміністративно-господарського управління та контролю, а також юридичні особи, що діють від їх імені, уповноважені розпоряджатися ресурсами держави чи місцевими ресурсами і ініціюють та/або надають державну допомогу;

7) незабезпечена особа (працівник, який не може на рівних умовах конкурувати на ринку праці) - працездатна особа, щодо якої виконується одна з умов:

особа віком від 15 до 24 років або старша 50 років;

протягом шести місяців особа була безробітною;

особа не має повної середньої, середньої спеціальної чи професійно-технічної освіти або здобула таку освіту не пізніше ніж два роки тому та раніше не мала оплачуваної постійної роботи;

неодружена особа, яка проживає з однією чи більше особами, які перебувають на її утриманні;

особа працює в галузі чи має професію, в якій гендерна нерівність щонайменше на 25 відсотків перевищує середній рівень у всіх галузях економіки, та належить до гендерної групи, щодо якої існує така нерівність;

особа є представником етнічної меншості та потребує розвитку мовних навичок, професійного навчання і досвіду роботи за профілем з метою набуття перспектив отримання постійної зайнятості;

8) незаконна державна допомога - нова державна допомога, надана без повідомлення Уповноваженого органу або в період після повідомлення, але до прийняття Уповноваженим органом рішення про допустимість державної допомоги для конкуренції, або надана всупереч рішення Уповноваженого органу про визнання нової державної допомоги недопустимою для конкуренції, крім категорій державної допомоги, надавачі якої згідно із цим Законом звільнені від обов'язку повідомлення про нову державну допомогу;

9) незначна державна допомога - державна допомога одному суб'єкту господарювання, сукупний розмір якої незалежно від її форми та джерел не перевищує за будь-який трирічний період суму, еквівалентну 200 тисячам євро, визначену за офіційним валютним курсом, встановленим Національним банком України, що діяв на останній день фінансового року;

10) неналежне використання державної допомоги - будь-яке використання державної допомоги її отримувачем, що суперечить рішення Уповноваженого органу про допустимість такої допомоги для конкуренції;

11) нова державна допомога - будь-яка державна підтримка суб'єктів господарювання, що не є чинною державною допомогою, а також внесення істотних змін до умов надання чи обсягу чинної державної допомоги;

12) отримувач державної допомоги - суб'єкт господарювання, який отримує державну допомогу;

13) повідомлення про нову державну допомогу - інформація про нові програми державної допомоги або індивідуальну державну допомогу, що подається до Уповноваженого органу для прийняття ним рішення про допустимість державної допомоги для конкуренції;

14) послуги, що становлять загальний економічний інтерес, - послуги, пов'язані із задоволенням особливо важливих загальних потреб громадян, що не можуть надаватися на комерційній основі без державної підтримки;

15) програма державної допомоги - нормативно-правовий акт або сукупність актів, на підставі яких певним категоріям суб'єктів господарювання передбачається надання державної допомоги впродовж певного або невизначеного періоду у ви-

значеному або невизначеному розмірі;

16) ресурси держави - рухоме і нерухоме майно, кошти державного бюджету, інші кошти, що є об'єктом права державної власності, земля та інші природні ресурси, що є об'єктами права власності Українського народу, бюджети фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування, щодо яких здійснюється державний нагляд або якими управляють чи розпоряджаються органи влади;

17) ризиковий капітал - внесок до статутного капіталу суб'єктів малого та середнього підприємництва за рахунок ресурсів держави чи місцевих ресурсів з метою забезпечення певного виду діяльності на період розроблення техніко-економічного обґрунтування, бізнес-плану, заснування підприємства, налагодження чи розширення виробництва;

18) чинна державна допомога - програма державної допомоги чи індивідуальна державна допомога, яка існувала на день набрання чинності цим Законом або щодо якої Уповноважений орган прийняв рішення про допустимість такої допомоги для конкуренції та строк дії якої ще не завершився.

2. Терміни «суб'єкт господарювання», «товар», «економічна конкуренція (конкуренція)», «органи влади», «органи адміністративно-господарського управління та контролю» вживаються у значенні, наведеному в Законі України «Про захист економічної конкуренції».

Стаття 2. Принцип недопустимості державної допомоги для конкуренції

1. Державна допомога є недопустимою для конкуренції, якщо інше не встановлено цим Законом.

Стаття 3. Сфера застосування Закону

1. Дія цього Закону поширюється на будь-яку підтримку суб'єктів господарювання надавачами державної допомоги за рахунок ресурсів держави чи місцевих ресурсів для виробництва товарів або провадження окремих видів господарської діяльності, крім випадків, передбачених частиною другою цієї статті.

2. Дія цього Закону не поширюється на підтримку:

1) у сфері сільськогосподарського виробництва та рибальства, виробництва зброї і військового спорядження для потреб Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, а також правоохоронних органів спеціального призначення, Державної спеціальної служби транспорту, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України;

2) господарської діяльності, пов'язаної з:

інвестуванням в об'єкти інфраструктури із застосуванням процедур державних закупівель;

наданням послуг, що становлять загальний економічний інтерес, у частині компенсації обґрунтованих витрат на надання таких послуг. Перелік послуг, що становлять загальний економічний інтерес, встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Стаття 4. Форми державної допомоги

1. Державна допомога полягає у передачі ресурсів держави чи місцевих ресурсів окремим суб'єктам господарювання, а також у втратах доходів відповідних бюджетів.

Державна допомога може реалізовуватися, зокрема, у таких формах:

1) надання субсидій та грантів;

- 2) надання дотацій;
- 3) надання податкових пільг, відстрочення або розстрочення сплати податків, зборів чи інших обов'язкових платежів;
- 4) списання боргів, включно із заборгованістю за надані державні послуги, списання штрафних санкцій, компенсація збитків суб'єктам господарювання;
- 5) надання гарантій, кредитів на пільгових умовах, обслуговування кредитів за пільговими тарифами;
- 6) зменшення фінансових зобов'язань суб'єктів господарювання перед фондами загальнообов'язкового державного соціального страхування;
- 7) надання, прямо чи опосередковано, суб'єктам господарювання товарів чи послуг за цінами нижче ринкових або придбання товарів чи послуг суб'єктів господарювання за цінами, вище ринкових;
- 8) продаж державного майна за цінами, нижче ринкових;
- 9) збільшення державної частки в статутному капіталі суб'єктів господарювання або збільшення вартості державної частки на умовах, неприйнятних для приватних інвесторів.

Розділ 2 ДОПУСТИМІСТЬ ДЕРЖАВНОЇ ДОПОМОГИ

Стаття 5. Допустима державна допомога

1. Державна допомога є допустимою, якщо надається з метою:
 - 1) забезпечення споживачів соціально важливими товарами, за умови, що така допомога не є дискримінаційною стосовно місця походження товарів;
 - 2) відшкодування шкоди особам, постраждалим внаслідок надзвичайних ситуацій техногенного чи природного характеру, згідно із законом.

Стаття 6. Державна допомога, що може бути визнана допустимою

1. Державна допомога може бути визнана допустимою, якщо вона надається для таких цілей:
 - 1) сприяння соціально-економічному розвитку регіонів, рівень життя в яких є низьким або рівень безробіття є високим;
 - 2) виконання загальнодержавних програм розвитку або розв'язання соціальних та економічних проблем загальнонаціонального характеру;
 - 3) сприяння окремим видам господарської діяльності або суб'єктам господарювання в окремих економічних зонах, за умови, що це не суперечить міжнародним договорам України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України;
 - 4) підтримки та збереження національної культурної спадщини, якщо вплив такої державної допомоги на конкуренцію є неістотним.
2. Кабінет Міністрів України визначає критерії оцінки допустимості окремих категорій державної допомоги, що надається для цілей, передбачених частиною першою цієї статті, зокрема, таких категорій:
 - 1) допомога для забезпечення розвитку регіонів;
 - 2) підтримка середнього та малого підприємництва;
 - 3) допомога на професійну підготовку працівників;
 - 4) допомога на працевлаштування окремих категорій працівників та створення нових робочих місць;
 - 5) допомога на відновлення платоспроможності та реструктуризацію суб'єктів господарювання;

- 6) допомога на захист навколишнього природного середовища;
 - 7) допомога на проведення наукових досліджень, технічний розвиток та інноваційну діяльність;
 - 8) допомога на підтримку окремих галузей економіки.
3. В актах Кабінету Міністрів України, прийнятих відповідно до частини другої цієї статті, визначаються:
- 1) мета і форми державної допомоги;
 - 2) категорії отримувачів державної допомоги;
 - 3) максимальний розмір державної допомоги, яка може надаватися;
 - 4) умови та спосіб розрахунку сукупного розміру державної допомоги;
 - 5) витрати, що можуть бути відшкодовані отримувачам державної допомоги.
4. Рішення про визнання державної допомоги допустимою згідно із вимогами цього Закону приймає Уповноважений орган.

Стаття 7. Звільнення від обов'язку повідомлення про нову державну допомогу

1. Уповноважений орган може встановлювати звільнення від обов'язку повідомлення про нову державну допомогу окремих груп надавачів категорій державної допомоги, визначених частиною другою статті 6 цього Закону. Не допускається звільнення від обов'язку повідомлення надавачів державної допомоги на відновлення платоспроможності та реструктуризацію суб'єктів господарювання, а також на підтримку окремих галузей економіки.

Розділ 3
УПОВНОВАЖЕНИЙ ОРГАН

Стаття 8. Повноваження Уповноваженого органу

- 1. Уповноваженим органом є Антимонопольний комітет України.
- 2. До повноважень Уповноваженого органу належить:
 - 1) отримання та розгляд повідомлень про нову державну допомогу від надавачів такої допомоги у порядку, встановленому цим Законом;
 - 2) визначення належності до державної допомоги заходів з підтримки суб'єктів господарювання за рахунок ресурсів держави чи місцевих ресурсів, оцінювання допустимості державної допомоги для конкуренції, прийняття рішень, передбачених цим Законом;
 - 3) збирання та проведення аналізу інформації про заходи з підтримки суб'єктів господарювання за рахунок ресурсів держави чи місцевих ресурсів, вимагання від надавачів та отримувачів державної допомоги, їх посадових осіб інформації, у тому числі з обмеженим доступом, необхідної для прийняття рішень, передбачених цим Законом;
 - 4) надання:
 - надавачам державної допомоги обов'язкових для розгляду рекомендацій про внесення змін до умов надання такої допомоги з метою усунення або мінімізації негативного впливу державної допомоги на конкуренцію;
 - роз'яснень з питань застосування законодавства у сфері державної допомоги;
 - 5) прийняття рішень про:
 - тимчасове припинення надання незаконної державної допомоги відповідно до цього Закону;
 - припинення та повернення незаконної державної допомоги, визнаної недопустимою для конкуренції;

- 6) визначення порядку:
 - подання та оформлення повідомлень про нову державну допомогу та про внесення змін до умов чинної державної допомоги;
 - розгляду справ про державну допомогу;
 - відкликання рішень, визначених частиною шостою статті 10 або частиною сьомою статті 11 цього Закону;
 - проведення моніторингу державної допомоги;
 - ведення та доступу до реєстру державної допомоги;
- 7) визначення:
 - форм та вимог щодо подання інформації про чинну державну допомогу;
 - методик формування карти регіонального розподілу державної допомоги, підготовки та оприлюднення офіційної звітності України у сфері державної допомоги;
- 8) розроблення та внесення в установленому порядку Кабінету Міністрів України пропозицій щодо прийняття нормативно-правових актів з питань державної допомоги;
- 9) здійснення заходів міжнародного співробітництва;
- 10) обмін інформацією з міжнародними організаціями, державними органами, неурядовими організаціями з питань державної допомоги в інших державах.

Розділ 4 НОВА ДЕРЖАВНА ДОПОМОГА

Стаття 9. Порядок подання повідомлення про нову державну допомогу

1. Надавачі державної допомоги подають повідомлення про нову державну допомогу з пропозиціями щодо підготовки проектів законів, інших нормативно-правових та розпорядчих актів, спрямованих на підтримку суб'єктів господарювання за рахунок ресурсів держави чи місцевих ресурсів, внесення змін до умов чинної державної допомоги.

2. Пропозиції щодо внесення змін до умов чинної державної допомоги підлягають повідомленню, якщо вони можуть істотно вплинути на рішення Уповноваженого органу про допустимість державної допомоги для конкуренції, зокрема у разі, якщо вони стосуються мети, строків, обсягу, джерел фінансування та отримувачів державної допомоги.

3. Не подаються повідомлення щодо:

1) категорій державної допомоги, надавачі якої звільнені від обов'язку повідомлення на підставі статті 7 цього Закону;

2) незначної державної допомоги, якщо вона не стосується безпосередньо підтримки експортних операцій або переважного використання продукції вітчизняного виробництва порівняно з імпортованою продукцією;

3) внесення до чинних програм державної допомоги змін, що передбачають збільшення фінансування менш як на 20 відсотків бюджету відповідної програми.

4. Нова державна допомога, що підлягає повідомленню, може бути надана лише після отримання відповідного рішення Уповноваженого органу, передбаченого пунктами 1 і 2 частини шостої статті 10 або пунктами 1-3 частини сьомої статті 11 цього Закону.

5. Повідомлення про нову державну допомогу подаються надавачами державної допомоги Уповноваженому органу у визначеному ним порядку з урахуванням строків розгляду повідомлення та справи про державну допомогу, визначених цим Законом.

6. Повідомлення про нову державну допомогу повинні містити вичерпну та достовірну інформацію про мету, очікуваний результат, обсяг, строк, форми, правові підстави, надавачів та отримувачів державної допомоги.

7. Надавач державної допомоги може відкликати своє повідомлення про нову державну допомогу у будь-який час до прийняття Уповноваженим органом остаточного рішення, передбаченого частиною шостою статті 10 та частиною сьомою статті 11 цього Закону.

8. Суб'єкт господарювання, який має намір отримати державну допомогу, зобов'язаний подати її надавачеві відомості про господарську діяльність, про державну допомогу, отриману ним за останніх п'ять років, про правові підстави для отримання державної допомоги, її форму та мету.

9. Суб'єкт господарювання, який має намір отримати незначну державну допомогу, зобов'язаний подати її надавачеві відомості про господарську діяльність, а також про всю незначну державну допомогу, отриману ним протягом останніх трьох років, її форму та мету.

10. Вимоги до відомостей про господарську діяльність суб'єкта господарювання, який має намір отримати державну допомогу, визначаються відповідним надавачем державної допомоги з урахуванням вимог щодо подання та оформлення повідомлень про нову державну допомогу, встановлених Уповноваженим органом.

Стаття 10. Розгляд повідомлення про нову державну допомогу

1. Якщо інформація у повідомленні про нову державну допомогу не відповідає встановленим вимогам або є неповною для прийняття рішення про допустимість державної допомоги для конкуренції, Уповноважений орган протягом 15 днів з дня отримання такого повідомлення інформує про це надавача державної допомоги, надсилає йому запит на додаткову інформацію і встановлює строк її подання, що не може перевищувати 30 днів з дня отримання запиту. На вмотивоване клопотання надавача державної допомоги Уповноважений орган може продовжити такий строк.

2. Повідомлення про нову державну допомогу вважається прийнятим до розгляду після 15 днів з дня його надходження, якщо протягом цього строку Уповноважений орган не повідомив надавача державної допомоги про те, що інформація у повідомленні не відповідає встановленим вимогам або є неповною для прийняття рішення про допустимість державної допомоги для конкуренції, та не надіслав запит на додаткову інформацію.

3. Якщо надавач державної допомоги не подав у встановлений строк відповідно до запиту Уповноваженого органу інформації, повідомлення про нову державну допомогу вважається відкликаним. У такому разі Уповноважений орган приймає рішення про відмову у розгляді повідомлення та письмово повідомляє про це надавача державної допомоги.

4. Якщо надавач державної допомоги у відповіді на запит Уповноваженого органу обґрунтовано доведе, що подання додаткової інформації є неможливим, оскільки така інформація йому невідома, недоступна або подавалася раніше, Уповноважений орган розпочинає розгляд повідомлення про нову державну допомогу на підставі наявної у нього інформації та повідомляє про це надавача державної допомоги. У такому разі повідомлення про нову державну допомогу вважається прийнятим до розгляду з дня отримання відповіді на запит Уповноваженого органу.

5. Рішення за результатами розгляду повідомлення про нову державну допомогу приймається Уповноваженим органом протягом двох місяців з дня початку його розгляду.

6. За результатами розгляду повідомлення про нову державну допомогу Уповноважений орган у встановленому ним порядку приймає рішення про:

- 1) допустимість нової державної допомоги для конкуренції;
- 2) визнання підтримки суб'єкта господарювання, зазначеної у повідомленні, такою, що не є державною допомогою відповідно до цього Закону;
- 3) початок розгляду справи про державну допомогу.

7. Якщо протягом строку розгляду повідомлення про нову державну допомогу, встановленого частиною п'ятою цієї статті, Уповноважений орган не розпочав розгляду справи про державну допомогу, рішення про допустимість нової державної допомоги для конкуренції вважається прийнятим.

Стаття 11. Розгляд справи про державну допомогу

1. Уповноважений орган розпочинає у визначеному ним порядку розгляд справи про державну допомогу в разі виявлення обґрунтованих підстав для висновку про недопустимість державної допомоги для конкуренції або про проведення поглибленого аналізу допустимості державної допомоги для конкуренції за результатами:

- розгляду повідомлення про нову державну допомогу;
- проведення перевірки інформації про незаконну державну допомогу чи неналежне використання чинної державної допомоги;
- відкликання Уповноваженим органом рішення згідно з частиною десятою цієї статті.

2. У рішенні про початок розгляду справи про державну допомогу зазначаються відомості про результати розгляду повідомлення про нову державну допомогу, обґрунтовані підстави для висновку про недопустимість державної допомоги для конкуренції або про проведення поглибленого аналізу допустимості державної допомоги для конкуренції.

3. Рішення про початок розгляду справи надсилається надавачеві державної допомоги протягом двох робочих днів з дня його прийняття. Інформація про початок розгляду справи розміщується на офіційному веб-сайті Уповноваженого органу та містить звернення до всіх заінтересованих осіб про подання протягом 30 днів вмотивованих заперечень та зауважень щодо надання державної допомоги. Уповноважений орган може безпосередньо надіслати таке звернення заінтересованим особам.

4. Заінтересована особа, яка подає Уповноваженому органу відомості, заперечення чи зауваження у зв'язку з розглядом справи про державну допомогу, може вимагати нерозкриття інформації про неї надавачеві такої допомоги.

5. Заперечення та зауваження заінтересованих осіб передаються Уповноваженим органом на розгляд надавача державної допомоги, який протягом 30 днів з дати їх отримання зобов'язаний подати Уповноваженому органу обґрунтований висновок щодо отриманих заперечень та зауважень. У разі обґрунтованого клопотання надавача державної допомоги Уповноважений орган може продовжити такий строк.

6. Уповноважений орган приймає рішення за результатами розгляду справи про державну допомогу протягом шести місяців з дати прийняття рішення про початок розгляду такої справи.

7. За результатами розгляду справи про державну допомогу Уповноважений орган приймає рішення щодо:

- 1) визнання підтримки суб'єкта господарювання, зазначеної у повідомленні про нову державну допомогу, такою, що не є державною допомогою відповідно до цьо-

го Закону, у тому числі внаслідок внесення надавачем державної допомоги змін до умов її надання;

2) допустимості нової державної допомоги для конкуренції, у тому числі внаслідок внесення надавачем державної допомоги змін до умов її надання;

3) допустимості нової державної допомоги для конкуренції за умови виконання надавачем та отримувачами державної допомоги встановлених Уповноваженим органом зобов'язань;

4) визнання нової державної допомоги недопустимою для конкуренції;

5) припинення та повернення незаконної державної допомоги, визнаної недопустимою для конкуренції.

8. Рішення Уповноваженого органу надсилаються надавачам державної допомоги протягом трьох робочих днів з дня їх прийняття, а також розміщуються на офіційному веб-сайті Уповноваженого органу.

9. Державна допомога, надана всупереч рішення Уповноваженого органу про визнання такої допомоги недопустимою для конкуренції, підлягає поверненню у порядку, визначеному статтею 14 цього Закону.

10. Уповноважений орган може відкликати у визначеному ним порядку рішення, прийняте відповідно до частини сьомої цієї статті або частини шостої статті 10 цього Закону, якщо воно прийнято на підставі недостовірної інформації, що призвело до прийняття необгрунтованого рішення, та прийняти нове рішення у порядку, встановленому цією статтею.

Розділ 5

НЕЗАКОННА ДЕРЖАВНА ДОПОМОГА ТА НЕНАЛЕЖНЕ ВИКОРИСТАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ДОПОМОГИ

Стаття 12. Перевірка інформації про незаконну державну допомогу

1. У разі отримання під час проведення моніторингу чинної державної допомоги або з будь-яких інших джерел інформації про незаконну державну допомогу Уповноважений орган проводить перевірку такої інформації з метою забезпечення дотримання вимог цього Закону.

2. З метою перевірки інформації про незаконну державну допомогу Уповноважений орган надсилає відповідному надавачу державної допомоги вимогу щодо подання повідомлення про таку державну допомогу відповідно до частин п'ятої і шостої статті 9 цього Закону та встановлює строк подання такого повідомлення.

3. У разі неподання на вимогу Уповноваженого органу повідомлення про державну допомогу у встановлений ним строк або невідповідності інформації, зазначеної у повідомленні, встановленим законодавством вимогам, або надходження до Уповноваженого органу вмотивованої заяви суб'єкта господарювання про вжиття заходів до запобігання негативним наслідкам для нього у разі надання такої допомоги Уповноважений орган приймає рішення про тимчасове припинення незаконної державної допомоги до прийняття рішення про її допустимість для конкуренції і надсилає копію такого рішення відповідному надавачеві державної допомоги протягом трьох робочих днів з дня його прийняття. Рішення Уповноваженого органу є обов'язковим для виконання надавачем державної допомоги з дня його отримання.

4. Якщо за результатами перевірки інформації про незаконну державну допомогу Уповноважений орган має підстави для висновку про недопустимість державної допомоги для конкуренції або про проведення поглибленого аналізу допустимості

такої допомоги для конкуренції, він починає розгляд справи про державну допомогу в порядку, визначеному статтею 11 цього Закону.

5. За результатами розгляду справи про державну допомогу, розпочатої внаслідок перевірки інформації про незаконну державну допомогу, Уповноважений орган приймає рішення відповідно до частини сьомої статті 11 цього Закону. Якщо надавач незаконної державної допомоги, щодо якої відкрито справу про державну допомогу, не подав інформації на запит Уповноваженого органу, остаточне рішення за результатами розгляду справи про державну допомогу приймається на підставі інформації, наявної в Уповноваженого органу.

6. Під час проведення перевірки інформації про незаконну державну допомогу строки, встановлені частиною п'ятою статті 10 і частиною шостою статті 11 цього Закону, не застосовуються.

7. Якщо за результатами розгляду справи про державну допомогу, розпочатої внаслідок перевірки інформації про незаконну державну допомогу, Уповноважений орган прийняв рішення про визнання державної допомоги недопустимою для конкуренції, така допомога підлягає припиненню та поверненню у порядку, визначеному статтею 14 цього Закону.

Стаття 13. Неналежне використання державної допомоги

1. Якщо Уповноважений орган під час проведення моніторингу державної допомоги або з будь-яких інших джерел отримав обґрунтовану інформацію про неналежне використання державної допомоги, що суперечить його рішення про допустимість такої допомоги для конкуренції або про допустимість для конкуренції за умови виконання надавачем та отримувачами державної допомоги встановлених Уповноваженим органом зобов'язань, він проводить перевірку такої інформації в частині дотримання вимог цього Закону.

2. З метою проведення перевірки інформації про неналежне використання державної допомоги Уповноважений орган може надіслати надавачу та отримувачам державної допомоги вимогу щодо подання необхідної інформації.

3. Якщо за результатами проведеної перевірки встановлено, що неналежне використання державної допомоги призвело до надання незаконної державної допомоги, Уповноважений орган здійснює розгляд справи про державну допомогу відповідно до статей 11, 12 і 14 цього Закону.

Розділ 6 ПОВЕРНЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ДОПОМОГИ, НЕДОПУСТИМОЇ ДЛЯ КОНКУРЕНЦІЇ

Стаття 14. Порядок повернення державної допомоги, недопустимої для конкуренції

1. Уповноважений орган приймає рішення про повернення незаконної державної допомоги у разі визнання її недопустимою для конкуренції. Рішення про повернення такої державної допомоги надсилається надавачеві державної допомоги протягом трьох днів з дня його прийняття. Надавач державної допомоги зобов'язаний вжити необхідних заходів до забезпечення повернення незаконної державної допомоги, недопустимої для конкуренції, її отримувачем відповідно до рішення Уповноваженого органу та повідомити Уповноваженому органу про виконання його рішення у встановлений строк.

2. Порядок повернення незаконної державної допомоги, недопустимої для конкуренції, встановлюється Кабінетом Міністрів України.

3. У разі невиконання рішення про припинення або повернення незаконної державної допомоги, недопустимої для конкуренції, Уповноважений орган звертається до окружного адміністративного суду, територіальна юрисдикція якого поширюється на місто Київ, з позовом про визнання відповідного нормативно-правового чи акта індивідуальної дії, на підставі якого надавалася така державна допомога, незаконним та про припинення та/або повернення незаконної державної допомоги.

4. Якщо Уповноважений орган встановив, що незаконна державна допомога надається на підставі законодавчого акта, прийнятого без дотримання вимог цього Закону, він повідомляє про це відповідного надавача державної допомоги та Кабінет Міністрів України, який як суб'єкт права законодавчої ініціативи у встановленому порядку вносить пропозиції про приведення такого законодавчого акта у відповідність із цим Законом.

5. Уповноважений орган не може вимагати повернення незаконної державної допомоги після 10 років з дня набрання чинності нормативно-правовим чи розпорядчим актом, на підставі якого надавалася така допомога.

Розділ 7 **ЧИННА ДЕРЖАВНА ДОПОМОГА**

Стаття 15. Перегляд чинної державної допомоги

1. Якщо Уповноважений орган за результатами розгляду повідомлення про чинну державну допомогу або за результатами моніторингу державної допомоги відповідно до розділу 8 цього Закону виявив ознаки того, що чинна державна допомога не є або більше не може вважатися допустимою для конкуренції, він надсилає надавачеві такої допомоги письмову вимогу щодо подання протягом 30 днів інформації та підтверджуючих документів про надання такої допомоги.

2. Якщо за результатами проведення аналізу інформації, отриманої від надавача державної допомоги, Уповноважений орган отримає підтвердження того, що чинна державна допомога не є або не може більше вважатися допустимою для конкуренції, він надсилає відповідному надавачеві державної допомоги рекомендації щодо:

- 1) внесення змін до програми державної допомоги;
- 2) запровадження додаткової процедури виконання програми державної допомоги;
- 3) припинення виконання програми державної допомоги.

3. Рекомендації Уповноваженого органу підлягають обов'язковому розгляду надавачем державної допомоги, якому вони надані. Про результати їх розгляду Уповноважений орган повідомляється у місячний строк з дня отримання таких рекомендацій.

4. Якщо надавач державної допомоги подав у встановлений строк заперечення щодо виконання рекомендацій Уповноваженого органу, а Уповноважений орган після розгляду заперечення вважає необхідним виконання рекомендацій, Уповноважений орган приймає рішення про початок розгляду справи про державну допомогу в порядку, встановленому статтею 11 цього Закону.

5. Якщо надавач державної допомоги у встановлений строк подав письмову зго-

ду на виконання рекомендацій Уповноваженого органу, Уповноважений орган за погодженням з надавачем державної допомоги визначає строк виконання рекомендацій. Надавач державної допомоги у визначений Уповноваженим органом строк має подати підтвердні документи щодо виконання рекомендацій у повному обсязі.

Розділ 8

ПРОВЕДЕННЯ МОНІТОРИНГУ ДЕРЖАВНОЇ ДОПОМОГИ

Стаття 16. Реєстр державної допомоги та звітність

1. Реєстр державної допомоги складається та ведеться Уповноваженим органом за результатами проведення моніторингу державної допомоги та на підставі інформації про чинну державну допомогу, яка подається надавачами такої допомоги.

2. Реєстр державної допомоги оновлюється, зокрема даними про нову державну допомогу, що набрала чинності протягом звітного року, у тому числі про ту, надавачі якої підлягають звільненню від обов'язку повідомлення про нову державну допомогу відповідно до статті 7 цього Закону.

3. Надавачі державної допомоги зобов'язані щороку, до 1 квітня наступного року, подавати Уповноваженому органу у визначеному ним порядку інформацію про чинну державну допомогу, її мету, форми, джерела, отримувачів та їхні частки у загальному обсязі наданої протягом минулого фінансового року державної допомоги у межах відповідної програми або інформацію про те, що протягом звітного року державна допомога не надавалася.

4. Форма та вимоги щодо подання інформації про чинну державну допомогу визначаються Уповноваженим органом.

5. Отримувачі державної допомоги зобов'язані надавати відповідним надавачам такої допомоги повну та достовірну інформацію про чинну державну допомогу.

6. Якщо надавач державної допомоги не подав Уповноваженому органу інформації про чинну державну допомогу у встановлений цим Законом строк, Уповноважений орган надсилає йому письмову вимогу щодо подання протягом 30 днів такої інформації.

7. Уповноважений орган щороку, до 1 вересня наступного року, складає річний звіт про надання державної допомоги в Україні за попередній фінансовий рік та подає його Кабінетові Міністрів України. Такий звіт публікується в газеті «Урядовий кур'єр» та розміщується на урядовому веб-сайті.

8. Реєстр державної допомоги є відкритим, доступ до нього є безоплатним для всіх користувачів.

Стаття 17. Оскарження рішень Уповноваженого органу

1. Заінтересовані особи мають право оскаржити рішення Уповноваженого органу, прийняті відповідно до цього Закону, повністю або частково до окружного адміністративного суду, територіальна юрисдикція якого поширюється на місто Київ, у місячний строк з дня його одержання.

2. Прийняття адміністративним судом до розгляду заяви про визнання недійсним рішення Уповноваженого органу повністю або частково не зупиняє його виконання.

Розділ 9

ПРИКІНЦЕВІ ТА ПЕРЕХІДНІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Цей Закон набирає чинності через три роки з дня його опублікування, крім частини другої статті 6, частини першої та пунктів 6-10 частини другої статті 8, ча-

стини другої статті 14, які набирають чинності з дня, наступного за днем його опублікування.

2. Усі надавачі державної допомоги протягом одного року з дня набрання чинності цим Законом зобов'язані подати Уповноваженому органу повідомлення про програми підтримки суб'єктів господарювання за рахунок ресурсів держави чи місцевих ресурсів, які існували на день набрання чинності цим Законом. Подання повідомлення, його розгляд та розгляд справи про державну допомогу здійснюються у порядку, визначеному розділом 4 цього Закону.

3. Чинна державна допомога, що існувала на день набрання чинності цим Законом, яка відповідно до рішення Уповноваженого органу визнана недопустимою для конкуренції, має бути приведена у відповідність із цим Законом у строк, визначений Уповноваженим органом, але не більш як протягом п'яти років з дня набрання чинності цим Законом.

4. Внести зміни до таких законодавчих актів України:

1) статтю 26 Господарського кодексу України (Відомості Верховної Ради України, 2003 р., №№ 18-22, ст. 144) викласти в такій редакції:

«Стаття 26. Державна допомога суб'єктам господарювання

1. Правові засади проведення моніторингу державної допомоги суб'єктам господарювання та здійснення контролю за допустимістю такої допомоги для конкуренції встановлюються законодавством про державну допомогу суб'єктам господарювання»;

2) частину третю статті 19 Кодексу адміністративного судочинства України (Відомості Верховної Ради України, 2005 р., №№ 35-37, ст. 446) після слів «у сфері державних закупівель» доповнити словами «та рішень у сфері державної допомоги суб'єктам господарювання, адміністративні справи за позовом Антимонопольного комітету України у сфері державної допомоги суб'єктам господарювання»;

3) у Законі України «Про Антимонопольний комітет України» (Відомості Верховної Ради України, 1993 р., № 50, ст. 472; 2000 р., № 41, ст. 343; 2004 р., № 13, ст. 181; 2006 р., № 14, ст. 118; 2007 р., № 9, ст. 67; 2010 р., № 33, ст. 471; 2013 р., № 18, ст. 162):

статтю 3 доповнити пунктом 6 такого змісту:

«6) проведення моніторингу державної допомоги суб'єктам господарювання та здійснення контролю за допустимістю такої допомоги для конкуренції»;

частину першу статті 5 після слів «Про захист від недобросовісної конкуренції» доповнити словами «Про державну допомогу суб'єктам господарювання»;

статтю 7 доповнити частиною п'ятою такого змісту:

«У сфері здійснення контролю за допустимістю державної допомоги для конкуренції Антимонопольний комітет України має повноваження, визначені Законом України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання»;

частину першу і перше речення частини другої статті 22-¹ після слів «законодавством про захист економічної конкуренції» доповнити словами «та про державну допомогу суб'єктам господарювання».

5. Кабінету Міністрів України протягом трьох місяців з дня набрання чинності цим Законом:

подати до Верховної Ради України пропозиції щодо приведення законодавчих актів України у відповідність із цим Законом;

привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом;

забезпечити приведення міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади їх нормативно-правових актів у відповідність із цим Законом;

забезпечити прийняття нормативно-правових актів, передбачених цим Законом.

Президент України

м. Київ

1 липня 2014 року

№ 1555-VII

П.ПОРОШЕНКО

Юджин Стюарт

Керівник Проекту ЄС «Гармонізація системи державних закупівель в Україні зі стандартами ЄС»

Сігітас Цемнолонскіс

старший експерт з питань державної допомоги Проекту ЄС «Гармонізація системи державних закупівель в Україні зі стандартами ЄС»

Яна Рогінська

експерт Проекту ЄС «Гармонізація системи державних закупівель в Україні зі стандартами ЄС»¹

УКРАЇНА ПОВИННА ОБЕРЕЖНО ПОСТАВИТИСЬ В МАЙБУТНЬОМУ ДО ПРАВИЛ НАДАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ДОПОМОГИ ЄС ЩОДО ВІДНОВЛЕННЯ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ТА РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ, ЯКІ ЗНАХОДЯТЬСЯ В СКРУТНОМУ СТАНОВИЩІ

У цій статті ми проаналізували ключові елементи правил ЄС 2014 року щодо надання державної допомоги для відновлення платоспроможності та реструктуризації підприємств, які знаходяться в скрутному становищі. Буде важливим, щоб органи державної влади в Україні прийняли це до уваги доти, доки ще є час для перегляду ситуації в Україні та в разі необхідності розробили нові ініціативи для приведення у відповідність правил ведення бізнесу відповідно до правил ЄС. Як вже зазначалось раніше є ще час у вигляді перехідного періоду від трьох до шести років.

Ключові слова: державна допомога, контроль, моніторинг, законодавство, конкуренція, міжнародні зобов'язання, відновлення платоспроможності та реструктуризація підприємства.

In this article, we examine the key elements of the new (2014) EU rules on State aid for rescue and restructuring of firms in difficulty. It will be important that policymakers in Ukraine take note of these while there is still time to review the Ukrainian situation and, if needed, to design new initiatives for business recovery that do not face the constraints of the EU rules. As noted earlier, the available time is between three and six years.

Key words: state aid, control, monitoring, EU, law, competition, international obligations, rescue and restructuring firms in difficulty.

I. Вступ: Складне лікування для України – але ще є час.

1 липня 2014 року був прийнятий Закон України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання». Державна допомога є по суті поняттям, що переплітається із впливом на конкуренцію та торговими субсидіями, податковими пільгами та іншими формами державних концесій, які надають перевагу окремим компаніям і, таким чином, можуть негативно позначитися на діяльності інших компаній. У сучасну епоху вільної торгівлі ці типи державного втручання в економіку є проблематичними, якщо вони суттєво впливають на торгівлю і конкуренцію. З відкриттям торгівлі та міжнародних позицій країни (у тому числі у контексті інтеграції у ЄС та членства у СОТ і Договорі про енергетичне співтовариство) необхідно повністю враховувати міжнародні правила, які стосуються державної підтримки економічної діяльності.

Закон України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» по суті є рамковим законодавчим актом і вимагає прийняття значної кількості підзаконних актів, якими б встановлювались правила-процедури щодо повідомлення та надання згоди на виділення державної допомоги національним регулятором (Антимонопольним комітетом України), а також детальних правил щодо надання державної допомоги окремим категорій, секторів економіки та для окремих цілей. Відповідно до положень Угоди

про Асоціацію між Україною та ЄС всі правила надання державної допомоги повинні відповідати правилам ЄС (доволі складним), включаючи відповідні рішення Європейського Суду (англ. European Court of Justice).

Ці правила є більш жорсткими та складними, ніж правила надання субсидій в СОТ, і для України цей процес адаптації є доволі складним.

Необхідно зазначити, що ще є час для імплементації правил ЄС з питань державної допомоги в Україні. Це положення відображено в новому законі про державну допомогу, яким передбачений трирічний перехідний період (до серпня 2017 року) до моменту початку дії системи державної допомоги в Україні. Крім того, існуючі схеми надання державної допомоги в Україні мають додатковий перехідний період до трьох років для повідомлення, аналізу та приведення у відповідність до стандартів ЄС (в разі, якщо такі схеми не будуть відповідати законодавству, коли Закон набере сили). Також нова система контролю за наданням державної допомоги в Україні запропонує переваги в середньостроковій перспективі, тому що це:

1) Допоможе досягнути вищих стандартів в управлінні державними фінансами, включаючи запобігання дуплікації або нецільового використання державних коштів.

2) Стане одним із інструментів в боротьбі з корупцією в Україні шляхом припинення надання таємних необґрунтованих субсидій окремим підприємствам.

3) Допоможе підвищити рівень конкуренції в економіці шляхом зменшення кількості випадків надання окремим підприємствам штучної конкурентної переваги.

4) Допоможе забезпечити той факт, що надання підтримки бізнесу (в будь-якій формі) обґрунтоване і допоможе досягти суттєвих позитивних результатів в економіці.

¹Доктор Юджин Стюарт працював радником з питань державної допомоги та субсидій в урядах 30-ти різних країн. На цей час він є Керівником Проекту ЄС: «Гармонізація системи державних закупівель в Україні зі стандартами ЄС», метою якого є надання підтримки в проведенні реформ в сфері державних закупівель в Україні разом з впровадженням системи державної допомоги. Сігітас Семнолонскіс, колишній член Ради з питань конкуренції Литви, є старшим експертом з питань державної допомоги Проекту ЄС «Гармонізація системи державних закупівель в Україні зі стандартами ЄС». Яна Рогінська є також експертом Проекту з питань державної допомоги. Погляди, висловлені тут, належать авторам цієї статті та не повинні розглядатися як конкретна позиція Проекту, а також, ні в якому разі не відображають офіційну позицію Європейського Союзу чи будь-якої організації, що входить до його складу чи є пов'язаною із ним.

5) Стане одним із внесків в роботу функціонуючої ринкової економіки в Україні шляхом раціоналізації майбутньої індустріальної модернізації та залучення прямих іноземних інвестицій і правил, що відповідають міжнародним стандартам.

6) Допоможе виконати міжнародні зобов'язання України щодо державної підтримки бізнесу та сектору виробництва².

З іншого боку, навіть в рамках наявних строків для імплементації деякі правила надання державної допомоги ЄС, які повинні будуть застосовуватись в Україні, стануть складним способом лікування для розв'язання деяких проблем в економіці України. Зокрема, свобода діяти через заходи державної підтримки стосовно підприємств, що знаходяться в скрутному становищі (не зважаючи на те, чи це є державні чи приватні підприємства), буде суттєво скорочена, коли правила ЄС щодо надання державної допомоги підприємствам, що знаходяться в скрутному становищі³, будуть імplementовані через прийняття необхідних підзаконних актів в Україні.

В цій статті ми проаналізували ключові елементи правил 2014 року ЄС щодо надання державної допомоги для відновлення платоспроможності та реструктуризації підприємств, що знаходяться в скрутному становищі. Буде важливим, щоб органи державної влади в Україні прийняли це до уваги доти, доки ще є час для перегляду ситуації в Україні та в разі необхідності розробили нові ініціативи для приведення у відповідність правил ведення бізнесу відповідно до правил

ЄС. Як вже зазначалось раніше, є ще час у вигляді перехідного періоду від трьох до шести років.

II. «Підприємства, що знаходяться в скрутному становищі», та розвиток правил надання державної допомоги в ЄС.

Допомога на відновлення платоспроможності підприємств є заходом підтримки, без якого підприємство не змогло б «вижити» в коротко- або середньостроковій перспективі⁴. Крім того, використовуються різні індикатори для встановлення такого факту, а саме, якщо хоча б один із наступних умов виконується:

- коли більше 50 % акціонерного капіталу компанії було втрачено через накопичені збитки;
- коли підприємство є предметом колективного спору про неплатоспроможність чи задовольняє критерії відповідно до національного законодавства щодо неплатоспроможності на вимогу кредиторів;
- коли велике підприємство мінімум протягом двох років має борг на частку власного капіталу більше 7,5 % та його відношення процентних платежів є нижче 1,0.

Починаючи з 1990-х років, ЄС посилив і значно зміцнив правила надання державної допомоги в інтересах конкуренції та вільної торгівлі; необтяжені рішеннями урядів країн-членів ЄС щодо надання спеціальної державної допомоги (*ad hoc*). Особливо це стосується правил надання державної допомоги на відновлення платоспроможності та реструктуризацію підприємств, що знаходяться в скрутному становищі, які повинні вийти з ринку, дозволивши іншим підприємствам ефективно конкурувати. Водночас комерційні банкрутства мають соціальний аспект (тобто, втрата робочих місць, регіональний занепад, та, в деяких випадках, монополізація цих ринків

²Угода СОТ про субсидії та компенсаційні заходи, Угода СОТ про інвестиційні заходи, пов'язані з торгівлею, ГАТТ, Стаття 18 Договору про заснування Енергетичного Співтовариства, Статті 49, 51, 53(2) та 94 (чинної) Угоди про партнерство і співробітництво між Україною та ЄС та статті 262 - 267 (майбутньої) Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, включаючи ЗВТ.

³Європейська Комісія: Настанови щодо державної допомоги для відновлення платоспроможності та реструктуризацію підприємств, що знаходяться в скрутному становищі, ОJ C 249 of 31 July 2014.

⁴2014, Настанови щодо відновлення платоспроможності та реструктуризацію підприємств, Розділ 2.

підприємствами, що залишилися). Таким чином, навіть при жорсткій ринковій економіці та правилах конкуренції, все ще може бути місце для державного втручання стосовно «нездорових» підприємств. Проте, на відміну від минулого, коли більшість великих державних підприємств в більшості держав-членів ЄС були врятовані хоча б один раз (наприклад, авіалінії, вугільні шахти, сталеливарні заводи тощо), правила, які застосовуються зараз, сфокусовані на обмеженні державного втручання (**тільки в якості останнього заходу і тільки один раз**), гарантують повернення підприємств, яким була надана підтримка, до фінансової стабільності та детальний нагляд за операціями з відновлення платоспроможності та реструктуризації регулятором (в контексті ЄС цим органом є Європейська Комісія).

Водночас загальні правила, на які звернута увага в цій статті, не застосовуються до фінансового сектору (де ЄС продовжує застосовувати «тимчасові заходи» з 2008 року для відновлення платоспроможності і реструктуризації банків в ЄС) або до окремо визначених секторів (наприклад, до залізничного транспорту), що є предметом окремих правил. Крім того, новостворене підприємство не може отримувати такий вид державної допомоги протягом трьох років з моменту початку роботи в своїй галузі.

III. Правила ЄС щодо відновлення платоспроможності та реструктуризації підприємств, що знаходяться в скрутному становищі, та їх застосування.

Для того, щоб захід державної підтримки підприємства в скрутному становищі становив державну допомогу, повинні виконуватись критерії щодо залучення державних ресурсів, надання вибіркової переваги підприємству, яке отримує таку підтримку, а також щодо наявного або потенційного впливу на конкуренцію та

торгівлю⁵. Зазвичай, коли держава втручається для підтримки підприємства, яке знаходиться в скрутному становищі, всі ці умови виконуються і як результат застосовуються правила ЄС щодо надання державної допомоги на відновлення платоспроможності та реструктуризацію підприємств. Проте, якщо держава робить інвестиції за нормальних ринкових умов, такі дії можуть задовольняти так званий *тест приватного інвестора*, і, таким чином, правила державної допомоги не застосовуються. Цей аргумент часто застосовується при повідомленні про державну допомогу на відновлення платоспроможності та реструктуризацію підприємства, але рідко переконує Європейську Комісію⁶. Так само, якщо умови списання заборгованості застосовуються за нормальних ринкових умов, це має назву – *тест приватного кредитора* – і в такому разі правила державної допомоги не застосовуються.

Правила ЄС щодо надання державної допомоги на відновлення платоспроможності та реструктуризацію застосовуються в трьох випадках (коли захід є державною допомогою):

(1) Державна допомога відновлення платоспроможності підприємства. Допомога на відновлення платоспроможності підприємств є заходом підтримки, без якого підприємство не змогло б «вижити». Це підтримка для ліквідності підприємства, яка надається з метою забезпечення того, що підприємство виконає свої короткострокові зобов'язання. Така допомога забезпечує короткий перепочинок від фінансових проблем фірми (до 6 місяців). Метою надання допомоги на відновлення платоспроможності підприємства є підтримка життєдіяльності фірми під час розроблення плану реструктуризації або ліквідації підприємства. Це є тимчасовою підтримкою підприємства, що знаходить-

⁵Стаття 107(1) ДФЄС.

⁶Case T-301/01: Alitalia v. Commission [2008] ECR II-1753, Decision 2009/155/EC Alitalia [2009], OJ L 52/3 and Commission Decision in Case SA 30584 Malev Hungarian Airlines, 9 January 2012.

ся в скрутному становищі. Хоча метою такої допомоги є тільки поліпшення фінансової ситуації на період декількох місяців, але в окремих випадках допомога на відновлення платоспроможності також може включати певні термінові структурні заходи. Допомога на відновлення платоспроможності повинна забезпечити надання необхідного часу для аналізу обставин, які призвели до того, що підприємство опинилось в скрутному становищі, та для розробки необхідного плану (реструктуризації або ліквідації) для подолання такого становища.

(2) Державна допомога для реструктуризації підприємства. Метою такої допомоги є відновлення довгострокової життєздатності бенефіціара на підставі узгодженого та далекосяжного плану реструктуризації (перевіряється європейською Комісією). Допомога на реструктуризацію призначена для забезпечення реорганізації та раціоналізації фірми, діяльності бенефіціара до більш ефективної. Допомога на реструктуризацію зазвичай включає в себе не тільки фінансову реструктуризацію в формі капіталовкладення новими або існуючими акціонерами, але і списання або зменшення суми боргу кредиторами, а також фізичну реструктуризацію. У випадках, коли надається допомога на реструктуризацію, отримувач такої допомоги повинен надати детальний план реструктуризації.

(3) Тимчасова державна допомога на реструктуризацію підприємства. Правилами ЄС також передбачено можливість надання тимчасової допомоги для реструктуризації, яка є доступною тільки для малих та середніх підприємств. Такий захід покликаний для «спрощення надання державної допомоги для малих та середніх підприємств». Така допомога може бути надана на коротший термін, ніж основна допомога для реструктуризації підприємства, та може бути надана тільки в формі позик або гарантій для позик.

Отримувач тимчасової допомоги на реструктуризацію також повинен надати план реструктуризації, проте у спрощеній версії. Впровадження такої нової категорії допомоги з липня 2014 року має на меті подолати прогалину між допомогою на відновлення платоспроможності (строком максимум на 6 місяців) та більш складною допомогою на реструктуризацію у випадках, коли отримувачем є мале або середнє підприємство.

На цій концептуальній основі правила застосовуються наступним чином.

Перш за все, основним правилом є те, що всі заходи допомоги мають бути повідомлені в Європейську Комісію⁷. Як регулятор Комісія буде вирішувати чи може бути захід підтримки погоджений, наприклад, звільнений від обов'язку повідомлення відповідно до положень Договору про функціонування ЄС (ДФЄС)⁸ з посиланням на те, яким чином захід з відновлення платоспроможності або реструктуризації підприємства полегшить розвиток певних видів економічної діяльності або певних сфер економіки⁹.

При проведенні оцінки чи може повідомлена допомога бути визнана сумісною з внутрішнім ринком Комісія має брати до уваги чи виконується кожен з наступних критеріїв:

(а) Чи є внесок у визначену мету спільного інтересу? Захід державної допомоги повинен мати на меті спільний інтерес. Попередження виходу підприємства з ринку не має цього спільного інтересу. Така допомога повинна базуватися на «попередженні соціальних труднощів або відновленні прогалин ринку, шляхом відновлення довгострокової життєдіяльності підприємства». Прикладом може бути високий рівень безробіття в певному регіоні, порушення процесу на-

⁷За аналогією, вторинне законодавство України повинно передбачати попереднє повідомлення та надання згоди Антимонопольного комітету України.

⁸Стаття 107(1) ДФЄС.

⁹Це відображає статтю 107(3)(с) ДФЄС.

дання важливої суспільної послуги, коли це може призвести до втрати важливих знань або досвіду. Допомога також буде вважатись такою, що має суспільний інтерес, якщо вона допоможе виправити негативну ситуацію, яка б мала місце без допомоги.

(b) *Чи є необхідність державного втручання?* Це означає, що захід державної допомоги повинен принести таке поліпшення ситуації, яке б не мало місця на ринку без нього.

(c) *Чи захід державної допомоги є доцільним та пропорційним?* Держави-члени при наданні допомоги на відновлення платоспроможності або реструктуризацію підприємства повинні продемонструвати, що така допомога сприяє досягненню поставлених цілей в спосіб, що найменше спотворює конкуренцію та не несе за собою надмірної компенсації. Це також означає, що державна допомога на реструктуризацію має бути обмежена до розміру, необхідного для утримання підприємства «на плаву» протягом 6-ти місяців. Крім того, інтенсивність допомоги на реструктуризацію повинна бути обмежена до мінімуму, необхідного для проведення реструктуризації, у світлі наявних фінансових ресурсів фірми, її акціонерів і бізнес-групи, до якої воно належить. Також має бути забезпечений особистий вклад підприємства в реструктуризацію.

(d) *Чи має захід державної допомоги стимулюючий ефект?* Необхідно показати, що за відсутності допомоги підприємство-бенефіціар було б реструктуризоване, продане або ліквідоване, що не призвело б до досягнення спільного інтересу.

(e) *Чи захід розроблений таким чином, щоб уникнути негативного впливу на конкуренцію та торгівлю між державами-членами ЄС?* Негативні впливи допомоги мають бути обмежені таким чином, щоб загальний баланс і вплив державної допомоги був позитивний. Допомога на відновлення платоспроможності, рес-

труктуризацію підприємства та тимчасова підтримка на реструктуризацію повинна надаватись відносно тільки однієї операції з реструктуризації. Це називається принципом «*один раз – останній раз*»¹⁰. Закладена ідея такого принципу полягає в тому, що втручання для відновлення платоспроможності або реструктуризації не відповідали б спільному інтересу ЄС, якби було доведено, що попередньо надана державна допомога не досягла поставлених цілей.

(f) *Чи захід державної допомоги є прозорим?* Держави-члени, Європейська Комісія, економічні оператори і громадськість повинні мати простий доступ до всіх відповідних актів та інформації про надану допомогу.

Якщо хоча б один із вищеперерахованих критеріїв не дотримано, то допомога не буде вважатись сумісною із внутрішнім ринком і, таким чином, є забороненою.

IV. Державна допомога для комерційної реструктуризації

Водночас як державна допомога на відновлення платоспроможності є короткостроковою (спрямована на подальше залучення плану реструктуризації), державна допомога на реструктуризацію викликає особливе занепокоєння з точки зору конкуренції.

З практичної точки зору державна допомога на реструктуризацію підприємств включає в себе довгострокові позики, схеми рекапіталізації, списання боргів або поєднання таких заходів. Реструктуризація сама по собі включатиме фінансову реорганізацію капіталу підприємства та бізнес реорганізацію його діяльності. Відповідно до нових правил надання державної допомоги в ЄС загальним принци-

¹⁰Якщо пройшло менше 10 років (за певних виключень) з моменту надання допомоги на відновлення платоспроможності підприємства або тимчасової підтримки на реструктуризацію або якщо план реструктуризації було припинено – Комісія не дозволить надання знову таких видів допомоги. Принцип надання такої допомоги тільки 1 раз – має 10-річний цикл.

пом надання державної допомоги на реструктуризацію є те, що така допомога може надаватись тільки за умови, що позитивні наслідки її надання будуть більшими, ніж негативні. Таким чином, дозвіл Європейської Комісії зазвичай надається тільки за дотримання таких умов:

- план реструктуризації повинен бути реалізований таким чином, щоб відновити довгострокову життєздатність фірми в розумні терміни¹¹;
- компенсаційні заходи повинні бути прийняті для попередження або мінімізації ризику спотворення конкуренції (зменшення обсягу виробництва або присутності на ринку тощо);
- допомога має бути обмежена мінімально до того, що необхідно;
- спеціальні умови можуть бути частиною дозволу Комісії щодо надання допомоги;

Комісія повинна мати змогу перевіряти процес виконання плану реструктуризації шляхом надання регулярних звітів державами-членами ЄС.

Умови надання згоди на допомогу на реструктуризацію є менш суворими, коли така допомога надається малим підприємствам, так як така допомога має менший вплив на конкуренцію ніж якби вона надавалась середнім або великим підприємствам.

ДВА ПРИКЛАДИ З ІТАЛІЇ

Важливі зміни були внесені в законодавство ЄС щодо надання державної допомоги на відновлення платоспроможності та реструктуризацію підприємств, жорсткі правила існували і до того та зміцнювались протягом останніх двадцяти-тридцяти років. Таким чином, загальний спосіб застосування правил державної допомоги на відновлення платоспроможності та реструктуризацію

¹¹ Якщо плану реструктуризації не було дотримано або він був змінений без погодження, Європейська Комісія може класифікувати це як «нецільове використання державної допомоги», яка має бути повернена – навіть ризикуючи подальшим банкрутством підприємства.

І – Допомога на відновлення платоспроможності підприємства Sandretto Industrie srl – незаконно довго продовжувалась¹²

У січні 2007 року Комісія схвалила надання допомоги на відновлення платоспроможності в розмірі 5 млн. євро у формі поручительства на двох кредитних лініях «Sandretto». Підприємство знаходилося в місті Турін і було засноване в 1947 році під ім'ям Fratelli і займалося виробництвом ливарних машин для термoplastів. У 2007 році підприємство мало оборот в 30 млн євро та 340 працівників. Комісія схвалила державну допомогу в січні 2007 року на підставі серйозних соціальних труднощів, які мала компанія. Допомога була обмежена строком в 6 місяців. Італійська влада не подала ні документи про підтвердження, що допомога була припинена після шести місяців, ні план реструктуризації або ліквідації «Sandretto» – Комісія відкрила процедуру розслідування в червні 2008 року. Врешті решт після закінчення встановлених 6 місяців вимагалось виконання поручительства, в результаті чого «Sandretto» має 5 млн євро боргу перед державою.

Коментуючи цю справу Комісар ЄС з питань конкуренції Неелі Кроес зазначила:

«За визначенням, допомога на відновлення платоспроможності може лише бути спрямована на підтримання діючої фірми, яка має фінансові труднощі на час, необхідний для розробки плану реструктуризації або ліквідації. Коли захід виходить за межі встановлених шести місяців, у нас є обов'язок проводити розслідування для гарантування того, що конкуренти фірми, яка має фінансові труднощі, не втратить біз-

¹² Рішення Комісії С 19/08 від 30 вересня 2009 року щодо заходу підтримки Італії підприємства Sandretto Industrie srl від 13 квітня 2010 року.

нес або навіть збанкрутують через несправедливі і невиправдані субсидії». Комісія дійшла висновку, що захід із допомоги на відновлення платоспроможності у 5 млн євро, оскільки він був продовжений після 24 січня 2008 року і надав привілеї «Sandretto», доки не припинилась уся її діяльність 29 червня 2009 року, є зловживанням допомогою, яке не може вважатися сумісним із спільним ринком, та повинно бути повернене Італії від одержувача – компанії «Sandretto Industrie srl».

II – Вливання капіталу в наземних операторів аеропорту міста Мілан є незаконною державною допомогою на відновлення платоспроможності та реструктуризацію

У грудні 2012 року Європейська Комісія прийняла рішення в справі проти італійського наземного оператора SEA Handling в аеропорту Мілан щодо залучення незаконної державної допомоги підприємству, яке знаходиться в скрутному становищі, та постановила повернути € 360 млн. Комісія дійшла висновку, що державна допомога в € 360 млн. в формі капіталовкладень між 2002 та 2010 роками SEA, державним оператором аеропорту Milan Malpensa та Milan Linate, в своє підприємство SEA Handling – наземний оператор в аеропортах, була несумісною з правилами надання державної допомоги ЄС. Під час розслідування Комісія з'ясувала, що державна підтримка надавала негативну економічну перевагу підприємству SEA Handling, якої не мали його конкуренти. Розслідування Комісії також показало, що підприємство не отримало б такої допомоги за ринкових умов в 2002-2010 ро-

ках та жоден приватний інвестор не зробив би такі капіталовливання за нормальних ринкових умов. Таким чином, капіталовкладення в підприємство SEA Handling створило негативну перевагу в порівнянні з його конкурентами і становило державну допомогу відповідно до правил ЄС. Стосовно можливої сумісності капіталовкладень з правилами надання державної допомоги ЄС в рішенні Комісії зазначено, що так як SEA Handling було в скрутному фінансовому становищі, підприємство могло б законно отримати державну допомогу відповідно до Настанов Комісії щодо допомоги на відновлення платоспроможності та реструктуризацію підприємств¹³. Проте капіталовкладення не відповідало таким критеріям. Крім того, бізнес-план SEA Handling не показав на основі надійних припущень, що:

- А) компанія могла стати платоспроможною та діяти без постійної державної підтримки;
- В) SEA Handling також зробила б внесок у вартість реструктуризації;
- С) приймалися би компенсаційні заходи для мінімізації спотворення конкуренції, спричинені отриманою державною підтримкою.

Відповідно від Італії також вимагалось забезпечити повернення від підприємства SEA Handling отриманої державної допомоги з відсотками.

¹³Правила, що застосовувались до підприємства SEA Handling, були від 2004 року – Настанови ЄС щодо відновлення платоспроможності та реструктуризації підприємств.

підприємств може бути проілюстрований справами, які мали місце до запровадження нових правил. Нижче наводимо два таких приклади.

V. Наслідки для України

Хоча правила надання державної допомоги на відновлення платоспроможності та реструктуризацію підприємств відповідно до Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» все ще не були розроблені, вони повинні будуть відповідати тим стандартам ЄС, які були вищевикладені згідно з положеннями Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Таким чином, постійна підтримка нежиттєздатних підприємств не буде можливою в майбутньому, складні рішення мають бути прийняті стосовно майбутнього підприємств, які знаходяться в скрутному становищі, а також Антимонопольний комітет України як державний регулятор згідно з Законом повинен буде забезпечити той факт, що підприємства,

які отримують підтримку, дійсно мають шанс відновити свою платоспроможність.

Більшість країн, які відкрили свої ринки для торгівлі з ЄС, повинні були усвідомити той факт, що навіть, якщо вони хотіли та могли собі дозволити, вільна торгівля та умови ринку означали, що свобода відновлювати платоспроможність підприємств, що знаходяться в скрутному становищі, не може продовжуватись відповідно до національного контексту¹⁴.

Україна повинна серйозно поставитись до правил ЄС про надання державної допомоги на відновлення платоспроможності та реструктуризацію підприємств в найближчі роки. З наявним часом для вивчення цих правил є час для вивчення детальних правил, запровадження принципу надання допомоги один раз – останній раз, і заходів, які необхідно ввести в дію, щоб цілеспрямовано вирішити деякі з найдавніших успадкованих економічних проблем в країні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Договір про функціонування Європейського Союзу, ОВ.: С:2008:115:0047:0199:EN, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:115:0047:0199:EN:PDF>
2. Європейська Комісія: Настанови щодо державної допомоги для відновлення платоспроможності та реструктуризацію підприємств, що знаходяться в скрутному становищі, [Електронний ресурс]. – Режим доступу : OJ C 249 of 31 July 2014;
3. Case T-301/01: Alitalia v. Commission [2008] ECR II-1753, Decision 2009/155/EC Alitalia [2009], OJ L 52/3 and Commission Decision in Case SA 30584 Malev Hungarian Airlines, 9 January 2012;
4. Рішення Комісії С 19/08 від 30 вересня 2009 року щодо заходу підтримки Італії підприємства Sandretto Industrie srl від 13 квітня 2010 року;
5. Закон України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» від 01.07.2014, № 1555-VII.

¹⁴Наведемо один приклад, до вступу в ЄС в 1973 році, Ірландія мала державний орган "Foir Teoranta", що спеціалізувався на санації та реструктуризації ірландських підприємств. Він припинив дію з 1973 року.

Наталія Іваницька

адвокат, старший юрист Arzinger, к.ю.н.

Світлана Малиновська

адвокат, старший юрист Arzinger, к.ф.н.

У статті досліджуються найбільш актуальні проблеми, пов'язані із застосування антимонопольного законодавства до дистрибуційних систем продажу товарів та пропонування послуг із різним ступенем вертикальної інтеграції. Також здійснюється аналіз проблеми набуття та визначення ринкової влади, акцентується увага на необхідності застосування різних підходів до оцінки дій за статтями 6 і 8 Закону України «Про захист економічної конкуренції».

Ключові слова: виробник, дистриб'ютор, вертикальні угоди, конкуренція, білий перелік, чорний перелік, сірий перелік, інформаційний обмін, ексклюзивна дистрибуція, селективна дистрибуція.

The article investigates the hottest issues related to application of antitrust legislation to distribution systems of sales of goods and rendering services with different level of vertical integration. The article, inter alia, analyzes the problem of acquiring and determination of market power, focuses on necessity to apply different approaches to estimation of actions under articles 6 and 8 of the Law of Ukraine «On Protection of Economic Competition».

Keywords: manufacturer, distributor, vertical agreements, competition, white list, black list, grey list, information exchange, exclusive distribution, selective distribution.

ДИСТРИБУЦІЙНІ ВІДНОСИНИ, РИНКОВА ВЛАДА ТА ПОТЕНЦІЙНІ ЗАГРОЗИ КОНКУРЕНЦІЇ

Економіка торгівлі побудована на феномені «розподілу функцій» між виробниками товарів і тими, хто здійснює реалізацію цих товарів кінцевому споживачу. Через абсолютно відмінний профіль діяльності, тобто різну структуру капіталовкладень та різний комерційний досвід, ми можемо рідко спостерігати, коли виробник здійснює

реалізацію самостійно без залучення третіх осіб. Частіше трапляється ситуація, коли група компаній інтегрує у собі виробництво і дистрибуцію, структурно розділяючи ці функції, які мають різні витратні частини. Так само виробник¹

¹Під виробником ми тут розуміємо як підприємство, так і групу компаній, що включають до своєї структури суб'єктів торгівлі.

може залучати на договірних засадах до реалізації його продукції третіх осіб, які юридично з ним не мають зв'язку і діють повністю незалежно. Найчастіше виробник працює не з одним, а з декількома незалежними дистриб'юторами, які конкурують між собою. Навіть більше того, природній економічний інтерес виробника, який не прагне до обмеження обсягу виробництва і пропозиції для підвищення ціни, полягає у збільшенні продажів, що в більшості випадків можливо досягти лише завдяки наявності конкуренції на ринку збуту, тобто між дистриб'юторами.

Об'єктивною річчю і тому допустимою з точки зору антимонопольного регулювання є певний ступінь погодження комерційної діяльності між виробником і дистриб'ютором². Йдеться про забезпечення виробничої ефективності, за якої не створюється надлишку товарних запасів або навпаки їх дефіциту, забезпечується якість товару, належний рівень обслуговування, а споживач отримує можливість обирати з такого асортименту продуктів, який здатний найкраще задовольняти його потреби. Тому для підтримки оптимальної системи постачання товарів на споживчий ринок виробник і дистриб'ютор перебувають у інформаційних відносинах: наприклад, виробник може заздалегідь повідомити дистриб'ютору про намір випуску нового виду чи типу продукту, а останній може надавати наявні в нього відомості про просування існуючого товару, свої спостереження за попитом, його динамікою, що відбувається, зазвичай, у формі періодичних звітів або надання доступу до відповідної інформації на веб-сайті дистриб'ютора. Необхідність таких інформаційних відносин визнається і тому не переслідується Європейською комісією. До прикладу, відповідно до її рішення від 15.12.1975 року

у провадженні щодо компанії SABA за статтею 85 Договору про функціонування Європейського Союзу зазначено, що: «обов'язок власних дистриб'юторів Компанії інформувати за її вимогою про розмір валового доходу та надавати знижки споживачам, а також надавати будь-яку інформацію, яка запитується представниками Компанії SABA не може розглядатись як практика, що обмежує конкуренцію, тільки на тій підставі що SABA є обізнаною, яким чином її власні дистриб'ютори конкурують між собою. Допоки SABA утримується від рекомендації дистриб'юторам не продавати товари за межами їхньої території або застосовувати конкретні ціни, а також не пропонує переваги та не погрожує застосуванням санкцій для виконання відповідних положень договорів щодо звітування, останні не можуть розглядатись як засіб обмеження конкуренції. Комісія не має доказів на момент провадження, що SABA використовує відповідні положення для вказаних цілей».

Такий інформаційний обмін (або ж одностороннє надання інформації), якби він відбувався між конкурентами, був би приводом для уваги зі сторони антимонопольного відомства, оскільки міг би свідчити (в сукупності із іншими обставинами) про наявність горизонтальних узгоджених дій між ними, що обмежують конкуренцію. На противагу цьому, вертикальні узгоджені дії мають принципово іншу природу та ефект, а тому виведені із загального правила про заборону погодження ринкової поведінки суб'єктами господарювання.

Саме тому, частина 1 статті 8 Закону України «Про захист економічної конкуренції» містить винятки щодо питань, які можуть бути погоджені між виробником та дистриб'ютором, оскільки узгодження цих питань є економічно раціональним і не може бути забороненим без шкоди нормальному функціонуванню учасників відповідних відносин.

Такий підхід в національному регу-

²Дистриб'ютор тут та в цілому в статті може вживатись в однині, тоді як автори мають на увазі всіх дистриб'юторів, які працюють із товаровиробником.

люванні в цілому відповідає практиці, що склалась в Євросоюзі. Зокрема, для виокремлення вертикальних угод Єврокомісія на основі своєї практики прийняла Керівництво-роз'яснення із вертикальних обмежень (офіційна назва і опублікування EU Commission notice – Guidelines on Vertical Restraints, Official Journal C 130, 19.05.2010, далі – Роз'яснення). Ці Роз'яснення аналізують потенційні обмежувальні практики, які можуть мати місце, зокрема, у дистриб'юторських договорах та визначають, чи є вони протиправними за певних (чи будь-яких) умов або вони підпадають під винятки і користуються відповідним імунітетом від переслідування та заборони за певних умов (базуючись, в тому числі, і на частці ринку).

Так, Комісія у Роз'ясненнях виділяє три переліки умов: білий, чорний, сірий, – які відповідно характеризують допустимість чи заборону відповідних практик. Така категоризація застосовується для звільнення суб'єктів господарювання від необхідності отримувати погодження (процедура повідомлення) у антимонопольного органу на передбачувану поведінку та для визначення практик, які не підлягають погодженню і є забороненими *per se*.

До білого переліку належать умови, які у більшості випадків не чинять негативного ефекту або, у випадку якщо такий ефект хоч і присутній стосовно сторін або третіх осіб, він є невід'ємною частиною угоди, яка, в цілому, має позитивний характер з точки зору конкуренції. Угода, що містить тільки умови з білого переліку, автоматично підпадає під звільнення.

Чорний перелік умов охоплює умови, наявність яких виключає можливість надання звільнення для угоди. Тобто угоду можна укласти тільки у випадку, коли така умова буде вилучена.

Сірий перелік визначає умови, вплив на конкуренцію яких є сумнівним. У випадку наявності таких умов в угоді

сторони повинні пройти процедуру індивідуального повідомлення про угоду та отримати індивідуальне рішення або повідомлення про сумісність.

Цей документ (Роз'яснення) є безцінним для бізнесу, оскільки він скеровує достатньо гнучко і одночасно дозволяє визначити чітку межу між протиправною та правомірною поведінкою.

В національній практиці такого документу поки що не існує, натомість маємо частину 2 зазначеної вище статті 8 Закону України «Про захист економічної конкуренції», яка робить винятки із винятків, вказуючи, що за певних ефектів узгоджені дії в межах вертикальних угод можуть бути кваліфіковані як антиконкурентні.

Фактично, конструкція частини другої статті 8, як і стаття 13 Закону України «Про захист економічної конкуренції» направлена на недопущення негативних проявів використання ринкової влади. Хоча подана стаття і відсилає до статті 6 (антиконкурентних узгоджених дій), які заборонені *per se*, дії, передбачені цими статтями, мають різну правову та економічну природу. Це є очевидним, оскільки вертикальні узгоджені дії є *per se* дозволеними. Однак, вертикальні угоди є джерелом ринкової влади, яка в залежності від ступеня може давати суб'єктам господарювання можливість діяти в достатній мірі автономно³, незалежно від ринку, зокрема, вдаючись до створення бар'єрів для інших суб'єктів господарювання або до монополістичного (економічно необґрунтованого) встановлення цін (надмірно високих або занижених для витіснення з ринку конкурентних).

Саме із цим пов'язані обмеження, передбачені ч. 2 ст. 8 Закону України «Про захист економічної конкуренції», адже без наявності необхідної ринкової влади відповідні наслідки (які краще назвати ефекти) не можуть навіть гіпотетично настати.

³За визначенням, яке міститься в судовій практиці Європейського суду справедливості. Зокрема, див. справи *Airtours plc. vs Commission* # 342/99; *United brands vs Commission* #27/76

В цьому контексті доцільно детальніше звернутись до «чорного переліку», який визначений у статтях 4 та 5 Регламенту Комісії (ЄС) № 330/2010 від 20 квітня 2010 р. про застосування статті 101(3) Договору про функціонування Європейського Союзу до категорій вертикальних угод та узгоджених практик (далі – Регламент). Стаття 4 передбачає винятки, коли не застосовуються звільнення, передбачені статтею 2 Регламенту, тобто ті обмеження, наявність яких в угоді є достатньою для визнання її недійсною:

(а) будь-які обмеження можливості покупців визначити ціну продажу товарів або послуг за договором, крім визначення максимальної або рекомендованої ціни перепродажу;

(б) обмеження території або кола покупців для продажу товарів, або послуг за договором, крім деяких винятків:

(і) обмеження активного продажу на ексклюзивній території або виключним групам покупців, зарезервованих для постачальника або розподілених постачальником іншому покупцеві, якщо це не обмежує продажі клієнтів покупця;

(ii) обмеження продажу кінцевим споживачам, якщо покупець працює на оптовому рівні;

(iii) обмеження продажу не уповноваженим дистриб'юторам членами селективної дистриб'юторської мережі в межах території, зарезервованої постачальником для оперування такою мережею;

(iv) обмеження можливості покупця продавати компоненти клієнтам, які можуть використати їх для виробництва продукції, конкуруючої з продукцією постачальника;

(в) обмеження активного та пасивного продажу кінцевим споживачам членами селективної дистриб'юторської мережі, що працюють на рівні роздрівної торгівлі;

(г) обмеження перехресних постачань у межах селективної дистриб'юторської

мережі, включаючи між дистриб'юторами, які працюють на різних рівнях;

(д) обмеження, погоджене між постачальником компонентів та покупцем, щодо можливості постачальника продавати компоненти як запчастини кінцевим споживачам або незалежним постачальникам ремонтних та сервісних послуг, які не уповноважені покупцем на надання сервісних або ремонтних послуг стосовно його продукції.

Другий перелік, наведений у статті 5 Регламенту, містить винятки, коли не застосовуються звільнення, передбачені статтею 2 Регламенту, до окремих положень вертикальних угод. Тобто такі положення можуть визнаватися недійсними, але решта угоди – продовжує діяти:

зобов'язання не конкурувати протягом невизначеного строку або строку, що перевищує 5 років;

пряме або опосередковане післяконтрактне зобов'язання, нав'язане покупцеві, не виробляти, не придбавати, не продавати або перепродавати товари або послуги;

зобов'язання, нав'язане членам селективної дистриб'юторської мережі, не продавати конкуруючу продукцію із брендом конкурентів постачальника.

Зазначені вище обмеження можуть зустрічатися у всіх видах договорів дистрибуції, найпоширенішими серед яких є ексклюзивна та селективна дистрибуція.

Одним з найпоширеніших міфів щодо вертикальних угод є те, що ексклюзивні дистриб'юторські угоди заборонені, а селективна дистрибуція завжди знаходиться у зоні ризику з точки зору потенційного порушення антимонопольного законодавства. Утім для правильного застосування відповідних підходів необхідно зробити наступні застереження.

Що стосується ексклюзивних дистриб'юторських договорів, то вони передбачають, що певний постачальник зобов'язується постачати певну продукцію одному дистриб'ютору для її

продажу на виключній (ексклюзивній) території, а дистриб'ютор у свою чергу зобов'язується не продавати товари конкурентів. Безумовно такі угоди обмежують конкуренцію, але одночасно неможливо не зазначити про їх переваги, в тому числі, і для кінцевих споживачів. Слід зазначити, що ексклюзивні угоди укладаються, в основному, у випадку, наприклад, постачання товару, раніше не відомого на ринку, коли дистриб'ютор не погодився би брати на себе комерційні ризики без гарантії територіальної винятковості. Ексклюзивні угоди дозволяють раціоналізувати ланцюг поставки та інтенсифікувати зусилля з продажу.

Що стосується безпосередньо умов договору ексклюзивної дистрибуції, до так званого «білого переліку» увійшли статті, які обмежують дистриб'ютора у продажу конкуруючих виробів, отриманні поставок з інших джерел та проведенні активних продажів за межами виключної території. Натомість «чорним переліком» забороняється включення статей, які зобов'язують споживачів придбавати товар виключно у певного дистриб'ютора, ускладнюють придбання товару споживачами від інших продавців та виключній території, а також статті, які забороняють дистриб'ютору самостійно визначати ціни та інші умови продажу на виключній території.

Відносно селективної дистрибуції, такі угоди найчастіше застосовуються до певної категорії товарів, які мають специфічні характеристики: високотехнологічний товар; товари, які містять об'єкти інтелектуальної власності; товари, які вимагають забезпечення особливих умов дистриб'юторами. Типовим прикладом можуть слугувати дистриб'юторські договори на поставку лікарських засобів для потреб державних закупівель. Для того, щоб брати участь у державних тендерах, дистриб'ютори повинні мати спеціалізований персонал, логістичні та складські можливості певних стандар-

тів, певні фінансові показники, тощо. У такому випадку, коли постачальних за наявності певних чітких та прозорих критеріїв відбирає дистриб'юторів, мова йде про селективну дистрибуцію, до якої застосовуються звільнення, передбачені статтею 2 Регламенту.

Втім, слід зазначити, що такі умови як заборона перехресних поставок між дистриб'юторами однієї мережі, або накладення зобов'язань на дистриб'ютора щодо продажу товарів виключно кінцевим споживачам, входять до «чорного переліку» та є неприпустимими в угодах селективної дистрибуції.

Тобто, будь-яку угоду необхідно аналізувати окремо, виходячи з її конкретних положень та економічної суті, а також ринку, на якому вона буде діяти. У Євросоюзі відповідно до Роз'яснення для визнання оцінки антикокурентного ефекту будь-якої вертикальної угоди передбачено, що необхідно вчинити наступні дії: а) визначити відповідний ринок з метою встановлення частки ринку покупця відповідно до типу вертикальної угоди; б) якщо частка ринку не перевищує 30%, може бути застосоване групове звільнення, про яке йдеться у статті 2 Регламенту, за умови відсутності статей із «чорного переліку»; в) якщо частка ринку перевищує 30 % необхідно встановити, чи може бути застосована стаття 101 (1) Договору ЄС; г) якщо так, необхідно встановити, чи буде надано звільнення згідно зі статтею 101 (3) Договору ЄС.

Як вбачається із економічної суті аналізованих угод та практики Єврокомісії, можливі порушення антимонопольного законодавства, які мають місце в результаті їх укладення або реалізації, зазвичай підпадають під кваліфікацію за статтею 13 Закону України «Про захист економічної конкуренції» (зловживання монополієм становить), аніж за статтями 6 та 8 зазначеного Закону. В останньому випадку, йдеться про виключні випадки, які передбачають достатній рівень вертикальної інтеграції.

Лариса Чабан

завідувач Науково-методичного відділу Центру комплексних досліджень з питань антимонопольної політики

Діна Кравчук

старший науковий співробітник Науково-методичного відділу Центру комплексних досліджень з питань антимонопольної політики

У статті розглянуто актуальність застосування результатів опитування споживачів при розгляді справ з недобросовісної конкуренції та методологію проведення такого опитування.

Ключові слова: недобросовісна конкуренція, опитування споживачів, інформація, що вводить в оману.

The article considers the relevance of applying the results of consumer survey in cases of unfair competition, and the methodology of this survey.

Keywords: unfair competition, consumer survey, misleading information.

РОЛЬ ОПИТУВАННЯ СПОЖИВАЧІВ ПРИ ФОРМУВАННІ ДОКАЗОВОЇ БАЗИ У РОЗГЛЯДІ СПРАВ ЗА СТАТТЕЮ 15-1 ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ЗАХИСТ ВІД НЕДОБРОСОВІСНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ» (ПРО ПОШИРЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ, ЩО ВВОДИТЬ В ОМАНУ)

Проблема. Повідомлення про товар (а саме, назва товару, назва виробника, характеристики товару, спосіб виробництва, склад та інше), що також називають інформаційним повідомленням, викликає у споживача певні асоціації, які відповідно до набутого досвіду та цінностей, формують оцінку і певну думку про певне інформаційне повідомлення. У свою чергу думка про певне інформаційне повідомлення безпосередньо впливає на наміри покупця: купити або

не купити певний товар. Таким чином, неточні, неправдиві, неповні відомості в інформаційному повідомленні можуть ввести в оману споживача та сприяти домінуванню певного суб'єкта господарювання на ринку через його недобросовісну конкуренцію, а це в свою чергу сприятиме досягненню неправомірних переваг у конкуренції, що суперечить законодавству України.

Існує декілька припущень, на які спираються при вивченні інформації що

вводить в оману [5]. Перше, і найголовніше, стосується невідповідності між інформаційним повідомленням та реальними фактами: якщо такої розбіжності не існувало б, ніхто не був би введений в оману. Друге припущення полягає у тому, що споживачі не можуть самостійно виявити всі фактичні неточності. Так, окремі споживачі не можуть встановити деякі фактичні невідповідності, тому що перевірка товару технічно неможлива або надто дорога. Наприклад, як може пересічний споживач довести, що автомобіль Volvo побудований краще, ніж Ford? Таким чином, саме інформаційне повідомлення є основою для складання враження у споживача про товар (продукцію).

Актуальність. Дослідження громадської думки, як думок споживачів щодо певного товару (проблеми/об'єкту), є доречним у випадках розгляду справ з питань захисту від недобросовісної конкуренції, коли досліджувана проблема недостатньо забезпечена документальними джерелами інформації або коли такі джерела взагалі відсутні. Якщо в інформаційному повідомленні міститься певний підтекст, що здійснює вплив на асоціативному рівні, то лише споживач особисто може надати відомості стосовно власного наміру щодо придбання чи реалізації товарів, робіт, послуг цього суб'єкта господарювання.

Отже, в таких справах при проведенні дослідження предметом вивчення є елементи суспільної (індивідуальної) свідомості: потреби, інтереси, думки, мотивація, настрої, цінності споживачів

ців щодо інформаційних повідомлень, поширених суб'єктом господарювання. Дійсно сфера думок, оцінок, преференцій, смаків є специфічною за методами дослідження. Джерелом отримання такої інформації є опитування споживачів. Опитування респондентів належить до універсальних соціологічних процедур. Тому спеціальні соціологічні дослідження є одним з способів вивчення громадської думки, під час проведення яких ця думка висловлюється. Їх перевагою є наукова обґрунтованість та надійність.

Основними соціологічними методами здобуття емпіричних даних щодо вивчення думки споживачів можуть бути спостереження, анкети, усні й телефонні експрес-опитування, інтерв'ювання. Найчастіше використовується саме метод опитування, оскільки специфіка цього методу дослідження полягає в тому, що при його використанні джерелом первинної інформації є людина (респондент) – безпосередній учасник досліджуваних процесів (процесу введення в оману), враховуючи, що дослі-

джуваній предмет в цілому чи окремі його характеристики є недоступними для спостереження. Це компенсується застосуванням проєктивних методик, що наближує опитування до реальних умов досліджуваної ситуації (процесу).

У практиці ЄС та США позивачі зазвичай використовують опитування в якості доказів щодо ймовірності введення в оману, вторинного значення, «зріднення», або ймовірності розмивання [7]. Хоча надання результатів опитувань не є обов'язковим, суди часто очікують від позивачів матеріали опитування і менше схильні задовольняти позови за відсутності результатів опитувань. Відповідачі в свою чергу часто надають результати свого опитування, які можуть розглядатися як більш переконлива відповідь, ніж просто критика опитування позивача. Аналіз кількості справ щодо неправомірного використання позначень з 2001 по 2006 роки виявив, що позов був задоволений в 76% випадків, в яких результати опитування щодо змішування були надані як доказ, на противагу 51,8% випадків, в яких не було представлено жодного опитування [3].

Виклад основного матеріалу. Центр комплексних досліджень з питань антимонопольної політики відповідно до Тематичного плану виконання науково-дослідних робіт на 2014 рік провів дослідження у сфері захисту від недобросовісної конкуренції за темою: «Методичні підходи до застосування анкетного опитування споживачів в контексті проведення розслідувань у справах про захист від недобросовісної конкуренції у випадках поширення інформації, що вводить в оману». У межах цього наукового дослідження було розроблено:

1) відповідний методологічний підхід, який за допомогою анкетного опитування дає змогу встановити ймовірність впливу інформації, що вводить в оману,

на наміри споживача щодо придбання певного товару;

2) методику застосування результатів дослідження думок споживачів методом опитування при формуванні доказової бази для розгляду справ за статтею 15-1 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» у судах.

Методологія і методика. Відповідно до методології дослідження думок споживачів метою опитування є вивчення думок респондентів щодо інформаційного повідомлення про товар та встановлення ймовірності появи наміру здійснити або не здійснити дію щодо певного товару (наприклад, придбати), що формує ставлення респондента до інформаційного повідомлення. Отже, предметом дослідження є ставлення споживача до інформаційного повідомлення суб'єкта господарювання про продукцію.

За допомогою логічного аналізу основних елементів предмету дослідження отримуємо структуру індикаторів для подальшого вивчення. Операціоналізація ставлення споживачів до інформаційного повідомлення має такий вигляд:

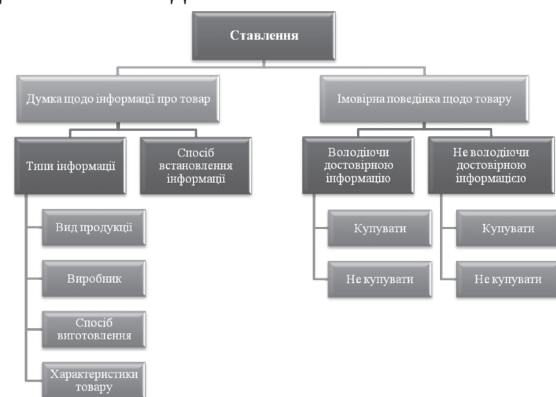

Рис. 1. Операціоналізація ставлення споживачів до інформаційного повідомлення

У відповідності з зазначеними компонентами поняття «ставлення» на рис. 1 виділяємо два блоки опитування.

Перший – думка щодо інформації про товар на основі розуміння інформаційного повідомлення (характеристики товару, вид продукції, вироб-

¹Зріднення – неправомірне використання ділової репутації (асоціація з іншим виробником/продуктом). Розмивання – послаблення ідентифікації товарного знаку.

ник тощо). У цьому випадку думка – це форма існування та систематизації результатів пізнавальної діяльності людини. Тому перший блок визначає якою інформацією володіє споживач щодо конкретного товару та спосіб встановлення цієї інформації.

Другий блок – імовірна поведінка споживача щодо товару. Під імовірною поведінкою споживача розуміється можлива його реакція щодо певного товару, яка виражається у намірі придбати або не придбати його. Тобто другий блок відображає наміри споживача стосовно купівлі товару. Розглядається дві позиції: споживач, що володіє достовірною, «правдивою» інформацією (знає, що це за продукція /виробник/ характеристики продукції тощо) тобто, якого не ввели в оману, й споживач, який не володіє достовірною інформацією та є таким, якого ввели в оману.

Що стосується вибіркової сукупності дослідження, для товарів широкого вжитку, які не продаються у спеціалізованих магазинах, обирається один сегмент споживачів, який є середньостатистичним споживачем. Для спеціалізованих товарів в основі сегментації лежить орієнтація не на середньостатистичного споживача, а на конкретну групу споживачів, які мають подібні соціально-економічні умови, мотивацію поведінки і цільові установки.

Інформаційні повідомлення, які містять неповні, неточні, не-

правдиві відомості, націлені на лояльного, необізнаного споживача. На противагу, обізнані споживачі в окремих питаннях стосовно характеристик товару більш критично оцінюють надану інформацію. Таким чином, очевидно для того, щоб інформаційні повідомлення, які можуть ввести в оману, мали ефект, вони мають бути направлені на необізнаного споживача. Отже, вибірка сукупність для дослідження має складатись із середньостатистичного необізнаного споживача. Однак звертаємо увагу, що не існує зв'язку між здатністю споживача сприймати елементи упаковки/інформаційні повідомлення та приналежністю споживача до групи: необізнаний та обізнаний.

Під час визначення генеральної сукупності² виходимо з того, що кожна людина, сприймаючи елементи з упаковки товару та інформаційне повідомлення, формулюватиме власну думку. Думка, оброблена відповідно до власного досвіду соціалізації, формує ставлення до товару. Отже, не існує зв'язку між здатністю споживача сприймати елементи упаковки, сприймати повідомлення суб'єкта господарювання та демографічними даними (стать, освіта, рівень доходу, регіон проживання та інші, окрім віку – встановлюємо нижчий граничний показник 18 років, оскільки споживачі до 18 років не є матеріально спроможними).

Апробація методології дослідження думок споживачів. Для перевірки методології проведення анкетного опитування, на основі складеної операціоналізації ставлення споживачів до інформаційного повідомлення, було здійснено емпіричну апробацію. Прикладом стала конкретна справа порушення законодавства з питань захисту від недобросовісної конкуренції.

²Генеральна сукупність – це вся множина соціальних об'єктів, які підлягають вивченню. Інколи генеральну сукупність ще називають популяцією. Вибіркова сукупність – це частина генеральної сукупності, що відображає та відтворює основні характеристики генеральної сукупності і є її зменшеною моделлю.

У результаті проведеного електронного анкетування (рис. 2) було виявлено, що для 68,8% опитаних зазначене на етикетці могло вплинути на їх наміри щодо придбання певного товару. Також було встановлено, що для 35,2% респондентів саме інформаційне повідомлення чинить вплив на намір купівлі, а не інші фактори, оскільки у випадку, якщо вони б дізналися правдиву інформацію, то змінили б свої наміри.

Як правило, дослідники і суди визнають, що результати дослідження включають рівень «шуму» (або рівень безглузвих відповідей) близько 5% [9]. Відповідно рівень імовірності введення в оману нижче 10% знаходиться під загрозою відхилення, як занадто низький показник, в той час як показник від 11% або більше є свідченням існування імовірності введення в оману. Як правило, показник від 15% до 20% вважається твердим доказом на підтримку знаходження ймовірності введення в оману [8]. Так, професор J. Thomas McCarthy згадує, що принаймні один суд зазначив, що «навіть 11% національного ринку мільйонів споживачів становить собою дуже велику кількість споживачів, введених в оману» (приклад США) [4].

Рис. 2. Print Screen екрану електронної анкети з демонстрацією зображення етикетки та можливістю її збільшення.

Варто зазначити, що центральний елемент відповідної правової норми різниться для законодавств України, ЄС та

США. Відповідно до пункту 3 частини третьої статі 10 bis Паризької конвенції ЄС, інформацією, що вводить в оману, є «вказівки чи ствердження, використання яких при здійсненні комерційної діяльності може ввести громадськість в оману щодо характеру, способу виготовлення, властивостей, придатності до застосування чи кількості товарів» [1]. Отже, передбачається наявність формального складу правопорушення і відсутність залежності від настання або ненастання шкідливих наслідків. У таких діях шкідливі наслідки виведені за межі складу правопорушення і не впливають на кваліфікацію. Формальна складова відображена через розуміння інформаційного повідомлення.

Федеральне законодавство про недобросовісну конкуренцію США у секції 43 (а) Закону Ленхема визначає інформацією, що вводить в оману, як: «будь-яке слово, термін, назву, символ або пристрій, або комбінацію таких, або хибне позначення щодо походження, хибний або такий, що вводить в оману, опис фактів, або хибне або таке, що вводить в оману, представлення фактів, що – (А) ймовірно може привести до плутанини, спричинити помилку, ввести в оману щодо зв'язку або асоціації такої особи з іншою особою, або щодо походження, спонсорства або санкціонування його або її товарів, послуг або комерційної діяльності іншою особою, або (В) спотворити в комерційній рекламі або в просуванні природи, характеристики, якості або географічне походження його або її товарів, або товарів, що належать іншій особі, послуг або комерційної діяльності, – підлягає відповідальності за цивільним позовом з боку будь-якої особи, яка вважає, що йому або їй завдано, або ймовірно може бути завдано шкоди такими діями» [6]. Тут формальна складова також відображена через розуміння інформаційного повідомлення і залежить від настання або ненастання негативних наслідків.

Відповідно до статті 15-1 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» поширенням інформації, що водить в оману, є «повідомлення суб'єктом господарювання ...неповних, неточних, неправдивих відомостей, ... що вплинули або можуть вплинути на наміри ... щодо придбання (замовлення) чи реалізації (продажу, поставки, виконання, надання) товарів, робіт, послуг цього суб'єкта господарювання» [2]. Формальна складова порушення відображена через ознаки порушення у формі можливості їх настання, а саме, таких, що можуть вплинути на наміри.

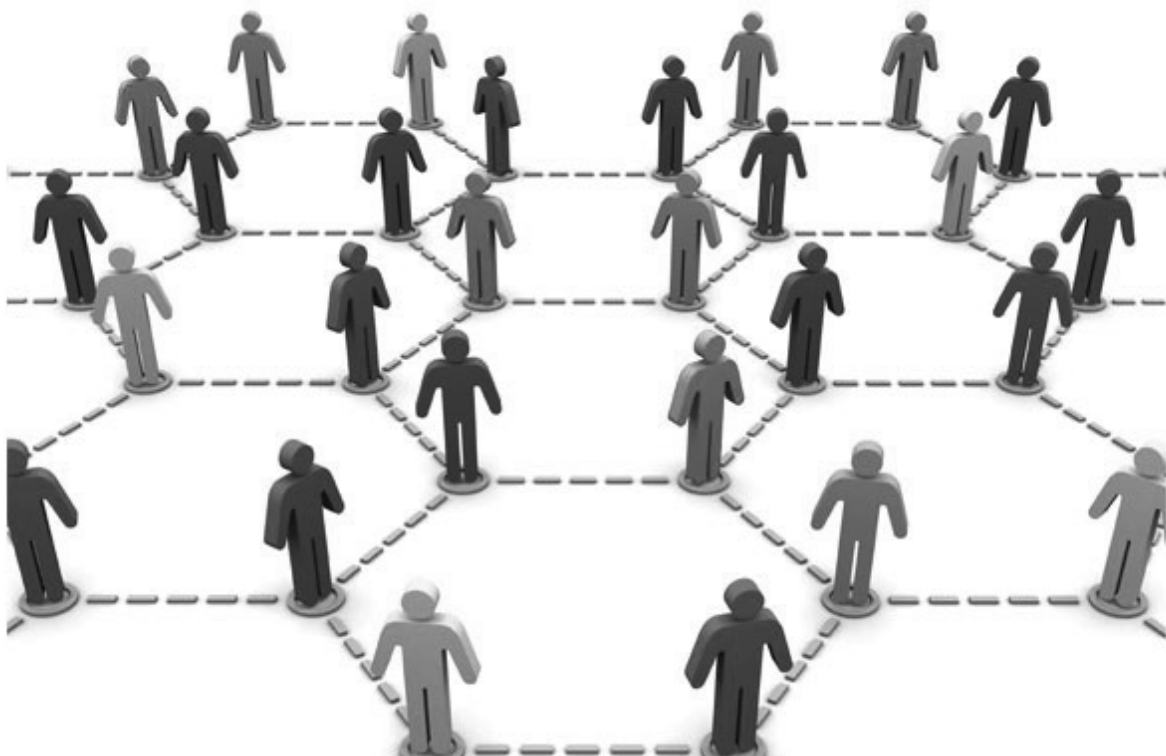
Виходячи з викладеного, кількість респондентів, які були визначені як такі, що введені в оману, в українських дослідженнях менша через різницю у юридичному концепті. Тобто граничний показник для оцінки імовірності введення в оману в українських дослідженнях може розглядатися рівнем нижче – 11-15%, як переконливий доказ існування такої ймовірності.

Отже, запропонована методологія дозволяє з'ясувати, чи вводять в оману

інформаційне повідомлення та передбачає ряд контрольних запитань, які стосуватимуться наступного: що респондент розуміє з інформаційного повідомлення; способу встановлення інформації; якою може бути імовірна поведінка респондента за умов, коли він володіє достовірною інформацією і коли він не володіє достовірною інформацією.

Таким чином, проведення опитування споживачів за відповідною методологією та застосування його результатів згідно з методичним підходом має важливе значення, що полягає у можливості:

- встановлювати імовірність впливу інформації, що вводять в оману, на наміри споживача;
- оминати труднощі в оцінці відповідності законодавству про захист від недобросовісної конкуренції різного роду інформаційних повідомлень;
- отримання належно оформленого звіту за результатами якісно проведеного дослідження кваліфікованими виконавцями;
- використовувати фактичні дані опи-

тування для формування доказів (пояснень) по справі;

- використовувати органам Антимонопольного комітету України результати опитування споживачів для прийняття рішення у справах про недобросовісну конкуренцію;

- використовувати результати опитування як доказ під час судового розгляду.

Новизною цих пропозицій є:

- використання спеціальної методології дослідження, яка відповідає проблемам захисту від недобросовісної конкуренції;

- використання методичного підходу для застосування результатів опитування в судовому розгляді саме у справах про захист від недобросовісної конкуренції;

- наукова обґрунтованість та структурованість проведення опитування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Паризька конвенція про охорону промислової власності від 20 березня 1883 року [Електронний ресурс]: Набрання чинності для України міжнародного договору від 25.12.1991. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_123.

2. Про захист від недобросовісної конкуренції: Закон України від 07.06.1996 № 236/96-ВР [Електронний ресурс] : Редакція від 13.01.2009. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/236/96-%D0%B2%D1%80>.

3. Dan Sarel & Howard Marmorstein. The Effect of Consumer Surveys and Actual Confusion Evidence in Trademark Litigation: An Empirical Assessment [Електронний ресурс] / Dan Sarel & Howard Marmorstein // 99 TMR 1416. – 2009.

4. Dyan Finguerra-Ducharme. IP: The effectiveness of trademark survey evidence in administrative proceedings [Електронний ресурс] / Dyan Finguerra-Ducharme // Inside Counsel Magazine. – 2014. – February, 25. – Режим доступу : <http://www.insidecounsel.com/2014/02/25/ip-the-effectiveness-of-trademark-survey-evidence>

5. Edward J. Russo. Identifying Misleading Advertising [Електронний ресурс] / J. Edward Russo, Barbara L. Metcalf, Debra Stephens // Journal of Consumer Research. – 1981. – Vol. 8, No. 2. – p. 119 – 131. – Режим доступу : <http://forum.johnson.cornell.edu/faculty/russo/Identifying%20Misleading%20Advertising.pdf>

6. False designations of origin and false descriptions forbidden : Lanham (Trademark) Act §1125 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bitlaw.com/source/15usc/1125.html>

7. Hal Poret. A Comparative Empirical Analysis of Online Versus Mall and Phone Methodologies for Trademark Surveys [Електронний ресурс] / Hal Poret // 100 TRADE-MARK REP. – 2010.

8. Harold P. Weinberger. Lanham Act False Advertising: the Expert Is Key [Електронний ресурс] / Harold P. Weinberger, Jonathan M. Wagner, Matthew C. Temkin // New York Law Journal. – 2010. – July, 19. – 3 p. – Режим доступу : <http://www.kramerlevin.com/files/Publication/8a0a8b92-b8f5-438a-a0fa-0ac87b925bb2/Presentation/PublicationAttachment/0e8cb064-cd2d-474f-9537-0248c71214c8/NYLJ%20July%202010.pdf>

9. Mark V.B. Partridge. Likelihood of Confusion: Understanding Trademark Law's Key Principle [Електронний ресурс] / Mark V.B. Partridge. – 17 p. – Режим доступу : <http://www.pattishall.com/pdf/LikelihoodofConfusion.pdf>

Лариса Чабан

завідувач Науково-методичного відділу Центру комплексних досліджень з питань антимонопольної політики

У статті розглянуто особливості антимонопольного контролю за злиттям компаній в окремих зарубіжних країнах (Французька Республіка, Республіка Польща, Республіка Казахстан), а саме: принципи регулювання рівня концентрації, механізми здійснення контролю за економічною концентрацією, надання дозволу на концентрацію.

Ключові слова: економічна концентрація, економічна конкуренція, контроль за злиттям.

The article considers the features of antitrust merger control in some foreign countries (France, Poland, Kazakhstan): regulation principles of the concentration level, control mechanism over economic concentration, permission for concentration.

Keywords: economic concentration, economic competition, merger control.

ПІДХОДИ ДО НАДАННЯ ДОЗВОЛУ НА ЕКОНОМІЧНУ КОНЦЕНТРАЦІЮ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ: МІЖНАРОДНИЙ АСПЕКТ

Актуальність. Сучасний розвиток економіки в умовах глобалізації, технологічного прогресу і лібералізації ринків посилює конкурентне середовище, тим самим підвищуючи актуальність процесів злиття та поглинання для будь-якої країни. У різних країнах або регіонах світу злиття та поглинання компаній мають свої особливості. Ступінь їх правового регулювання також різний. Крім того, проведення операцій по злиттю і поглинанню обумовлено виконанням їх учасниками передбачених законодавством вимог та обмежень, спрямованих на підтримку конкуренції, забезпечення прозорості проведених корпоративних заходів, захист інтересів акціонерів (учасників) та кредиторів реорганізованих комерційних організацій.

Основні вимоги українського законодавства по встановленню контролю

за економічною концентрацією здебільшого збігаються з основними вимогами законодавств країн світу, що забороняють антиконкурентні злиття господарських структур. Відповідно до рекомендацій ЮНКТАД, наданих у результаті Експертного огляду законодавства і політики у сфері конкуренції у 2013 році, зокрема, стосовно забезпечення АМКУ більшою прозорістю у відношенні функціонування його процесу розгляду злиттів, корисним є додаткове ознайомлення з практикою європейських держав у цьому питанні. Також підписання Угоди про асоціацію України з ЄС робить як ніколи актуальним подальший розгляд особливостей здійснення контролю за економічною концентрацією в рамках інших країн світу, узгодженості національного законодавства та вимог ЄС. У питанні контролю за злиттям компаній

увага приділяється досвіду трьох країн: Французькій Республіці, Республіці Польща та Республіці Казахстан, що полягає у активних зусиллях конкурентних відомств цих держав, спрямованих на регулювання рівня концентрації на товарних ринках.

Критерієм відбору слугувала класифікація розподілу держав Світовим економічним форумом за їхніми етапами розвитку [15]. Оскільки Україна знаходиться на другому етапі, то обирались країни більш конкурентоспроможні, які знаходяться на вищих етапах розвитку, як орієнтир, і мають приблизно однако-

ву територію з Україною. Так, Казахстан і Польща займають транзитну позицію між 2-им і 3-ім етапами, а Франція знаходиться на 3 етапі – інноваційно на правленому.

Метою публікації є огляд основних критеріїв надання дозволу на економічну концентрацію в окремих країнах світу.

Виклад основного матеріалу. У Французькій Республіці контролем за злиттям (втручанням у структуру ринку), накладанням санкцій на антиконкурентну практику (втручанням у поведінку) і більш загальну консультативну роль по відношенню до органів державної влади та суб'єктів господарювання (надання висновків і рекомендацій) виконує Управління з питань конкуренції [11], [12]. Компанії зобов'язані повідомляти про всі злиття і поглинання, які пе-

ревищують дозволені порогові значення. Відповідно до «Керівних принципів контролю за злиттям» [10], [9] злиття відбуваються, коли два раніше незалежних підприємства (фірми, організації) утворюють спільне підприємство, або коли компанія бере на себе управління однією або декількома іншими фірмами [8]. Порогові значення обсягу реалізації продукції або грошового обігу, при яких суб'єкти концентрації зобов'язані повідомляти про угоду зі злиття до Управління, встановлює Торговий кодекс Французької Республіки відповідно до Регламенту (ЄС) № 139/2004. Визначення порогових значень покликано стежити за тим, щоб підраховані обіги відображали реальну поточну економічну ринкову міць відповідних фірм, залишаючись при цьому відносно легко реалізованими таким чином, щоб дозволити фірмам легко визначити, чи буде операція зі злиття підлягати контролю, і чи буде цей обіг мати національне значення (пункт 1 Статті L. 430-2 Торгового кодексу) чи загальноєвропейський розмах (Регламент (ЄС) № 139/2004). Для сектору роздрібної торгівлі (пункт 2 Статті L. 430-2 Торгового кодексу) та для операцій із злиття на зарубіжних територіях призначені інші певні порогові значення.

Злиття підлягають контролю з боку Управління з питань конкуренції, якщо:

- за вирахуванням податків загальний світовий обіг усіх фірм або груп фізичних чи юридичних осіб, які беруть участь у злитті, складає більше 150 млн євро;
- загальний обіг, разом з податками, який генерується у Французькій Республіці, принаймні, двома з фірм або групами залучених до цього фізичних осіб чи юридичних осіб, складає більше 5000 млн євро;
- операція зі злиття не підпадає під юрисдикцію Європейської Комісії (зазвичай описується як така, що не має «загальноєвропейського розмаху»). Як

це зазначено в Статті 1, пункти 2 і 3 Регламенту (ЄС) № 139/2004.

Операція зі злиття має загальноєвропейський масштаб, якщо:

а) сумарний сукупний світовий обіг усіх залучених підприємств (суб'єктів) є більше 5000 млн євро;

б) сукупний європейський обіг кожного з принаймні двох суб'єктів господарювання є більшим 250 млн євро, якщо тільки кожен із суб'єктів не досягає більше двох третин сукупного загальноєвропейського обігу на території однієї й тієї ж самої країни-члена ЄС.

2. Злиття не перевищує порогові значення, які викладені в пункті 2 Регламенту, але має загальноєвропейське значення, якщо:

а) сумарний сукупний світовий обіг всіх залучених підприємств (суб'єктів) є більше 2500 млн євро;

б) у кожній з принаймні трьох держав-членів ЄС, сумарний сукупний обіг усіх суб'єктів, є більше 100 млн євро;

в) у кожній з щонайменше трьох держав-членів ЄС, включених для цілей попереднього пункту, сукупний обіг кожного з принаймні двох суб'єктів є більше 25 млн євро;

г) сукупний європейський обіг кожного з принаймні двох суб'єктів є більше 100 млн євро, якщо тільки кожен з них не досягає більше двох третин сукупного загальноєвропейського обігу на території однієї й тієї ж країни члена ЄС.

При поданні прохання (заяви) про надання дозволу на концентрацію до органу з питань конкуренції, інформація публікується на сайті протягом 5 робочих днів з моменту подання заяви, щоб зацікавлені сторони могли внести свої зауваження, що таким чином надасть додаткову інформацію експертам конкурентного відомства. Також в опублікованих нових «Керівних принципах контролю за злиттям» підкреслюється важливість неформальної «дозаявної» фази, що дозволяє компанії та відомству обговорити, до подання заяви, будь-які

потенційні проблеми, пов'язані з критеріями дослідження проведеної операції або особливостями компаній або ринків, на яких задіяна компанія. Файл-заява повинен містити 5 частин (додатки 4-3, 4-5 Тому IV нормативної частини Торгового кодексу): опис операції із злиття; представлення зацікавлених фірм і груп, до яких вони належать; представлення відповідних ринків (визначення меж ринків, ринкової частки сторін); докладне представлення кожного із ринків, на які впливає ця операція; завірення точності та повноти наданої інформації. Крім того, до файлу-заяви повинні входити копії усіх юридичних документів.

Для розгляду ситуацій з надання дозволу на концентрацію суб'єктам господарювання Управління з питань конкуренції має двофазну процедуру. На Фазі 1, якщо заявлена операція зі злиття не викликає особливих труднощів і не впливає на стан конкуренції на ринку, якщо сторонами-учасниками злиття прийняті усі зобов'язання, то на процедуру злиття дають дозвіл «з» або «без» зобов'язань після швидкого огляду. Управління з питань конкуренції відкриває Фазу 2, якщо залишається серйозний вплив на стан конкуренції на відповідному ринку в кінці Фази, то необхідним є проведення ретельного аналізу угоди злиття. Після Фази 2 приймається колективне рішення, яке може або дозволити роботу новоутвореного суб'єкта господарювання без особливих умов, або надати дозвіл з певними зобов'язаннями для учасників угоди, або заборонити злиття. У виняткових випадках, Міністр економіки може дозволити злиття, якщо воно має стратегічне значення. Штрафи накладаються, якщо компанії, які не відповідають вимогам про надання інформації у заяві, укладають угоди, на які не було надано дозволу Управлінням з питань конкуренції (стаття L. 430-8 Торгового кодексу). Розмір штрафу становить в межах 5% від загального середньоденного обороту за

кожен день затримки.

Критеріями для розмежування ринків є якісні та кількісні показники. Однак вирішальним критерієм визначення меж ринку є взаємозамінність різних продуктів або послуг з позиції попиту. До якісних показників належать: фізичні характеристики продуктів і послуг; потреби клієнта; цінові відмінності; канали збуту (поширення); імідж бренду; правове середовище; вподобання клієнтів; продукти для різних цільових груп клієнтів. До кількісних показників належать: проста цінова еластичність; перехресна цінова еластичність; гіпотетичний тест монополіста (SNIPP). Критеріями визначення географічних меж ринку є: транспортні витрати; відстань/час, які необхідно подолати/витратити споживачу; нормативно-правові обмеження; вподобання споживачів.

Як правило, доля ринку фірми розраховується шляхом порівняння його ще неоподаткованого обігу реалізації товарів. Для продавців враховується обіг тільки тієї частини, яка в цей час продається та є предметом концентрації. Для набувачів необхідно враховувати всю діяльність групи суб'єктів. Для оцінки ступеня концентрації ринку Управління з питань конкуренції розглядає два критерії: коефіцієнт ринкової концентрації та індекс концентрації Херфіндала-Хіршмана. Ринкові частки аналізуються у ціновому та товарному обсязі. Пороговою є ринкова частка суб'єкта господарювання у 25% – 30% в результаті горизонтального злиття.

Розглянемо критерії аналізу, які використовуються Управлінням з питань конкуренції, при різних видах злиття:

- При неузгоджених діях горизонтального злиття або односторонніх діях, критеріями аналізу є: результат додавання ринкових часток сторін-учасниць злиття; загальний стан конкуренції на ринку; позиції сторін у відношенні один до одного; обмеження (перешкоди) на шляху до ринкової влади, що здатні

створити нинішні конкуренти; ймовірність того, що інші оператори ринку, які ще не займають активну позицію на ринку, будуть конкурувати з діючими операторами; купівельна спроможність клієнтів.

- Неузгоджені дії у вертикальному злитті: конкретне застосування цих критеріїв до аналізу ризиків полягає в наступному: нова ринкова влада суб'єкта господарювання; реакція потужностей конкурентів; бар'єри входу на ринок і купівельна спроможність клієнтів.

- У своєму аналізі скоординованих дій Управління з питань конкуренції, зокрема, розглядає такі елементи: кількість операторів ринку; симетрія на ринку; однорідність продукту; стабільність попиту; важливість інновацій.

Оцінка ринкових часток залежить від надійності джерела даних, що використовується сторонами угоди із злиття. Сторонам пропонується визначити їх джерела і, якщо такий варіант підходить, внести відповідні дані, будь то загальновідомі дані, професійна статистика, дослідження ринку на замовлення сторін-учасниць злиття або будь-яке інше джерело.

У разі потреби за допомогою операції зі злиття, наприклад, коли ринок ніколи не аналізувався конкурентним відомством, або, коли дані такого аналізу є вже застарілими, або, коли можуть виникнути проблеми в сфері конкуренції, підрозділ у справах зі злиття проводить дослідження ринку. З цією метою основним покупцям, постачальникам та конкурентам фірм-учасниць злиття, направляються анкети, та можуть організовуватись конкретні зустрічі. Це дослідження може бути ініційоване і в рамках передзаявної фази сторонами-учасницями.

Анкети охоплюють всі аспекти злиття і в першу чергу відносяться до відповідних ринків, їхньої роботи, діяльності фірми-реципієнта на цих ринках і очікуваного результату (впливу, наслідків)

від укладання угоди зі злиття. Якщо операція зі злиття може призвести до антиконкурентних наслідків на ринку, то питання анкети можуть також стосуватись засобів правового захисту.

У Республіці Польща (далі – Польща) органом, який реалізує антимонопольну політику, є Управління із захисту конкуренції та прав споживачів (далі – Управління). Завданнями Управління є протидія антиконкурентним угодам та зловживанню домінуючим становищем на ринку, а також: контроль за концентраціями підприємців; контроль за наданням державної допомоги; спостереження за дотриманням Закону «Про споживчі кредити»; усунення заборонених положень у контрактах, що укладаються між підприємствами та споживачами; інформування споживачів і зацікавлених кіл про їхні права та обов'язки; спостереження за виконанням Закону «Про безпеку продукції». Також було створено Суд із захисту конкуренції та прав споживачів (далі – Суд), що є судом першої інстанції. До роботи Суду входить не тільки діяльність відповідно до антимонопольного законодавства, а й питання державного регулювання окремих галузей економіки. У 2001 році Управління приступило до моніторингу державної допомоги підприємцям і нагляду за загальною безпечністю продукції. У 2002 році Управління створило систему контролю за ринком для продуктів та моніторинг якості системи палива відповідно до директив ЄС.

Після вступу Польщі до Європейського Союзу відбулась повна гармонізація польського антимонопольного законодавства з нормами ЄС, а Управління почало діяти в рамках Європейської конкурентної мережі (ECN). Відповідно до взаємодії Польщі з ЄС Європейська Комісія має право проводити розслідування концентрації у «Вимірі Союзу» [2].

16 лютого 2007 року був прийнятий новий Закон «Про захист конкуренції і прав споживачів» [13]. З метою підви-

щення ефективності діяльності Управління цей Закон спростив процедуру порушення справ на підставі дій, що обмежують конкуренцію і порушують колективні інтереси споживачів. Сума штрафу за порушення (наприклад, участь у картелі, зловживання домінуючим положенням на ринку, проведення концентрації без попереднього дозволу Голови Управління або посягання на колективні інтереси споживачів) не може перевищувати 10% від виручки компанії в попередньому фінансовому році. Крім того, Голова Управління має повноваження накладати штраф у ситуації, коли підприємство надало, навіть ненавмисно, неправдиві відомості у заяві на оформлення угоди про концентрацію; не надало інформацію, коли цього вимагало Управління; надало неправдиву інформацію або таку, що вводить в оману, або не співпрацює з Управлінням в ході розслідування. Сума штрафу може в такому випадку скласти до 50 млн євро. Крім того, штраф у розмірі до 10 тис. євро може бути призначено за кожен день прострочення у реалізації рішень на основі положень Закону «Про захист конкуренції і прав споживачів» та юридично обов'язкових судових рішень. Голова Управління також уповноважений контролювати злиття з метою запобігання ситуацій домінування на ринку.

У національному законодавстві Польщі розрізняють наступні види концентрації, відповідно до яких вимагається попереднє отримання дозволу від Управління: 1) об'єднання двох або більше незалежних підприємств, так зване злиття; 2) поглинання — шляхом придбання акцій або інших цінних паперів, або отримання прямого контролю над підприємством або групою підприємств; 3) створення спільного підприємства; 4) поглинання підприємства шляхом купівлі його активів (всього або частини підприємства), якщо дохід, отриманий від використання цих активів, протягом останніх двох фінансових років, що пе-

редують року, в якому планується концентрація, перевищує еквівалент 10 млн євро в межах національних кордонів. Більшість операцій, які не вимагають глибокого аналізу або не викликають сумнівів в Управління стосовно впливу на конкуренцію розглядаються на першому етапі протягом 30 днів.

Обов'язок повідомити про намір здійснення концентрації покладається винятково на підприємство. Учасники концентрації повинні утриматися від її здійснення до отримання дозволу від Управління або до моменту закінчення терміну для надання відповіді Управління на таке повідомлення. Якщо протягом встановленого періоду відповідь не надійшла, така ситуація називається «мовчазною згодою», підприємства можуть почати концентрацію [11]. Здійснення концентрації без повідомлення Управління може спричинити застосування санкцій.

У процесі повідомлення Управління щодо намірів здійснити концентрацію, підприємства повинні надати органу відомості про сукупний обіг компаній за останній фінансовий рік, що передуює року, в якому планується концентрація [7]. До обігу підприємств, що беруть участь у концентрації, входить не тільки їх сукупний обіг, а й сукупний обіг групи підприємств, до якої вони входять, оскільки в такому разі утворюється прямий та непряний контроль з боку цієї групи підприємств. У нотифікації беруть участь тільки активні учасники концентрації, наприклад, підприємства, що здійснюють злиття, поглинання, отримують контроль, купують активи, засновують спільне підприємство. Учасники концентрації, які беруть пасивну участь, наприклад, ті підприємства над якими набувається контроль, або ті, що продають активи, не мають статусу сторін. Інформація про процес концентрації розміщується на офіційному сайті Управління.

Фінансовий стан підприємства віді-

грає ключову роль у процесі надання дозволу на концентрацію. Під умову обов'язкового повідомлення про намір здійснити концентрацію підпадають ті підприємства, світовий сукупний обіг яких протягом року, що передуює року, в якому планується концентрація, перевищує еквівалент 1 млрд євро або 50 млн євро для обігу в межах Польщі та не зачіпає суспільні інтереси. Світовий обіг містить обіг усіх компаній, що здійснюють концентрацію незалежно від місця походження. До національного обігу входять всі продукти та послуги, реалізовані учасниками концентрації в межах польських кордонів. Ця умова означає, що під контроль підпадають обидва види концентрацій — між суперниками, що працюють як на одному, так і на різних ринках. Розмір ринкових часток підприємств, що здійснюють концентрацію, також береться до уваги при прийнятті рішення.

Метод розрахунку обігу вказує Рада Міністрів шляхом регулювання, беручи до уваги специфіку діяльності, що здійснює підприємство, зокрема, бухгалтерські норми, що застосовуються до особливих категорій підприємств, у тому числі банків, страхових компаній та інвестиційних фондів. Під контроль антимонопольного органу підпадають тільки ті концентрації, які мають або можуть мати вплив на території Польщі. Також під такий контроль підпадають концентрації, які здійснюються поза межами

національних кордонів, проте можуть мати вплив на національні ринки.

Підприємства, що мають намір здійснити концентрацію, звільняються від обов'язкового повідомлення у наступних випадках:

1) злиття у формі викупу частини активів, акцій або інших цінних паперів, або отримання прямого або непрямого (опосередкованого) контролю над одним або групою підприємств іншим підприємством, або групою підприємств, що не перевищує еквівалент 10 млн євро на території Польщі за два фінансові роки, що передують року, в якому здійснюється концентрація;

2) у разі придбання фінансовою установою у процесі своєї фінансової діяльності активів інших підприємств для власного використання або для подальшого перепродажу, купівля або злиття на тимчасовій основі активів з метою їх подальшого перепродажу протягом одного року після їх придбання, а також за умови якщо:

а) фінансова установа не здійснює управління цими активами, крім отримання дивідендів або

б) здійснює управління цими активами з метою подальшого перепродажу частини або всього об'єму активів.

в) викуп або злиття активів здійснюється на тимчасовій основі з метою забезпечення виплати боргів, управління цими активами здійснюється тільки з метою їх перепродажу;

г) концентрація здійснюється у зв'язку з процедурою банкрутства, крім випадків придбання активів конкуруючою компанією або групою компаній;

д) концентрація здійснюється в межах однієї групи компаній.

У випадку, коли концентрація вже здійснена, та повернутися до попереднього стану конкуренції на ринку неможливо, Голова Управління може прийняти рішення щодо встановлення спеціальних умов діяльності для підприємств, що здійснили концентрацію,

до яких відносять:

- відокремлення частин об'єднаного підприємства;
- продаж частини або всіх активів об'єднаного підприємства;
- продаж контрольного пакету акцій або розподіл компанії між підприємствами-учасниками концентрації.

У випадках транснаціональної консолідації встановлений підхід сповіщення, де всі монополістські дії, які викликають або можуть викликати наслідки на території Польщі, повинні оцінюватися на підставі Закону «Про конкуренцію та захист прав споживачів». Отже, сторони транснаціональної консолідації зобов'язані повідомляти про свої наміри Управління, якщо:

- будь-яке з підприємств-учасників має свої філії в Польщі, або
- партнери мають торгово-оптову мережу в Польщі, або
- ведуть постійні продажі на території Польщі.

Для підвищення ефективності розгляду справ у випадках, коли практика підприємства може обмежувати конкуренцію, Управління може вжити роз'яснювальні заходи замість більш складних антимонопольних заходів, а рішення можуть прийматися на підставі даних, зібраних у ході більш коротких оперативних дій. Тому, з метою покращення ефективності процедури розгляду запитів підприємств про надання дозволу на концентрацію і збільшення прозорості своєї діяльності, у 2012 році Управлінням було розроблено та опубліковано роз'яснення, що стосуються оцінки Головою Управління ситуацій щодо концентрації [14]. Цей документ складається з двох частин (визначення релевантного ринку та оцінки впливу концентрації на ринку) і дозволяє проводити попередню оцінку передбачуваних транзакцій в більш швидкий і точний спосіб. Документ описує методологію діяльності, яка прийнята Управлінням, та надає приклади, взяті з існу-

ючого прецедентного права [6].

Центральним виконавчим органом Республіки Казахстан (далі – Казахстан), що не входить до складу Уряду, здійснює керівництво у сфері захисту конкуренції та обмеження монополістичної діяльності на відповідних товарних ринках та захисту законних інтересів споживачів, а також у межах, передбачених законодавством, міжгалузеву координацію та інші спеціальні виконавчі, дозвольні та контрольні функції, є Агентство Республіки Казахстан із захисту конкуренції (далі – Агентство) [4]. Казахстан, ґрунтуючись на необхідності підтримки і розвитку вітчизняних корпоративних лідерів, намагається створити для них «парникові» умови, виділяючи гроші, звільняючи від оплати податків, консолідуючи в таких «проривних» проектах промислові та інші активи, обмежуючи конкуренцію на ринку і т. ін. У підсумку, такі «національні лідери» в більшості випадків не можуть існувати без підтримки держави і вимагають збереження пільгових умов, закликаючи Уряд захищати внутрішній ринок від жорсткої конкуренції з боку виробників інших країн, при цьому не вкладаючи достатніх зусиль у підвищення своєї конкурентоспроможності.

Погодження з антимонопольним органом підлягають операції з економічної концентрації, якими обмежується конкуренція в Казахстані, укладені будь-якими особами, які підпадають під встановлене у Законі Республіки Казахстан «Про конкуренцію» визначення поняття «суб'єкт ринку», в тому числі за участю іноземних юридичних осіб, зареєстрованих на території і, відповідно до законодавства інших держав, осіб, навіть якщо ними напряду не здійснюється підприємницька діяльність в Казахстані [1, С. 297 – 312].

Згідно зі статтею 50 частиною першою Закону Республіки Казахстан «Про конкуренцію» економічною концентрацією визнаються:

1) реорганізація суб'єкта ринку шля-

хом злиття або приєднання;

2) придбання особою (групою осіб) голосуючих акцій (часток участі в статутному капіталі, паїв) суб'єкта ринку, при якому така особа (група осіб) отримує право розпоряджатися більш ніж 25% зазначених акцій (часток участі в статутному капіталі, паїв), якщо до придбання така особа (група осіб) не розпоряджалась акціями (частками участі в статутному капіталі, паями) цього суб'єкта ринку або розпоряджалась 25% або менше відсотками голосуючих акцій (часток участі в статутному капіталі, паїв) зазначеного суб'єкта ринку. Придбання суб'єктом ринку більше 25% частки в створюваному товаристві є економічною концентрацією;

3) отримання у власність, володіння та користування, у тому числі за рахунок оплати (передачі) статутного капіталу, суб'єктом ринку (групою осіб) основних виробничих засобів та (або) нематеріальних активів іншого суб'єкта ринку, якщо балансова вартість майна, що становить предмет угоди (взаємопов'язаних угод), перевищує 10% балансової вартості основних виробничих засобів і нематеріальних активів суб'єкта ринку, що відчужує або передає майно;

4) придбання суб'єктом ринку прав, що дозволяють давати обов'язкові для виконання вказівки іншому суб'єкту ринку при веденні ним підприємницької діяльності або здійснювати функції його виконавчого органу;

5) участь одних і тих же фізичних осіб

у виконавчих органах, радах директорів, спостережних радах чи інших органах управління двох і більше суб'єктів ринку, за умови визначення зазначеними фізичними особами в цих суб'єктах умов ведення їх підприємницької діяльності [3, С. 50].

Економічною концентрацією у Казахстані згідно із Законом «Про конкуренцію» не визнається:

1) придбання акцій (часток участі в статутному капіталі, паїв) суб'єкта ринку фінансовими організаціями, якщо це придбання здійснюється з метою їх подальшого перепродажу за умови, що зазначена організація не бере участі у голосуванні в органах управління суб'єкта ринку, а також придбання або отримання у власність фінансовими організаціями майна, основних виробничих засобів та (або) нематеріальних активів іншого суб'єкта ринку з метою припинення зобов'язання боржника в цілому або в частині, якщо це придбання або отримання здійснюється з метою їх подальшого перепродажу за умови, що зазначені фінансові організації не використовують (не експлуатують) таке майно з метою отримання доходу у власних цілях;

2) призначення реабілітаційного або конкурсного керуючого, тимчасової адміністрації (тимчасового адміністратора);

3) здійснення угод всередині однієї групи осіб [3, С. 50].

Згода антимонопольного органу на здійснення угод з економічної концентрації згідно із Законом «Про конкуренцію» потрібна у випадках, якщо:

- сукупна балансова вартість активів реорганізованих суб'єктів ринку або набувача, а також суб'єкта ринку, акції (частки участі в статутному капіталі, паї) з правом голосу, у статутному капіталі якого купуються, перевищує 2000000-кратний розмір місячного розрахункового показника, чинного на дату подання клопотання;

- сукупний обсяг реалізації товарів

за останній фінансовий рік реорганізованих суб'єктів ринку або набувача, а також суб'єкта ринку, акції (частки участі в статутному капіталі, паї) з правом голосу, у статутному капіталі якого купуються, перевищує 2000000-кратний розмір місячного розрахункового показника чинного на дату подання клопотання;

- однією з осіб, що беруть участь в угоді, є суб'єкт ринку, що займає домінуюче або монопольне становище на відповідному товарному ринку.

Антимонопольний орган, на підставі аналізу відповідних товарних ринків, має право встановлювати більш високі розміри вартості активів та обсяги реалізації товарів для цих ринків, при яких необхідна згода антимонопольного органу на здійснення угод, зазначених у Законі «Про конкуренцію» в Казахстані.

Для отримання дозволу на економічну концентрацію суб'єкти господарювання повинні звернутись з клопотанням, складеним за формою, встановленою антимонопольним органом, з додатком великої кількості документів і докладних відомостей, у тому числі по всіх особах, які знаходяться в одній групі осіб з будь-якої зі сторін угоди. Загальний термін розгляду клопотання на отримання дозволу на економічну концентрацію відповідно до Закону «Про конкуренцію» становить 60 днів. При цьому перші 10 календарних днів з дня отримання клопотання відводяться на перевірку повноти представлених матеріалів і на можливість антимонопольного органу відмовити у прийнятті клопотання до розгляду. Решта 50 днів відводяться безпосередньо на розгляд клопотання про згоду на економічну концентрацію [1, С. 312 – 315].

За вчинення правочинів щодо економічної концентрації без отримання попередньої згоди антимонопольного органу, незважаючи на можливі значні негативні наслідки на конкуренцію, законодавство не передбачає для винних

осіб покарання. За економічну концентрацію суб'єктів господарювання без отримання дозволу антимонопольного органу максимальний штраф складає в розмірі від 1500 до 2000 місячних розрахункових показників [1, С. 297 – 312]

Згода антимонопольного органу на економічну концентрацію може бути обумовлена виконанням учасниками економічної концентрації певних вимог і зобов'язань, які усувають або пом'якшують негативний вплив економічної концентрації на конкуренцію. Такі умови і зобов'язання згідно із Законом «Про конкуренцію» можуть бути виражені, в тому числі у встановленні обмежень щодо управління, користування чи розпорядження майном (поведінкові умови). Поведінковими умовами також можуть бути зобов'язання не підвищувати ціни після завершення операції з економічної концентрації, не обмежувати доступ на ринок конкурентів і т. ін. Крім поведінкових умов можуть встановлюватися і структурні умови. Структурною вимогою може бути вимога про відчуження набувачем акцій (часток) або іншого майна, так як економічна концентрація може бути зменшена завдяки частковому відчуженню майна набувачем [1, С. 297 – 312].

Ринок Казахстану характеризується наявністю великої кількості аффільованих осіб, які номінально значаться як самостійно працюючі суб'єкти, а фактично виступають частиною великого інтегрованого господарюючого суб'єкта. Тому при визначенні ринкової концентрації особливе значення приділяється встановленню на відповідному товарному ринку групи осіб. На основі затвердженої методики Агентством проводиться оцінка рівня концентрації на окремих товарних ринках, за результатами якої виявляються господарюючі суб'єкти, що займають домінуюче становище. Дані про них вносяться до Державного реєстру суб'єктів ринку, які займають (монопольне) домінуюче

становище на відповідному товарному ринку, який формується як на республіканському, так і на регіональному рівні, і надалі їх діяльність перебуває під контролем органів з регулювання сфери природних монополій. Також при оцінці рівня концентрації на товарному ринку застосовуються методи, які добре зарекомендували себе в світі. Так, методика оцінки рівня економічної концентрації передбачає використання таких кількісних показників, як: коефіцієнт ринкової концентрації та індекс ринкової концентрації Херфіндаля-Хіршмана.

Загалом практика антимонопольного регулювання в Казахстані застосовує кілька факторів для оцінки ефективності (з точки зору розумності відповідних витрат бізнесу та антимонопольного органу). Цими факторами є:

1) встановлення розумних порогових критеріїв, за наявності яких виникає обов'язок погоджувати угоду з антимонопольним органом;

2) встановлення вимоги про надання мінімально необхідної кількості документів та інформації для первинного розгляду;

3) здатність антимонопольного органу швидко надавати дозволи на операції з економічної концентрації, які не викликають побоювань виникнення значного обмеження конкуренції [1, С. 312 – 315].

Висновки. Рівень ефективності визначення кваліфікації концентрацій залежить від якості планування та відбору показників для оцінки рівня економічної концентрації. Тому для українських реалій, перш за все, необхідно звернути увагу на нормативно-правове забезпечення контролю за економічною концентрацією, а саме, збільшення значення граничного показника сукупної вартості активів або сукупного обсягу реалізації товарів. Це дасть змогу спрощено здійснювати незначні транзакції, дозволить підвищити ефективність в питанні кваліфікацій

концентрацій, допоможе адаптувати вітчизняну практику до прогресивного міжнародного досвіду у зазначеній сфері. Щоб автоматизувати процес надання попередніх висновків, доречним було б застосування концепції електронної форми при поданні заяви про надання дозволу на концентрацію. Ця форма зможе полегшити процедуру надання дозволу на концентрацію та сприятиме

економії часових та адміністративних ресурсів. А для врахування максимально можливих факторів, що сприяють збільшенню влади суб'єкта господарювання, та оцінки прогнозованого впливу на структуру ринку, ефективним було б визначення синергетичного ефекту, використовуючи інформацію, надану суб'єктами господарювання в рамках бізнес плану.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бикебаев А.Ж. Конкурентное (антимонопольное) право и политика Республики Казахстан / А.Ж. Бикебаев. – Алматы : юридическая фирма «Саят Жолши и Партнеры», 2008. – 423 с.

2. РЕГЛАМЕНТ КОМІСІЇ (ЄС) № 802/2004 від 7 квітня 2004 року, який імплементує Регламент Ради (ЄС) №139/2004 щодо контролю за концентрацією суб'єктів господарювання [Електронний ресурс] // Офіційний вісник Європейського Союзу. – L 133/1. – 2004. – 39 с.

3. О конкуренции : Закон Республики Казахстан от 25.12.2008 № 112-IV : Редакция от 03.07.2013. – Режим доступа : http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30369177.

4. Офіційний інтернет-ресурс Агентства республіки Казахстан із захисту еонкуренції) [Електронний ресурс]. – Режим доступа : http://www.azk.gov.kz/rus/verxnee_menju/ob_agentstve/obschaya_informaciya/

5. Розробка національних критеріїв оцінки рівня економічної концентрації : УДК 334.75 ; № ДР 0113U002619 ; Інв. № 03 – 13. – К. : 2013. – 201 с. – (наук. досл. Центру комплексних досліджень з питань антимонопольної політики).

6. Clarifications concerning the assessment by the President of UOKiK of the notified concentrations [Електронний ресурс] / Office of Competition and Consumer Protection. – Warsaw, 2013. – 48 p. – Режим доступа : http://www.uokik.gov.pl/merger_control.php.

7. Guidelines on the criteria and procedure of notifying the intention of concentration to the President of UOKiK [Електронний ресурс] / Office of Competition and Consumer Protection. – Warsaw, 2010. – 48 p. – Режим доступа : http://www.uokik.gov.pl/merger_control.php.

8. Les règles du contrôle des concentrations [Електронний ресурс] / Офіційний сайт The Autorité de la concurrence. – Режим доступа : http://www.autoritedelaconcurrence.fr/user/standard.php?id_rub=296.

9. Merger Control Guidelines [Електронний ресурс] / The Autorité de la concurrence. – 2013. – 165 p. – Режим доступа : http://www.autoritedelaconcurrence.fr/doc/ld_mergers_final.pdf.

10. Press releases 2013 : 10 July 2013: Guidelines on Merger Control [Електронний ресурс] / Офіційний сайт The Autorité de la concurrence. – Режим доступа : http://www.autoritedelaconcurrence.fr/user/standard.php?id_rub=483&id_article=2147.

11. Pushing the boundaries for a stronger, fairer economy : the 2012 annual report [Електронний ресурс] / The Autorité de la concurrence. – La documentation Française, July, 2013. ³/₄Reform of the French competition regulatory system: the Conseil de la concurrence becomes the Autorité de la concurrence (Competition Authority) [Електронний ресурс] / Офіційний сайт The Autorité de la concurrence. – Режим доступа : http://www.autoritedelaconcurrence.fr/user/standard.php?id_rub=317.

12. Regulation of the Council of Ministers of 17 July 2007 concerning the notification of the intention of concentration of undertakings [Електронний ресурс] // Journal of Laws. – № 134. – 2007. – item 936 and 937. – Режим доступа : http://www.uokik.gov.pl/competition_protection.php.

Report on activities 2012 [Електронний ресурс] / Office of Competition and Consumer Protection. – Warsaw, 2013. – 40 p. – Режим доступа : http://www.uokik.gov.pl/reports_on_activities.php.

The Global Competitiveness Report 2013–2014 [Електронний ресурс] / World Economic Forum. – 2013. ³/₄

Тетяна Кулішова

начальник Другого управління досліджень і розслідувань Антимонопольного комітету України

Ольга Нечитайло

головний експерт Другого управління досліджень і розслідувань Антимонопольного комітету України, аспірант Київського національного торговельно-економічного університету

У статті наведено порівняльний аналіз ринків природного газу і електричної енергії та обґрунтовано необхідність їх реформування. Авторами виокремлено основні проблеми функціонування цих ринків та запропоновано окремі можливі шляхи їх вирішення.

Ключові слова: конкуренція, енергетичний комплекс, природний газ, електрична енергія, державне регулювання.

The article contains comparative analysis of natural gas and electricity markets and substantiates of the reforming this markets. The authors singled out the main problems of functioning natural gas and electricity markets and suggests some possible solutions.

Keywords: competition, energy complex, natural gas, electricity, regulation.

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕНЕРГЕТИЧНИХ РИНКІВ В УКРАЇНІ

Актуальність. Стан енергетичної галузі безпосередньо впливає на стан економіки в державі. Останніми роками загострюється боротьба на світових ринках за енергоресурси: газ, електроенергію, нафту, вугілля. Тому питання енергетичної безпеки та незалежності й ефективного функціонування енергетичних ринків стає особливо актуальним. Досягнення цієї мети неможливе без цілісної та дієвої системи управління і регулювання, наявності конкурентних відносин на ринках енергоносіїв.

У статті акцент буде зроблено на ринках двох видів енергетичних ресурсів:

природного газу та електроенергії. Ці ринки мають схожу специфіку функціонування, підходи до регулювання та тенденції реформування з метою адаптації до законодавства ЄС.

Формування національних енергетичних ринків включає організаційну та нормативно-правову складові. Організаційна – складається з органів державної влади, які забезпечують нормативне забезпечення, управління, регулювання та нагляд (контроль) за функціонуванням енергетичних ринків. Нормативно-правова – визначається рядом законодавчих та підзаконних актів, що регламентують

функціонування цих ринків.

Основними нормативними актами, які визначають правову основу функціонування енергетичних ринків в Україні є Конституція України, Закони України «Про природні монополії», «Про засади функціонування ринку природного газу», «Про засади функціонування ринку електричної енергії України». Крім вказаних, в Україні діють ще й інші закони та підзаконні акти, які регламентують діяльність енергетичних ринків.

Основним Законом, що визначає правові, економічні та організаційні засади функціонування ринку природного газу в Україні, є Закон України «Про засади функціонування ринку природного газу» [2]. Вказаний Закон був прийнятий у 2010 році з метою адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу.

Норми вказаного Закону передбачають функціонування ринку природного газу в Україні, зокрема, на засадах:

- вільного вибору споживачами постачальників природного газу;
- забезпечення рівних можливостей доступу до газових мереж;
- вільної торгівлі природним газом;
- забезпечення захисту прав та інтересів споживачів природного газу;
- відповідальності суб'єктів ринку за порушення правил діяльності на ринку природного газу та умов договорів.

Перехід до повномасштабного ринку природного газу, передбаченого цим Законом [2], вбачається завершити до 1 січня 2015 року.

Зазначений перехід передбачає відокремлення діяльності з розподілу і постачання природного газу та надання споживачам можливості вільного вибору постачальників природного газу.

На відміну від газового сектору реформування електроенергетичного сектору в Україні здійснюється більш уповільненими темпами.

Лише наприкінці 2013 року в Україні був прийнятий Закон України «Про за-

сади функціонування ринку електричної енергії України» [1].

Зазначений Закон передбачає докорінне реформування ринку електричної енергії та перехід від моделі єдиного покупця, яким на сьогодні виступає Оптовий ринок електроенергії, до моделі двосторонніх договорів та балансуючого ринку.

Відповідно до Закону ринок електричної енергії в Україні функціонуватиме на засадах:

- енергетичної безпеки;
- добросовісної конкуренції;
- вільного вибору споживачем електропостачальника;
- недискримінаційного та прозорого доступу до електричних мереж;
- незалежного державного регулювання;
- можливості інтеграції із зовнішніми ринками електричної енергії.

Повномасштабний ринок електричної енергії запроваджується з 1 липня 2017 року [1]. До цього часу має бути прийнята значна кількість нормативних актів: кодексів, правил, а також здійснено відокремлення функцій з розподілу та постачання електричної енергії.

Учасниками енергетичних ринків є суб'єкти, що здійснюють видобування (виробництво), транспортування, розподіл, постачання природного газу та електроенергії, а також споживачі.

На сьогодні в Україні діяльність на ринках природного газу здійснюють 385 суб'єктів, а на ринках електричної енергії – 580 суб'єктів.

Проте, незважаючи на значну кількість учасників, ці ринки в Україні фактично розподілені за категоріями постачальників та споживачів.

Постановою від 27. 12. 2001р. № 1729 «Про забезпечення споживачів природним газом» Кабінет Міністрів України (надалі – КМУ) визначив НАК «Нафтогаз України» уповноваженим суб'єктом з формування ресурсу природного газу для населення та споживачів України [3].

НАК «Нафтогаз України» є вертикально-інтегрованою нафтогазовою компанією. Понад 90 % нафти і газу в Україні видобувається її дочірніми підприємствами, 100 % акцій компанії знаходяться в державній власності. Права держави в Компанії забезпечуються Міністерством енергетики та вугільної промисловості України (надалі – Міненерговугілля).

Природний газ підприємств, в яких держава володіє контрольними пакетами акцій, використовується для задоволення потреб населення.

Імпортований природний газ НАК «Нафтогаз України» використовується для задоволення потреб бюджетних організацій, підприємств теплоенергетики та промислових споживачів.

Реалізація природного газу для задоволення потреб населення та бюджетних організацій здійснюється виключно постачальниками природного газу за регульованим тарифом.

Реалізація природного газу для підприємств теплоенергетики здійснюється НАК «Нафтогаз України».

На сьогодні обирати постачальника природного газу (за регульованим або нерегульованим тарифом) можуть лише промислові споживачі.

Тобто вказана постанова КМУ не забезпечує розвиток ринку газу на конкурентних засадах, як того вимагає законодавство ЄС. Крім того, до порядку забезпечення споживачів природним газом, затвердженим вказаною Постановою, постійно вноситься безліч змін.

Подібна ситуація склалася на ринку електричної енергії. На сьогодні тільки промислові споживачі можуть обирати постачальника електричної енергії. При цьому виключно постачальники електричної енергії за регульованим тарифом забезпечують електричною енергією населення.

Україна споживає значні обсяги природного газу, проте видобутий в країні газ повністю не забезпечує потреби в ньому, що у свою чергу робить Україну енергозалежною державою.

Основним джерелом надходження газу є його імпорту. Основним імпортером природного газу в Україну є НАК «Нафтогаз України», який імпортує близько 50 % природного газу. Проте у попередні роки постачання газу відбувалося через посередників. Зокрема, у 2005 році поставками газу займалася Компанія «RosUkrEnergo AG», а у 2006 – 2008 роках ЗАТ «УКРГАЗ-ЕНЕРГО» (засновники НАК «Нафтогаз України» та

«RosUkrEnergo AG»). Восени 2008 року між Україною та Російською Федерацією було підписано меморандум, який передбачав відсутність посередників у торгівлі газом між країнами.

Природний газ, що споживається в Україні, розподіляється між

населенням, бюджетними організаціями, підприємствами теплоенергетики, промисловими споживачами та використовується для технологічних потреб.

Структура газового ринку України має базуватися на засадах відкритого, конкурентоспроможного газового ринку, де ціни утворюються за ринковим принципом, створюються рівні умови для всіх учасників, забезпечується вільний та недискримінаційний доступ для постачальників до потужностей газотранспортної системи.

У 2010 році Міненерговугіллям функції Оператора Єдиної газотранспортної системи України покладені на НАК «Нафтогаз України». На сьогодні зазначені функції виконує ПАТ «Укртрансгаз».

Енергетична система України об'єднує енергогенеруючі потужності, магістральні мережі для забезпечення експорту електроенергії та розподільні мережі для постачання електроенергії споживачам.

Управління об'єднаною енергосистемою централізовано здійснює НАК «Укренерго», яка є державним підприємством.

У 1996 році в Україні створено оптовий ринок електричної енергії (надалі –

ОРЕ), який є пулом. ОРЕ діє на основі Договору між його членами, який визначає умови діяльності, права, обов'язки і відповідальність його учасників. Економічні та фінансові механізми регулюються Правилами ОРЕ та відповідними інструкціями до Договору.

Вся вироблена електроенергія на сьогодні продається в ОРЕ. Оптовим покупцем всієї електричної енергії є ДП «Енергоринок», який формує оптову ринкову ціну.

Розподіл електричної енергії виконується енергопостачальними компаніями за регульованим і нерегульованим тарифом. Постачальники за регульованим тарифом мають у своїй власності розподільчі електричні мережі і, крім ліцензії на постачання, отримують ліцензію на передачу електричної енергії власними мережами.

Схожа ситуація склалася і на газових ринках. Постачання природного газу за регульованим тарифом здійснюється газорозподільними підприємствами, у власності (користуванні) яких знаходяться розподільчі газопроводи.

Поеднання діяльності на ринках природної монополії та суміжних до неї ринках неминуче призводить до бажання суб'єктів цього ринку скористатися сво-

їм монопольним становищем. Так, у 2013 році майже третина всіх зловживань монопольним (домінуючим) становищем виявлена органами Антимонопольного комітету України (надалі – Комітет) саме в діях суб'єктів природних монополій, в тому числі при здійсненні

конкуренції, які вживаються Комітетом.

Підсумовуючи, можна зазначити, що українські енергетичні ринки перебувають в стадії реформування. Кінцевою метою такого реформування є створення конкурентного

ними діяльності на суміжних ринках [4].

Таких конфліктів можна уникнути шляхом справжнього інституційного та функціонального відокремлення (розмежування функцій) діяльності з транспортування та постачання газу, виконання владних функцій від господарської діяльності. Зазначене є актуальним і під час реформування енергетичних ринків з метою забезпечення їх функціонування на недискримінаційних засадах.

За таких обставин особливого значення набувають заходи з адвокатування

середовища і перехід до повномасштабних ринків електричної енергії та природного газу.

Для її забезпечення необхідно в найближчому майбутньому відокремити діяльність з розподілу від постачання природного газу та електроенергії. Тобто, щоб суб'єкт природної монополії не здійснював діяльність на суміжних ринках. Зазначене дасть змогу створити конкурентне середовище на ринках постачання енергоресурсів. Як наслідок, це максимально сприятиме задоволенню потреб споживачів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про засади функціонування ринку електричної енергії України» від 24.10.2013р. № 663-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/663-18>.
2. Закон України «Про засади функціонування ринку природного газу» від 08.07.2010 № 2467-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2467-17>.
3. Постанова Кабінету Міністрів України від 27.12.2001р. № 1729 «Про забезпечення споживачів природним газом» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1729-2001-%D0%BF>.
4. Звіт Антимонопольного комітету України за 2013 рік, затверджений розпорядженням Антимонопольного комітету України від 14.03.2014р. № 131-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.amc.gov.ua/amku/control/main/uk/publish/article/103174>.

Віталій Олуйко

Голова Хмельницького обласного територіального відділення Антимонопольного комітету України, доктор наук з державного управління, професор, Заслужений юрист України

Роман Примуш

Заступник голови Хмельницького обласного територіального відділення Антимонопольного комітету України

У статті наголошується на важливості інноваційного клімату в органах Антимонопольного комітету України, наводяться його характеристики. Вивчається проблема довіри в процесі розвитку інноваційної діяльності, згуртованість колективу, колективні цінності та структури міжособистісних відносин в органах Антимонопольного комітету України.

Ключові слова: інновація, інноваційний клімат, інноваційна діяльність.

The article considers the importance of innovation climate in Antimonopoly Committee of Ukraine, given its characteristics. Authors study the problem of trust in the process of innovation, team cohesion, shared values and patterns of interpersonal relations in the Antimonopoly Committee of Ukraine.

Keywords: innovation, innovation climate, innovation activity.

ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО КЛІМАТУ В ОРГАНАХ АНТИМОНОПОЛЬНОГО КОМІТЕТУ УКРАЇНИ

Інноваційний клімат, поза усіляким сумнівом є частиною організаційної культури органів Антимонопольного комітету України, яка в свою чергу здійснює на нього відповідний вплив.

Інноваційний клімат ми розуміємо як комплекс умов, що сприяють пошуковим зусиллям співробітників щодо висування та реалізації нових ідей та пропозицій, спрямованих на посилення ефективності та результативності діяль-

ності кожного державного службовця, зокрема, і Комітету в цілому.

На нашу думку, характеристиками найсприятливішого інноваційного клімату в органах Комітету доцільно вважати такі:

- загальну спрямованість на інноваційність. Вона проявляється у чіткості формулювання мети, яка досягається спільними зусиллями та у постановці реальних завдань, у процесі виконання

яких проявляється професійна компетентність кожного члена колективу;

- високий рівень взаємної довіри як передумови ефективної професійної діяльності кожного співробітника та Комітету в цілому;
- децентралізацію прийняття рішень як запоруку та основу внутрішньо організаційної демократії і міжособистісного співробітництва.

Необхідно зазначити, що атмосфера довіри набуває особливої ролі в процесі розвитку інноваційної діяльності в органах Комітету як соціальній мікросистемі.

Це пояснюється, на нашу думку, тим, що професійна діяльність на державній службі, завжди, пов'язуючись із знаннями, містить низку різноманітних аспектів й експліцитно невиражених атрибутів та цінностей, без яких робота державного службовця втрачає сенс.

Як свідчить проведений аналіз, проблема довіри все частіше стає об'єктом наукових досліджень у сфері менеджменту.

Це й не дивно, оскільки від відповіді на питання, наскільки керівництво Комітету та його територіальних відділень можуть і довіряють підлеглим та наскільки підлеглі можуть і довіряють керівництву, залежать не лише кількісні показники діяльності органів Комітету в цілому та кожного співробітника зокрема, а й їх якісні показники.

Саме тому довіру у форматі “суб'єкт управління – об'єкт управління” та “об'єкт управління – суб'єкт управління” ми розглядаємо як потужний організаційний ресурс, форму й передумову ефективного та результативного міжособистісного суб'єкт-об'єктного співробітництва, уміле використання якого може стати запорукою формування у колективі сприятливого для усіх його членів інноваційного клімату.

У зв'язку з цим ми вважаємо, що суб'єкт-об'єктна довіра має набути для

органів Комітету значимості пріоритетного завдання, оскільки:

- по-перше, довіра відіграє вирішальну роль в процесі адаптації Комітету до сучасного мінливого зовнішнього середовища та адекватного реагування на зовнішні зміни;

- по-друге, довіра є підґрунтям формування внутрішньоорганізаційних – вертикальних та горизонтальних відносин партнерства, взаємодії та взаємодопомоги.

Саме тому створення сприятливого інноваційного клімату має на меті наявність в Комітеті та його територіальних відділеннях конструктивного морально-психологічного клімату. Під ним ми розуміємо такий характер щоденних взаємовідносин між співробітниками, обов'язковими проявами якого є:

- високий рівень солідарності;
- довірливе, доброзичливе, вимогливе ставлення;
- вільне висловлювання власної думки;
- забезпечення почуття захищеності, впевненості у собі та в інших членах колективу;
- отримання задоволення від перебування у колективі;
- розвиток оптимістичного настрою на робочому місці;
- підвищення життєвого тону;
- наявність у співробітників почуття власної гідності.

В основі морально-психологічного клімату лежить згуртованість колективу державних службовців, тобто його єдність, цілісність, монолітність, колективний та індивідуальний захист як колективу в цілому, так і кожного його члена зокрема, взаємодопомога та взаємопідтримка як запорука взаєморозуміння й соціального партнерства (табл. 1) [5, с. 65-66].

Таблиця 1
Структура згуртованості колективу
та її прояви у щоденній діяльності

Ознаки згуртованості	Прояви у щоденній професійній діяльності
Ціннісно-орієнтаційна, ідеологічна єдність	Наявність оцінок та позицій щодо: <ul style="list-style-type: none"> - цілей діяльності; - способів досягнення цілей; - норм внутрішньо організаційних відносин; - подій у колективі; - підтримки та дотримання кожним державним службовцем правил організаційної культури і правил поведінки.
Діяльнісна, вольова єдність	Високий рівень активності та злагодженості дій співробітників; <ul style="list-style-type: none"> - здатність до мобілізації для подолання труднощів у процесі реалізації поставлених перед колективом завдань.
Організаційна єдність	Висока організованість колективу на основі: <ul style="list-style-type: none"> - рівноваги індивідуальних, групових інтересів; - чіткого розподілу обов'язків, відповідальності; - відсутності протиріччя між формальною та неформальною структурою організації; - здатності колективу регулювати поведінку й діяльність його членів.
Інтелектуальна єдність	злагоджений процес спільного осмислення та вирішення питань життєдіяльності колективу
Емоційна єдність	<ul style="list-style-type: none"> - динаміка настроїв - високий рівень емоційної ідентифікації

Як свідчить проведений аналіз, головна роль в процесі згуртованості колективу відводиться організаційній єдності як передумові формування міцної соціально-психологічної структури колективу

органів Комітету як соціальної мікросистеми. Ми поділяємо думку науковців про те, що її складовими є: колективні потреби, цілі, цінності, колективна самосвідомість, колективна воля, навички злагоджених дій в процесі виконання поставлених перед колективом завдань, міжособистісні та міжгрупові відносини і виникаючі на їх основі соціально-психологічні явища [5, с. 70].

Колективні потреби доцільно розуміти як потреби умов та засобів оптимального функціонування і розвитку колективу, а саме:

- необхідність спільної діяльності, здатної забезпечити високий соціальний статус колективу;
- оптимального стилю керівництва;
- розподілу обов'язків та відповідальності між членами колективу;
- спільних обговорень та прийняття рішень щодо питань життєдіяльності всього колективу з обов'язковим узгодженням думок усіх співробітників;
- інформаційного, соціально-правового, матеріально-технічного тощо забезпечення життєдіяльності колективу;
- налагодження міжособистісних відносин для забезпечення комфортного морально-психологічного клімату в організації.

Під колективними цінностями ми розуміємо перехідні цінності колективу в цілому та кожного співробітника зокрема, які сприяють оптимізації життєдіяльності колективу органів Комітету і кожного державного службовця у ньому. Найбільш бажаними цінностями ми вважаємо такі: колективізм, честь колективу, згуртованість та організованість колективу, позитивні організаційні правила й традиції тощо.

Колективні цілі варто розглядати як прагнення колективу, що не суперечать колективним потребам, цілям, організаційній місії, оскільки становлять з ним єдиний вектор організаційного колективного розвитку.

Важливим у зв'язку з цим є наявність

у членів колективу чітко визначеної самосвідомості як усвідомленості співробітниками своєї згуртованої спільноти з організаційним комплексом потреб та інтересів, цілей та цінностей, місії і статусу, притаманних характеристик тощо.

Навички колективних дій мають обов'язково проявлятися у згуртованій роботі кожного члена і колективу в цілому при вирішенні поставлених завдань.

Такі навички слушно визнати показником рівня згуртованості колективу та процесів групової динаміки і фактором, що впливає на процес подальшого розвитку колективу як спільноти одностумців та соціальної мікросистеми.

Усі вищезазначені складові чітко проявляються у динаміці внутрішньо організаційних міжособистісних відносин, які графічно доцільно зобразити так (рис. 1) [4, с. 71]:

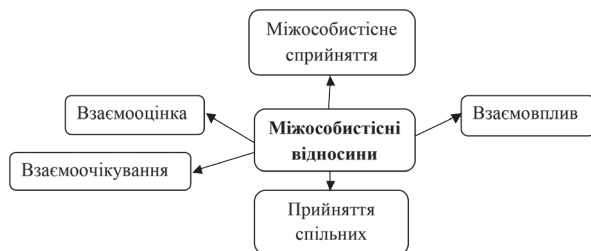

Рис. 1. Структура міжособистісних відносин

Причому традиційно виділяють такі види впливу на людину в процесі міжособистісного спілкування, як:

- інформування, що впливає на уявлення співробітника про найвірогідніший напрям у розвитку очікуваних подій, наслідків обраної ним альтернативи поведінки на робочому місці;
- інструктування, яке пропонує державному службовцю найефективніші способи досягнення поставлених перед ним цілей;
- мотивування та стимулювання оптимального типу поведінки службовця в процесі виконання службових обов'язків.

Результатом міжособистісних відно-

син є виникаючі в життєдіяльності колективу соціально-психологічні явища, які є явищами внутрішньо колективної динаміки (табл. 2) [4, с. 74]:

Як свідчать дані табл. 2, соціально-психологічні явища, що супроводжують і є результатом внутрішньо-організаційних міжособистісних та індивідуальних відносин, будучи явищами внутрішньокolleктивної динаміки, безпосередньо впливають на наявність чи відсутність інноваційного середовища у колективі органів Комітету.

Основними ознаками організаційного середовища, яке стимулює розвиток інноваційної діяльності вважаємо такі [5, с. 111]:

- інноваційна стратегія розвитку організації та її персоналу;
- сучасна гнучка технологія;
- гнучка управлінська структура;
- інноваційне управління персоналом;
- творчий потенціал персоналу;
- система мотивації – стимулювання, спрямоване на активізацію інноваційної діяльності співробітників;
- заохочення нових ідей;
- можливість помилок, або за які відсутнє покарання;
- доступність ресурсів та їх наявність;
- участь різнопрофільних команд;
- підтримка керівництва.

Як свідчить аналіз, усі ці складові експліцитно проявляються в умовах формування інноваційної діяльності будь-якої сучасної організації та органів Комітету, зокрема (табл. 3) [5, с. 115-116].

Дані табл. 3 свідчать, що створення сприятливого інноваційного середовища неможливе без чіткого розуміння якісних характеристик усіх видів факторів, а саме: блокуючих, підтримуючих, посилюючих. Ми вважаємо за доцільне представити графічно основні з них (табл. 4).

Таким чином, ми вважаємо, що для стимулювання прояву ініціативи та появи інноваторів серед підлеглих дер-

жавних службовців, крім інноваційного середовища, потрібна ще й інноваційна культура. Її складовими, на нашу думку, мають стати:

- активний розвиток горизонтальних, як формальних, так і неформальних комунікацій, як передумови процесу нововведення;
- різке збільшення кількості нових ідей та пропозицій і, як наслідок, розширення кола генераторів ідей з числа підлеглих співробітників;

- створення організаційних умов для розширення знань та компетенцій, безперервного розвитку співробітників в процесі організаційного навчання;
- ускладнення системи мотивації;
- формування сприятливого інноваційного клімату й середовища;
- підтримання умов творчої діяльності співробітників;
- гнучкість системи організації відбору та винагороди нових ідей і пропозицій.

Таблиця 2

Явища внутрішньо колективної динаміки

Спрямування явищ внутрішньо колективної динаміки на			
Інтеграцію колективу у		Дезінтеграцію колективу у	
Міжособистісних відносинах	Міжгрупових відносинах	Міжособистісних відносинах	Міжгрупових відносинах
<ul style="list-style-type: none"> - симпатії - співробітництво - співпереживання - лідерство - податливість 	<ul style="list-style-type: none"> - колективна думка - колективний настрій - колективна поведінка - групове прийняття рішень 	<ul style="list-style-type: none"> - антипатії - суперництво - міжособистісні конфлікти - нонконформізм - негативні ефекти 	<ul style="list-style-type: none"> - створення мікро груп з негативною спрямованістю
			<ul style="list-style-type: none"> - чутки - міжгрупові конфлікти

Таблиця 3

Умови формування інноваційної діяльності в органах Антимонопольного комітету України

Організаційні фактори	Принципи управлінської діяльності	Результати управлінської поведінки та відносин
Морально-психологічний клімат	<ul style="list-style-type: none"> - високий рівень довіри - можливість пошуку помилок 	<ul style="list-style-type: none"> - інтуїтивна, імпульсивна поведінка співробітників - визнання можливості ризику та допустимості помилок - активний творчий пошук - широка потенційна віддача від зусиль співробітників - посилення та зміцнення віри у власні творчі можливості та неформальні дії

Система комунікацій	<ul style="list-style-type: none"> - вільний потік комунікацій - ясність організаційної політики - відкритість стратегії та процесу планування 	<ul style="list-style-type: none"> - вагомість неформальних ділових контактів та віддача від них - можливість висування нетривіальних, неординарних ідей та пропозицій - посилення емоційної складової поведінки - належний зворотній зв'язок в усіх напрямках - посилення взаємодії - можливість розвитку своїх ідей
Формування цілей	<ul style="list-style-type: none"> - самостійність формулювання завдання підлеглими співробітниками - самооцінювання співробітників 	<ul style="list-style-type: none"> - винагорода за прояв додаткового ризику - розподіл відповідальності - спільне висування нових ідей - урізноманітнення пошукових зусиль - зниження конформізму - створення додаткових умов для творчої роботи
Механізм контролю	<ul style="list-style-type: none"> - взаємозв'язок з іншими складовими управління - наявність внутрішнього самоконтролю - узгодженість із загальними параметрами життєдіяльності співробітників 	<ul style="list-style-type: none"> - використання альтернативних форм трудового процесу та оргструктур - можливість висловлення незгоди - можливість існування функціонального конфлікту - розширення сфери інноваційної діяльності

Таблиця 4

Фактори впливу на інноваційну діяльність

Блокуючі фактори	Підтримуючі фактори	Посилюючі фактори
<ul style="list-style-type: none"> - недовіра керівників до запропонованих підлеглими ідей; - необхідність численних узгоджень інновацій; - втручання інших підрозділів в оцінку пропозицій; - критика та погрози щодо можливих помилок; - контроль за кожним кроком інноватора; - кулуарне прийняття рішень щодо інноваційної пропозиції; - передавання керівникам вказівок, супроводжуваних погрозами; - виникнення у керівництва синдрому "всезнаючих експертів" 	<ul style="list-style-type: none"> - надання необхідної свободи для розробки нововведень; - забезпечення інноваторів необхідними засобами; - підтримка з боку керівництва; - проведення дискусій та обмін ідеями; - підтримка ефективних комунікацій з колегами; - поглиблення взаєморозуміння між співробітниками 	<ul style="list-style-type: none"> - підтримка прагнення підлеглих постійно навчатися та підвищувати кваліфікацію; - поєднання в системі професійної освіти спеціальних знань та багатодисциплінарної підготовки; - можливість висловлення власної думки про нововведення; - подолання бар'єрів та розмивання кордонів між різними видами робіт та функціональними обов'язками; - надання підлеглим співробітникам змістовної ділової інформації, навіть якщо вона негативна; - проведення регулярних нарад робочих груп; - логічна аргументація необхідності змін та реорганізацій; - постійна підтримка атмосфери довіри та сприятливості змін

ЛІТЕРАТУРА

1. Орбан-Лембрик Л.Е. Психологія управління: Навч. посіб. / Л.Е.Орбан-Лембрик. – К.:Академвидав, 2003. – 567 с.
2. Робінс, Ст. П. Основи менеджменту / Робінс, Стефан П., Де Ченцо Девід А. / Пер. з англ. А.Олійник та ін. – К.: Вид-во С.Павличко “Основи”, 2002. – 671 с.
3. Травин В.В. Менеджмент персонала підприємства: Учеб.-практ. пособ. / Травин В.В., Дятлов В.А. – 4-е изд. – М.: Дело, 2002. – 272 с.
4. Управление человеческими ресурсами: Учеб. / под. ред. И.А.Максимцева. – М.: Изд-во Юрайт, 2012 – 525 с.
5. Шарухин А.П. Психология менеджмента: Учеб. пособ. – СПб.: Речь, 2005. – 352 с.

Наталія Михальчишин

к.е.н., доцент кафедри теоретичної та прикладної економіки Національного університету «Львівська політехніка»

Олеся-Ірина Демків

магістр кафедри теоретичної та прикладної економіки Національного університету «Львівська політехніка»

У статті охарактеризовано умови доступу до ринку пасажирських перевезень автомобільним транспортом. Виявлено проблеми розвитку конкурентних відносин на ринку та запропоновано напрями їх подолання, що дасть змогу мінімізувати передумови для спотворення, обмеження чи усунення конкуренції на ринку.

Ключові слова: конкуренція, конкурентні відносини, бар'єри доступу до ринку, ринок.

In article the conditions of access to the market of passenger transportation by automobile transport were characterized. Problems of the competitive relationships development were identified and the ways to overcome them, which can minimize the conditions for distortion, restriction or elimination of competition in the market, were proposed.

Keywords: competition, competitive relationships, barriers of market access, market.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНИХ ВІДНОСИН НА РИНКУ ПАСАЖИРСЬКИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ АВТОМОБІЛЬНИМ ТРАНСПОРТОМ

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Існування конкуренції на товарних ринках залежить від різних факторів, серед яких є не лише поведінка суб'єктів господарювання, дії регуляторних органів, але і соціальна складова, що формується під впливом потреб та купівельної спроможності споживачів. За таких умов на соціально важливих ринках актуальними є забезпечення своєчасного та якіс-

ного задоволення потреб споживачів, що можливе завдяки формуванню на ринку конкурентних відносин між ринковими учасниками.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Конкурентні відносини можуть виникати лише в конкурентному середовищі і досліджуючи особливості їх формування на відповідному ринку необхідно аналізувати конкуренцію, як явище, перешкоди в доступі до ринку тощо. Так, дослідження конкурентного

середовища, здійснювали, наприклад, Кіреєв С., Куць Т., проблем конкурентних відносин на ринку міського пасажирського автомобільного транспорту досліджував Власенко Д., аналіз специфіки функціонування адміністративних бар'єрів входу на ринок в Україні та їх впливу на розвиток підприємництва здійснювала Філюк Г.

Невирішені раніше частини загальної проблеми. Однак недостатньо досліджено проблеми існування та розвитку конкурентних відносин на ринку пасажирських перевезень автомобільним транспортом, які пов'язані не лише з наявністю адміністративних бар'єрів, але й зі слабкою саморегуляцією ринку за участю громадськості та органів Антимонопольного комітету України (АМКУ).

Цілі статті. Конкурентні відносини на ринку пасажирських перевезень формуються під впливом ринкових процесів за втручання органів державної влади та місцевого самоврядування, які визначають умови доступу до ринку певного кола суб'єктів господарювання. Для удосконалення конкурентного розвитку та функціонування ринку необхідно виявити та структурувати наявні на ринку проблеми конкурентного розвитку, усунення чи мінімізація впливу яких дасть змогу вдосконалити існуючу систему надання послуг пасажирських перевезень. З цією метою найбільш ефективним вирішенням проблеми є удосконалення механізмів регуляторної діяльності, що здійснюється уповноваженими органами державної влади та органами місцевого самоврядування, зокрема, оптимізація процедури проведення конкурсів з визначення автомобільного перевізника на автобусному маршруті загального користування, процесів контролю за дотриманням перевізниками умов укладених угод та процедури розірвання угод з перевізниками у разі недотримання ними умов договорів.

Виклад основного матеріалу. Тран-

спорт є однією з найважливіших галузей суспільного виробництва і покликаний задовольняти потреби населення та суспільного виробництва в перевезеннях [5]. Визначальним елементом Єдиної транспортної системи України є транспорт загального користування, який включає такі види транспорту, як: залізничний, морський, річковий, автомобільний і авіаційний, а також міський електротранспорт, у тому числі метрополітен [5]. Чинним законодавством визначено, що маршрутні пасажирські перевезення – це переміщення людей і багажу за допомогою транспорту за встановленими маршрутами. Також виділено як окремі категорії маршрутних пасажирських перевезень міські, приміські та міжміські перевезення [7].

Так, в структурі пасажирських перевезень транспортом загального користування у 2013 році відповідно до кількості перевезених пасажирів у розрізі видів транспорту, яким було здійснено перевезення, найбільша частка перевезень припадає на автомобільний (50,49%), тролейбусний (19,72%) та трамвайний види транспорту (11,44%), а також метрополітен (11,70%) [8].

За 2013 рік сфера транспорту характеризується наявністю несприятливої для конкуренції структури галузевого товарного ринку – частка продукції, робіт і послуг, реалізованих за умов, які виключали або істотно обмежували конкуренцію, становила близько 70%. На початок 2013 року частка послуг, що реалізовувалися за відсутності структурних обмежень конкуренції, становила тільки 15,4%; на ринках з олігопольною структурою – 14,7%; на ринках з ознаками домінування одного суб'єкта господарювання та цілком монополізованих – 69,9% послуг [6].

Така структурна особливість ринку транспорту зумовила вчинення порушень законодавства у сфері захисту економічної конкуренції, що за 2013 р. становила 4% від загальної кількості

припинених органами АМКУ порушень [6].

Особливості входження на зазначений ринок та відповідно кількісний і якісний склад учасників ринку, пов'язані з певними процедурами, які визначено чинним законодавством. Зокрема, визначення автомобільного перевізника на автобусному маршруті загального користування здійснюється виключно на конкурсних засадах; при цьому об'єктом конкурсу можуть бути: маршрут (кілька маршрутів), оборотний рейс (кілька оборотних рейсів) [2]. Таким чином, доступ суб'єктів господарювання до ринку пасажирських перевезень безпосередньо залежить від результатів проходження конкурсу з визначення перевізника, організаторами якого, залежно від специфіки маршруту, можуть бути Укртрансінспекція, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні держадміністрації чи виконавчий орган сільської, селищної, міської ради відповідного населеного пункту тощо [9].

За результатами проведення конкурсу право на здійснення перевезень певним маршрутом отримує, як правило, лише один перевізник, який займатиме при цьому домінуюче становище на ринку перевезення певної категорії споживачів. Більшість перевізників використовують надане їм так зване «переважне право» на здійснення перевезень для обмеження конкуренції та спотворення її на ринку. Так, на досліджуваному ринку перевізниками вчиняється порушення законодавства про захист економічної конкуренції, зокрема, зловживання монопольним (домінуючим) становищем: 1) встановлення таких цін чи інших умов придбання або реалізації товару, які неможливо було б встановити за умов існування значної конкуренції на ринку, що полягає

в необґрунтованості вартості проїзду в автобусах (встановлення тарифів відповідно до власних розрахунків перевізників, які не завжди є економічно обґрунтованими, при цьому відмова від надання послуги за іншу плату); 2) повна або часткова відмова від надання послуг за відсутності альтернативних джерел їх отримання, що проявляється через часткову або повну відсутність транспортних засобів на маршрутах в ранковий та вечірній час.

Структура домінування на ринку пасажирських перевезень автомобільним транспортом зумовлює появу проблем якості надаваних послуг, які безпосередньо пов'язані із обмеженням конкуренції на ринку. Незадовільна якість послуг на цьому ринку проявляється через: 1) незадовільний технічний стан транспортних засобів, зокрема, відсутність щоденних технічних оглядів, внаслідок чого на маршрути виходять не завжди технічно справні автобуси; 2) низьку пасажиромісткість транспортних засобів за умов перевезення значної кількості пасажирів, яка пов'язана з відсутністю аналізу пасажиропотоків на маршрутах, що обслуговуються перевізниками і визначення відповідної кількості транспорту та графіку їх руху для уникнення переповненості маршрутів; відсутністю бажання перевізників надавати рекомендації щодо внесення змін в маршрути перевезення, щоб рівномірно розподілити споживачів між перевізниками. Більшість перевізників влаштовує підхід – «один район – один маршрут», що породжує

появу так званих «золотих маршрутів»; 3) невідповідність транспортних засобів санітарно-гігієнічним умовам для перевезення пасажирів – більшість транспортних засобів, які обслуговують населення, позбавлені технічних перерв для приведення внутрішнього салону засобу під час його роботи на маршруті в належний стан залежно від погодних умов, піку захворюваності серед населення. Також більшість транспортних засобів на початок своєї зміни виходять на маршрут у вже незадовільному санітарно-гігієнічному стані; 4) незадовільне обслуговування, що пов'язане з відсутністю у водіїв культури спілкування з пасажирами, незадовільним зовнішнім виглядом, моральним та психологічним станом, станом здоров'я, паління та спілкування по засобах мобільного зв'язку в салоні транспортного засобу під час здійснення перевезень.

На досліджуваному ринку спостерігаються також порушення у вигляді антиконкурентних дій органів влади [4] під час проведення конкурсів, коли окремі суб'єкти господарювання через домовленості з організаторами конкурсу отримують права на здійснення перевезень маршрутами. Зокрема, органами

Антимонопольного комітету України за 2013 рік було припинено 1940 порушень у вигляді антиконкурентних дій органів влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління та контролю, 8% з яких пов'язані з наданням окремим суб'єктам господарювання переваг, які ставили їх у привілейоване становище, що призводило або мало призвести до недопущення, усунення, обмеження чи спотворення конкуренції, зокрема, і на ринках пасажирських перевезень, що здійснюються автотранспортом [6].

Таким чином, вказані вище проблеми на ринку пасажирських перевезень автомобільним транспортом можливо усунути через формування конкурентних відносин на ринку. Однак особливість функціонування ринку полягає в тому, що доступ до цього ринку є обмежений процедурою конкурсу, після завершення якої до ринку допускаються відповідні перевізники. Так, формування конкурентних відносин на ринку слід перш за все забезпечити на етапі формування конкурсних умов, що можливо здійснити через залучення громадськості до обговорення та оцінювання надання послуг перевізника, який раніше

надавав послуги з перевезення. Якщо ж на ринок планує ввійти невідоме громадськості підприємство, то дозвіл на надання послуг повинен мати короткостроковий термін, по закінченню якого за результатами громадського аудиту буде продовжуватись дозвіл на наступний термін.

Фактично конкуренція на ринку існує під час подання пропозицій на конкурс та проведення конкурсу. Після укладення угод з перевізниками вони отримують в обслуговування маршрут, на якому в нього відсутні конкуренти, за винятком накладення певних маршрутів у певних ділянках, що обслуговуються автомобільним транспортом і електротранспортом.

Подолання проблем зловживання перевізниками домінуючим становищем на ринку можливе через моніторинг їх діяльності не лише компетентними органами, але й громадськістю, за результатами якого можливо ініціювати розірвання укладених з перевізником угод. При цьому слід враховувати, що такі пропозиції про розірвання повинні подаватись організатору конкурсу, так як чинним законодавством передбачене право організатора конкурсу здійснюва-

ти контроль за виконанням перевізником умов договору (дозволу), а також право організатора конкурсу достроково розірвати договір (позбавити дозволу) з перевізником у разі порушення ним умов договору (дозволу) [9].

На вдосконаленні системи конкурсного відбору автоперевізників для виконання перевезень пасажирів на маршрутах загального користування та встановленні суспільного контролю над організацією пасажирських перевезень наголошував і Власенко Д. [1].

Однак суспільний чи громадський контроль може не мати відповідного впливу, оскільки внаслідок особистої зацікавленості посадових осіб, що входять до складу конкурсних комітетів чи мають змогу впливати на їх діяльність, зазначені механізми контролю діяльності перевізників та заміни перевізників у разі порушення ними умов укладених угод не є достатньо ефективними. Внаслідок дій таких осіб створюються перешкоди для розвитку конкуренції не лише на етапі проведення конкурсу (внаслідок чого права на здійснення перевезень отримують не ті перевізники, які пропонують послуги вищої якості за нижчими тарифами, і гарантуватимуть їх на-

дання впродовж всього періоду дії отриманого дозволу), а й на етапі виконання угод.

Для мінімізації неконкурентного впливу на функціонування конкурсних комітетів, а також забезпечення підвищення прозорості діяльності зазначених органів необхідно формувати при

КОНКУРС

конкурсних комітетах громадські ради (станом на 2014 р. законодавством передбачено формування лише 50% складу комітетів із представників громадськості [9]), які слід наділити повноваженням участі в засіданнях конкурсного комітету як незалежного органу, правом накладення вето на рішення конкурсних комітетів, якщо такі суперечать чинному законодавству, зокрема, призводять до спотворення конкуренції на ринку пасажирських перевезень, а також повноваженнями щодо здійснення контролю за дотриманням перевізниками умов укладених угод. До складу конкурсного комітету мають також бути включені представники Антимонопольного комітету України як органу, що наділений повноваженнями щодо виконання контрольно-наглядових функцій на товарних ринках, в т. ч. і на досліджуваному [3], які запобігатимуть проявам спотворення, обмеження чи усунення конку-

ренції з ринку, який є соціально важливим.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Конкурентні відносини на ринку пасажирських перевезень безпосередньо залежать від можливості доступу до ринку всіх бажаючих підприємств, які відповідають конкурсним умовам. При цьому контроль за діями організатора конкурсу на етапах проведення конкурсу та моніторингу дотримання перевізниками умов укладених угод з боку громадськості та органів Антимонопольного комітету України дасть змогу запобігти обмеженню, спотворенню чи усуненню конкуренції на зазначеному ринку. Для формування конкурентних відносин на ринку пасажирських перевезень автомобільним транспортом необхідно дослідити структуру конкурентних переваг, якими має володіти учасник для перемоги в конкурсі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Власенко Д. О. Особливості конкурентних відносин на ринку послуг міського пасажирського автомобільного транспорту [Електронний ресурс]. – **Режим доступу:** http://esteticamente.ru/e-journals/PSPE/2010_2/Vlasenko_210.htm
2. Закон України «Про автомобільний транспорт» від 05.04.2001 № 2344-III [Електронний ресурс]. – **Режим доступу:** <http://zakon4.rada.gov.ua>.
3. Закон України «Про Антимонопольний комітет України» від 26.11.1993 №3659-XII [Електронний ресурс]. – **Режим доступу:** <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3659-12>.
4. Закон України «Про захист економічної конкуренції» від 11.01.2001р. № 2210-III [Електронний ресурс]. – **Режим доступу:** <http://zakon4.rada.gov.ua>.
5. Закон України «Про транспорт» від 10.11.1994 № 232/94-ВР [Електронний ресурс]. – **Режим доступу:** <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/232/94-%D0%B2%D1%80>.
6. Звіт Антимонопольного комітету України за 2013 рік [Електронний ресурс]. – **Режим доступу:** <http://www.amc.gov.ua>.
7. Наказ Міністерства статистики України від 27.05.1996р. № 150 «Про затвердження Інструкції про порядок обліку пасажирів, що перевозяться громадським транспортом на маршрутах» [Електронний ресурс]. – **Режим доступу:** <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0258-96>.
8. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – **Режим доступу:** <http://www.ukrstat.gov.ua>.
9. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку проведення конкурсу з перевезення пасажирів на автобусному маршруті загального користування» від 03.12.2008 р. № 1081 [Електронний ресурс]. – **Режим доступу:** <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1081-2008-%D0%BF>.

Олена Хлопова

Харківський гуманітарний університет «Народна українська академія»

Мета цієї статті полягає в аналізі конкурентних позицій вітчизняної продукції та підприємств на зовнішніх ринках. У результаті досліджено поняття «конкурентоспроможність продукції» і, як наслідок, розглянута конкурентоспроможність економіки України на міжнародній арені. Як фактор підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції наведені основні аспекти інноваційної політики держави, спрямованої на впровадження досягнень науково-технічного прогресу на підприємствах України. Визначено спектр завдань, вирішення яких може сприяти підвищенню рівня конкурентоспроможності української продукції та допомогти державі посісти гідне місце у процесах глобалізації та інтеграції.

Ключові слова: конкурентоспроможність, інновації, інвестиції, глобалізація, економічна інтеграція.

The purpose of this paper was to analyze the competitive position of Ukrainian goods and Ukrainian enterprises in foreign markets. The author analyzes the concept of «competitiveness» on the basis of various scientific works, considers the competitiveness of the economy of Ukraine in the international scale. Described are the main aspects of innovation policy aimed at the introduction of scientific and technological progress in enterprises of Ukraine. The paper defines set of tasks which will help Ukraine to take its rightful place in the processes of globalization and integration and the possible ways of improving the competitiveness of Ukraine.

Keywords: competitiveness, innovations, investments, globalization, economic integration.

ПРОБЛЕМА ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Розвиток будь-якої держави сучасного світу безпосередньо залежить від позиції на світовому ринку. У сучасних умовах господарювання на зміну цінової конкуренції прийшла нецінова, тобто конкуренція якісного рівня продукції, а також технічного. Багато залежить від здатності окремих країн скористатися додатковими можливостями, які надають інновації [1]. Темпи і якість економічного зростання держави в сучасних умовах прямо залежать від впроваджуваної політики та обраної стратегії розвитку інтелектуального потенціалу держави.

Україна як держава, що традиційно поставляла численні передові технології на світовий ринок, повинна розгляда-

ти комерціалізацію своєї технологічної бази як основний аспект свого розвитку. Проте на цей час Україна знаходиться на світовому ринку високотехнологічної продукції на позиціях аутсайдера, оскільки не належить ні до однієї з провідних груп постачальників високотехнологічної продукції і не має достатньо розвинуеного внутрішнього механізму ринкового та державного регулювання цього ринку [6].

Про актуальність дослідження конкурентоспроможності продукції свідчать численні теоретичні дослідження таких вчених, як: А. Сміт, К. Прахалад, Й. Шумпетер, М. Портер. Серед сучасних вчених можна виділити М. Книша, Е. Кочетова,

А. Юданова, Б. Губського, Л. Чайникова, О. Волкова, В. Круглова та ін. Більшість з них розглядають конкурентоспроможність в єдиній системі (підприємства, галузі чи промисловості в цілому). При тому, що саме конкурентоспроможність продукції безпосередньо визначає рівень конкурентоспроможності об'єктів більш високого рівня [6].

Конкурентоспроможність є однією з основних економічних категорій в ринкових відносинах, яка формується на рівнях продукції, підприємства, галузі, регіону, країни і в загальному вигляді виражає здатність витримувати суперництво з іншими аналогами [3].

Наприклад, М. Портер визначає конкурентоспроможність країни як здатність промисловості постійно розвиватися і виробляти інновації. Спочатку національні компанії досягають конкурентної переваги, змінюючи основу, на якій вони конкурують. Утримати перевагу їм дозволяє постійне вдосконалення товару так швидко, щоб конкуренти не змогли їх наздогнати і перегнати [7].

Важливо відзначити ряд факторів, які не дозволили Україні досягти більш

високих позицій у рейтингу ВЕФ, зокрема, за такими підгрупами, як: державні фінанси, ринок праці, спільні цінності, технологічна інфраструктура, якість інститутів. Для підвищення конкурентоспроможності України можна виділити ряд напрямків, які на сьогодні слабо розвинені в країні. По-перше, слід розвивати і впроваджувати сучасні технології у виробництво. Більше 90% підприємств, які використовували інноваційні технології, змогли отримати приріст продукції, підвищити її конкурентоспроможність і розширити ринки збуту. По-друге, збільшення інвестицій. Посилення конкурентних позицій в опорних галузях переробної промисловості може бути досягнуто тільки за умов істотного збільшення інвестиційних можливостей та накопичення інноваційного потенціалу. Інвестиції мають домінантне значення для галузей з підвищеною капіталоємністю, де економічні показники їх діяльності, власне ефективність, істотно залежать від масштабів виробництва. Враховуючи, що в Україні переважна більшість галузей відповідає саме цим критеріям,

проблема пошуку інвестиційних ресурсів набуває надзвичайного значення.

Конкурентоспроможність українських підприємств, що динамічно розвивається на світовому ринку, на сьогодні є ключовою проблемою входження у світове економічне співтовариство. Продукція більшості українських виробників може бути реалізована за межами країни тільки в рамках демпінгових або нелегальних угод. На світовому ринку конкурентоспроможними визнано менше 1% українських товарів та послуг [2]. Водночас економіка України на 70% залежить від експорту. Однак товарна номенклатура товарів, що реалізуються на зовнішньому ринку, як і раніше складається з товарів сировинної групи і напівфабрикатів: металопродукції, мінеральних продуктів та продукції хімічної галузі, які в цілому становлять 65% українського експорту. В умовах майже повної залежності від зовнішніх енергетичних ресурсів енергоемність вищенаведеної продукції в Україні найвища в Європі, тому поки що неможливо говорити про конкурентоспроможність або прибутковість українського виробництва та експортних операцій [2].

По суті, сенс всієї економічної реформи на сучасному етапі розвитку України полягає у створенні умов для підвищення сприйнятливості економіки до інновацій, розвитку інноваційного підприємництва та забезпечення економічного

зростання за рахунок використання досягнень науки і техніки. Це обумовлює необхідність активізації інноваційної діяльності. Серед пріоритетних напрямків інноваційної діяльності з погляду на підвищення конкурентоспроможності українських підприємств на сучасному світовому ринку, зокрема, виділяються: 1) ресурсозберігаючі технології, нові матеріали і джерела енергії; 2) підвищення конкурентоспроможності продукції машинобудування і радіоелектроніки, розширення їх експорту і заняття нових ніш на світовому ринку; 3) імпортозаміщення виробництва; 4) інформаційні технології; 5) телекомунікації і зв'язок; 6) переробка та зберігання сільськогосподарської продукції; 7) охорона навколишнього середовища [5]. Вищезазначені структурні зміни мають прямо сприяти підвищенню конкурентоспроможності вітчизняної продукції.

Лібералізація зовнішньоекономічних зв'язків, яка була проведена протягом останнього десятиліття, вилилася в прискорену інтеграцію національної економіки у світове господарство. Регіони країни зіткнулися з необхідністю в терміновому порядку сформувати стратегії пристосування до нових умов. На цьому етапі вкрай важливо вміння майстерно управляти економічним потенціалом країни й ефективно використовувати індивідуальні, властиві тільки нашій економіці специфічні потенційні можливості. Україна має конкурентоспроможні технології в аерокосмічній галузі, ракето- та суднобудуванні, виробництві нових матеріалів. Великий потенціал мають також агропромисловість та енергетичний комплекс України. [4]. Сюди ж можна віднести природно-ресурсний потенціал, який сприяє розвитку таких галузей, як: чорна металургія, хімічна промисловість. Географічне положення нашої країни обумовлює розвиток транспортних послуг. Але поряд з усіма можливостями для розвитку конкурентоспроможності економіки України на

сьогодні існує ще багато перешкод [9].

Варто зауважити, що найбільш значущою проблемою на шляху до підвищення рівня конкурентоспроможності продукції та підприємств є необхідність реформування інституційної системи України, яка довгий час страждала від бюрократії, відсутності прозорості та фаворитизму і не могла повною мірою виконувати свої функції. Опитування, проведене Світовим Банком серед підприємців, показало, що рівень проблем для розвитку бізнесу в Україні вище середнього по Східній Європі. Так, 50% респондентів вказали в якості однієї з основних проблем корупцію, а близько 45% - хабарництво. Тому слід звернути увагу на встановлення здорової конкуренції на ринку товарів і послуг [4].

Практично всі країни-лідери, що домоглися найвищих показників ВВП на душу населення, і найбільш конкурентоспроможні в постіндустріальну епоху, мають такі основні політико-економічні інститути: відкрита ринкова економіка, домінування приватної власності при постійному захисті, ефективний і підконтрольний платникам податків дер-

жавний апарат, публічні і прозорі компанії та фінансові установи.

В умовах глобалізації відбуваються зміни в державному регулюванні економічних процесів. Уряди високорозвинених країн світу намагаються приділяти особливу увагу системному підходу при формуванні економічної політики, забезпеченню внутрішньої конкуренції, захисту національного господарства від деструктивних наслідків глобалізації та забезпеченню довгострокових інноваційних переваг. Питання конкурентоспроможності національної економіки виступає на перший план. Щоб знайти гідне місце у процесах глобалізації та інтеграції насамперед європейської, Україні потрібно розробити сукупність стратегій і вирішити комплекс завдань за такими напрямками:

- забезпечення ефективного розвитку конкурентних відносин, зменшення рівня монополізації економіки;
- боротьба з тіньовою економікою та корумпованістю;
- впровадження інноваційних технологій для розвитку науки і техніки;
- зменшення податкового тиску до рівня, який буде сприяти накопиченню

капіталу для інноваційного розвитку підприємств і встановленню оптимального інвестиційного клімату в країні;

- підвищення рівня платоспроможного попиту з боку населення;

- рішення такої актуальної проблеми, як «відтік інтелекту»;

- створення спільних виробництв за участю іноземного капіталу для випуску конкурентоспроможної продукції, особливо у сфері «нової економіки»;

- залучення в економіку прямих інвестицій, а також створення інвестиційного клімату для транснаціональних корпорацій – це канал отримання засобів виробництва, технологій, управлінського досвіду, збільшення експорту промислових виробів.

Враховуючи все вищезазначене, можна зробити висновок, що в державі є

потенціал для створення конкурентоспроможної економіки: досягнута досить непогана технологічна готовність компаній, слід окремо підкреслити також якість вищої та середньої освіти. Державі терміново необхідні подальші інвестиції в людський капітал: у науку, освіту, охорону здоров'я.

Таким чином, для підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції в умовах глобальних інтеграційних процесів необхідно приділити особливу увагу розвитку інноваційної діяльності в сфері виробничого устаткування, впровадження високотехнологічних виробничих рішень, підвищенню інвестиційної привабливості українських підприємств та аналізу досвіду провідних компаній на світовому ринку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бурлака В. Г. Структурні складові технологічної конкурентоспроможності промисловості України в умовах Світової Фінансової кризи // Актуальні проблеми Економіки. - 2011. - № 7. - С. 68-74.

2. Грізна В. В. Підвищення конкурентоспроможності України як умова співпраці з ЄС // Актуальні проблеми економіки. - 2008. - № 11 (29). - С. 130-141.

3. Іванова О. А. Конкурентоспроможність виробничих і територіальних економічних систем // Вчені записки Харківського гуманітарного університету «Народна українська академія». - 2012. - Т. 18, кн. 2. - С. 182. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/VzKhgu_2012_18_2_28.pdf

4. Кийко С. Н. Конкурентоспроможність економіки України // Управління розвитком. - 2013. - № 19. - С. 121-123. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Uproz_2013_19_42.pdf

5. Конкурентоспроможність українських підприємств на зовнішньому ринку / Міщенко В. А., Мозенков О. В., Чжан Лу // Вісник НТУ «ХПІ». Серія: Актуальні проблеми управління та фінансово-господарської діяльності підприємства - Харків: НТУ «ХПІ». - 2013. - № 50 (1023). - С. 121-126.

6. Матвійчук М. Д. Конкурентоспроможність продукції як головна категорія, що визначає рівень конкурентоспроможності на макро- та мікрорівнях // Управління розвитком. - 2013. - № 22. - С. 12-15. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Uproz_2013_22_7.pdf

7. Портер М. Міжнародна конкуренція. Пров. з англ. ; під. ред. В. Д. Щетиніна. - М. : Міжнародні відносини, 2007. - 463 с.

8. Шашло Н. В. Глобальна конкурентоспроможність України крізь призму міжнародних рейтингів // Вісник Приазовського державного технічного університету. Сер. : Економічні науки. - 2011. - Вип. 21. - С. 79-85. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/VPDTU_ek_2011_21_14.pdf

Олег Подцерковний

завідувач кафедри господарського права і процесу Національного університету «Одеська юридична академія», док. юр. наук, проф., член-кореспондент Національної академії правових наук України

ФАХОВЕ ПІДҐРУНТЯ ДЛЯ ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ З КОНКУРЕНТНОГО ПРАВА

Цього року наукова громадськість та практикуючі юристи отримали нагоду ознайомитися із працею вітчизняних фахівців у галузі конкурентного права, присвяченою застосуванню відповідного законодавства судовими органами України, ЄС, РФ та США¹.

Актуальність такої роботи як ніколи стає очевидною саме сьогодні, коли намічені правові реформи, та їх проведення потребує переосмислення вітчизняної практики розгляду конкурентних спорів з огляду на зарубіжний досвід.

Видання містить не лише добірку найбільш цікавих справ у цій сфері, але й супроводжує роботу тезисними коментарями та позначеннями на найбільш вагомій місця мотивувальної частини рішень судів та Антимонопольного комітету України і зарубіжних країн з конкурентних спорів. Національна та зарубіжна практика класифікована у книзі за найбільш дискусійними правозастосовними проблемами. Вже виходячи із розмаїття підходів до справ про захист економічної конкуренції, представлених у роботі, можна отримати уявлення про відповідну практику та відсутність єдності судового і відомчого поглядів на формальні приписи антимонопольно-конкурентного законодавства. Особливо, це

стосується таких питань, як: визначення ефективного способу відновлення стану конкуренції, розміру штрафних санкцій, різного сприйняття економічного змісту до оцінки ефектів на конкуренцію від тієї чи іншої комерційної практики.

Слід підкреслити, що впровадження економіко-орієнтованого підходу до вирішення проблем застосування конкурентного права – це вимога і одночасно виклик сьогодення. Вимога – тому що незаконне втручання у господарську діяльність має розглядатися як неправомірне і таке, що суперечить принципу свободи підприємницької діяльності. Виклик – тому що для цього необхідно відійти від нормативістського підходу, який традиційно превалює в національній системі правозастосування, коли чи не єдиним джерелом права визнається нормативно-правовий акт. Однак для будь-яких змін необхідний час, і для змін у праворозуміння, яке наближає нас до розвинутих країн світу, також. Саме до такого широкого сприйняття джерел права та правотлумачення підштовхує нас зміст цієї книги.

Можна відмітити достатню обережність авторів роботи у критиці рішень вищих судових органів, що є корисним для практикуючих працівників, з огляду на потребу формування довіри до судової гілки влади, та необхідність куль-

¹Застосування конкурентного законодавства. Практика України, ЄС, РФ та США – К. : Юстініан, 2014. – 248 с.

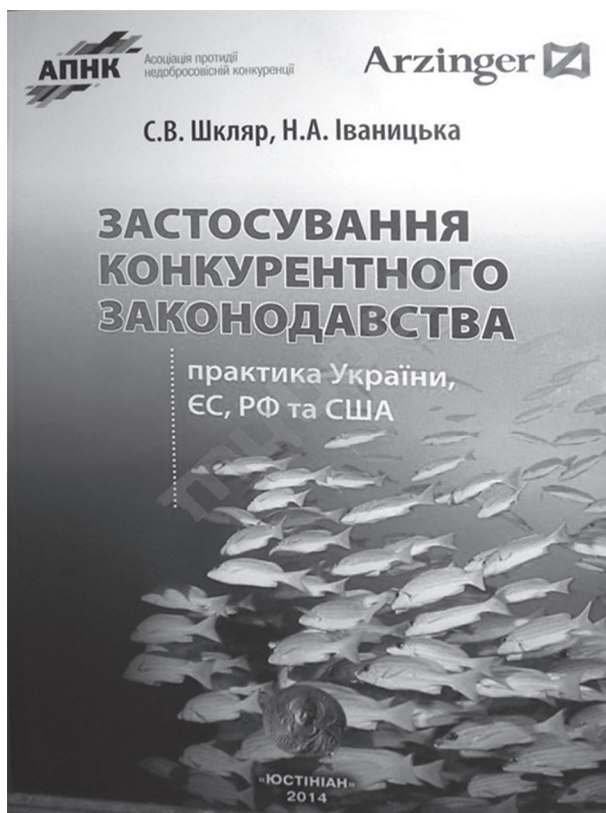
тивування у юридичній громадськості поваги до судового погляду на проблеми сьогодення, а не паплюження будь-яких рішень. Адже, якщо та чи інша норма права, особливо господарського права, яке надзвичайно розгалужено, сприймається судом інакше, ніж це хотілося б суспільству, це означатиме необхідність більш точного викладення норми права у законі, а не підривання авторитету суду.

З огляду на цю «толерантність» в роботі навіть продемонстровано нову форму коментування цих рішень, яку не часто зустрінеш у літературі, що називається «окрема думка». Наприклад, на с. 142-145 автори вказують на проблему визнання недійсними угод у процесі розгляду конкурентних спорів, показуючи стан відповідної проблематики: *«При скасуванні рішень судом касаційної інстанції, Вищий господарський суд України взагалі не висловив позиції щодо права таких позивачів на позов, мотивуючи своє рішення процесуальними порушеннями, які унеможливили встановлення обставин справи в їх сукупності. Таким*

чином, суди «уникають» надання оцінки положенням цивільного законодавства стосовно можливості визнання угод недійсними при недотриманні положень конкурентного законодавства в процесі їх укладення». Така форма обговорення сприяє формуванню власного погляду читача, зокрема, суддів та практикуючих юристів, на проблеми судового розгляду конкурентних спорів та фактично сприяє підвищенню активності учасників господарського процесу у контексті якомога повнішого захисту прав та інтересів суб'єктів господарювання.

Особливо цінними у цьому контексті є у виданні судові рішення із справ про монопольні порушення у європейських країнах. Адже надії українців на розвиток національної правової системи пов'язані, передусім, із запозичення усього того прогресивного у правових системах країн ЄС, що дозволить позбутися монопольних зловживань на ринку України, знищить пануючу з часів СРСР та таку, що отримала найбільший розквіт у період 2010 – 2013 років, несприятливу для економічного розвитку практику державного потурання монополістам, знищення малого та середнього бізнесу та загального конкурентного середовища, коли усі сфери суспільного життя були поділені між суб'єктами, що володіють ринковою, політичною та адміністративною владою. Зокрема, у роботі за обсягом піднятої практики судів країн ЄС продемонстровано необхідність вирішення питань руйнування дискредитуючої практики.

Наприклад, на с. 197 наводиться досить цікаве Рішення антимонопольного відомства Франції (Autorité de la concurrence) № n° 13-D 11 від 14 травня 2013 року, у якому обговорюється стаття 102 Договору про функціонування Європейського Союзу щодо зловживання домінуючим становищем на внутрішньому ринку у здійсненні практик з дискредитації конкурентних виробників. Зосереджено увагу на тому, що анти-

монопольне відомство Франції наполягає на необхідності «встановити зв'язок між домінуючим становищем і дискредитуючими практиками. Для цього слід перевірити чи судження є об'єктивними, чи вони становлять неперевірені твердження. Далі слід встановити чи вплинуло це на структуру ринку (очікуваний чи реальний ефект на партнерів чи потенційних клієнтів). При цьому не обов'язково встановлювати, що конкретний ефект мав вплив на відповідний ринок. Достатньо довести, що вона має тенденцію до обмеження конкуренції. Останнім елементом для оцінки є загальновідомість та довіра до гравця на ринку, яка може істотно посилити такий вплив».

Не можна не відмітити добірку та коментування у книзі справ судів США, зокрема, щодо доктрини «розумного підходу» та «максимальних цін» (с.54–57), «горизонтальних та вертикальних обмежень» (с. 58 – 61), тлумачення «Розмивання» знаку для товарів і послуг (с. 228 – 231) тощо.

У цьому контексті важливо усім фахівцям у галузі конкурентного права налаштуватися, по-перше, на щільний зв'язок законодавчих актів різних країн у сфері економічного регулювання, зокрема, у сфері захисту економічної конкуренції, що робить об'єктивним тяжіння до уніфікації в умовах глобалізації, а, по-друге, намітити основні тенденції обмеження монополізму, захисту прав промислової власності та чесних практик у світовому економічному просторі. Адже без врахування та інкорпорації у вітчизняне законодавство, без вироблення на рівні бізнесових звичаїв, доктрини та юридичної практики єдиних поглядів на вихідні економіко-правові категорії у цій сфері з урахуванням зарубіжного досвіду, Україні буде дуже складно подолати недовіру інвесторів до української економіки. Економічне зростання необхідно будувати саме на забезпеченні розвитку конкуренції та обмеженні монополізму.

А представлене читачам видання цього достеменно сприяє.

ОШТРАФОВАНО ПАТ «ДНІПРОГАЗ» НА 50 ТИС. ГРН ЗА ЗЛОВЖИВАННЯ МОНОПОЛЬНИМ СТАНОВИЩЕМ

«У Дніпропетровську чергову багатоповерхівку відключили від газопостачання. Фахівці виявили у квартирах порушення: самовільно встановлені прилади», «Знайшовши багато порушень, газовики склали відповідні приписи і почали опломбувати так звані «нелегальні» прибори. Незаконні прилади відрізають від газу, до отримання потрібного папірця» - теми таких повідомлень дуже часто з'являлись у засобах масової інформації. «Дніпрогаз» так коментував свої дії: «На нові колонки, а ними вважаються будь-які, що не були встановлені в будинку із самого початку, у вас повинні бути: технічні умови, проектна документація та акт введення в експлуатацію».

Беззаперечно, заміна газових приладів повинна виконуватись фахівцями і з метою безпеки незаконно замінені прилади повинні бути відключені. Проте, як показало розслідування, ПАТ «Дніпрогаз», користуючись монополюючим (домінуючим) становищем на ринку надання населенню послуг з газопостачання, примушувало побутових споживачів придбавати послуги з

розробки технічних умов та розробки проектної документації для заміни газових приладів, у випадках не передбачених нормативно-правовими актами, зокрема, заміна газових приладів без збільшення їх потужності та місця розташування.

Такі дії ПАТ «Дніпрогаз» призвели до ущемлення побутових інтересів споживачів.

За результатами розгляду справи, на ПАТ «Дніпрогаз» було накладено штраф у розмірі 50 тис. грн, який підлягає сплаті до державного бюджету.

ПРАТ «МОНОМАХ» ВВОДИЛО СПОЖИВАЧІВ В ОМАНУ

Івано-Франківське обласне територіальне відділення Антимонопольного комітету України оштрафувало ПрАТ «Мономах» (сmt В. Димерка, Броварський район, Київська обл.) на 65 тис. грн за недобросовісну конкуренцію у вигляді поширення неправдивої інформації.

Івано-Франківське відділення Антимонопольного комітету України встановило, що ПрАТ «Мономах» поширювало інформацію, що вводила в оману, а саме, повідомляло невизначеному колу осіб неправдиві відомості щодо споживчих властивостей зеленого чаю «Fruits» власного виробництва, зокрема, шляхом використання на упаковках вказаного чаю назви натуральних харчових продуктів «земляника + сливки», «суниця з вершками» та «Суниця & Вершки», а також зображення листя, квітів та плодів суниці, в той час як до складу чаю входить ароматизатор «суниця з вершками», ідентичний натуральному. Такі дії ПрАТ «Мономах» могли вплинути на наміри спожив-

вачів щодо придбання продукту.

Не погодившись з рішенням Відділення, Товариство звернулося до Господарського суду Івано-Франківської області з позовом про визнання недійсним та скасування рішення Відділення Комітету. Проте 16 травня 2014 року господарський суд Івано-Франківської області відмовив Товариству у позові.

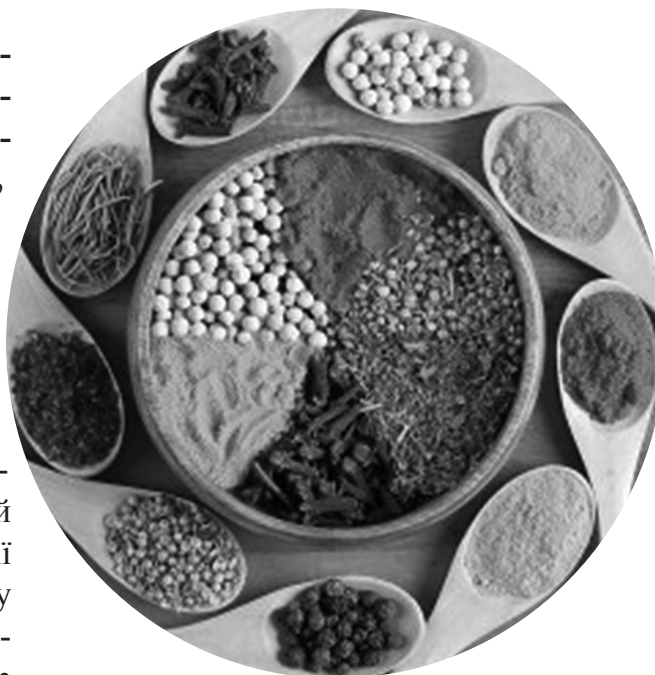
03 липня 2014 року Львівський апеляційний господарський суд залишив апеляційну скаргу ПрАТ «Мономах» без задоволення та рішення суду першої інстанції – без змін. До суду касаційної інстанції Відповідач не звертався та припинив порушення і сплатив штраф до державного бюджету.

ТОВ «НОВА-ПАК» ВВОДИЛО СПОЖИВАЧІВ В ОМАНУ

Івано-Франківське обласне територіальне відділення Антимонопольного комітету України оштрафувало ТОВ «Нова-Пак» (с. Дядьковичі, Рівненський р-н, Рівненська обл.) на 55 тис. грн за недобросовісну конкуренцію у вигляді поширення неправдивої інформації.

Як встановило Відділення, дії ТОВ «Нова-Пак» (Рівненська обл.), які полягали у повідомленні невизначеному колу осіб неправдивих відомостей щодо споживчих властивостей продукції Товариства. Зокрема, до складу крему заварного «Вершковий» торгової марки «Добрик» не входили вершки, цукор ванільний торгової марки «Деко» не містив ванілі, а до складу приправи універсальної – суміші пряно-ароматичної «12 овочів і трав» торгової марки «Щедрий кухар» фактично входило 10 овочів і трав, а не 12 як було зазначено на упаковці. Такі дії визнано пору-

шенням, передбаченим ст. 15¹ Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції», у вигляді поширення інформації, що вводить в оману.

На відповідача було накладено штраф у розмірі 55 тис. грн. Також Відповідач визнав та припинив порушення.

ДО УВАГИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ!

Основним завданням Антимонопольного комітету України згідно зі статтею 3 Закону України «Про Антимонопольний комітет України» є участь у формуванні та реалізації конкурентної політики, зокрема, в частині контролю за концентрацією, узгодженими діями суб'єктів господарювання та регулюванням цін (тарифів) на товари, що виробляються (реалізуються) суб'єктами природних монополій.

У зв'язку з цим та з метою попередження порушення законодавства про захист економічної конкуренції, та з метою попередження створення умов, що сприяють виникненню порушень законодавства про захист економічної конкуренції, Антимонопольний комітет України, інформує по наступне.

Згідно зі статтею 22 Закону України «Про захист економічної конкуренції» (надалі – Закон) **концентрацією** визнаються дії суб'єктів господарювання, **зокрема:**

- 1) злиття або приєднання суб'єктів господарювання;
- 2) набуття безпосередньо або опосередковано контролю над суб'єктами го-

сподарювання чи частинами суб'єктів господарювання;

3) створення суб'єкта господарювання двома і більше суб'єктами господарювання;

4) безпосереднє або опосередковане придбання, набуття у власність іншим способом чи одержання в управління часток (акцій, паїв), що забезпечує досягнення чи перевищення 25 або 50 відсотків голосів у вищому органі управління відповідного суб'єкта господарювання.

Випадки, в яких необхідний дозвіл на концентрацію суб'єктів господарювання, передбачено статтею 24 Закону.

Відповідно до частини 5 статті 24 Закону концентрація, яка потребує дозволу, забороняється до надання дозволу на її здійснення.

Порядок подання заяви про надання дозволу на концентрацію та доданих до неї документів, передбачено Положенням про концентрацію, затвердженим розпорядженням Антимонопольного комітету України від 19 лютого 2002 року № 33-р (зі змінами) та зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 21 березня 2002 року за № 284/6572.

Звертаємо вашу увагу, що здійснення концентрації без дозволу органів Антимонопольного комітету України є порушенням законодавства про захист економічної конкуренції, передбачене статтею 50 Закону та тягне за собою відповідальність, передбачену статтею 52 Закону.

Водночас звернення до органів Комітету з метою легалізації відносин контролю, що виникли внаслідок здійснення концентрації без отримання дозволу органів Комітету з власної ініціативи суб'єктів господарювання береться до уваги при накладенні штрафу. Оскільки Комітет враховує такі фактори, як підстави для зменшення штрафу:

- подання суб'єктом господарювання заяви на отримання дозволу на концентрацію (яка вже юридично відбулась) з власної ініціативи до виявлення Комітетом порушення та сплати збору за подання заяви;

- якщо порушник сприяє розгляду справи і визнає порушення та ін.

З метою попередження порушення законодавства про захист економічної конкуренції, а також з метою попередження створення умов, що сприяють виникненню порушень законодавства про захист економічної конкуренції, передбачених статтею 50, відповідно до частини другої статті 4 Закону та пункту 5 частини третьої статті 7 Закону України «Про Антимонопольний комітет України», Антимонопольний комітет України пропонує звертатись до Комітету у порядку, визначеному законодавством.

Більш детально з процедурою подачі та розгляду заяв про надання дозволу на концентрацію чи узгоджені дії ви можете ознайомитись на сайті АМКУ у розділі «Звернутися за дозволом» або за посиланням: <http://www.amc.gov.ua/amku/control/main/uk/publish/article/86823>.

Тетяна Полтавець

Директор Департаменту контролю
за концентраціями та узгодженими діями

РІШЕННЯ, ПРИЙНЯТІ АНТИМОНОПОЛЬНИМ КОМІТЕТОМ УКРАЇНИ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ РОЗГЛЯДУ СПРАВ ПРО ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ЗАХИСТ ЕКОНОМІЧНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ У ВИГЛЯДІ ЗДІЙСНЕННЯ КОНЦЕНТРАЦІЇ БЕЗ ДОЗВОЛУ ОРГАНІВ КОМІТЕТУ, НАЯВНІСТЬ ЯКИХ НЕОБХІДНА

1) Антимонопольним комітетом України розглянуто справу про порушення товариством з обмеженою відповідальністю «ДОБРОДІЯ ТРЕЙД» (надалі – ТОВ «ДОБРОДІЯ ТРЕЙД») (м. Київ,) законодавства про захист економічної конкуренції у вигляді здійснення концентрацій шляхом набуття контролю ТОВ «ДОБРОДІЯ ТРЕЙД» над СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМ ТОВАРИСТВОМ З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ АГРОФІРМА «ЗАКОТНЕНСЬКА» (надалі – СТОВ АФ «ЗАКОТНЕНСЬКА») (с. Закотне, Новопсковський р-н, Луганська обл.) та ТОВАРИСТВОМ З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ «ДОБРОДІЯ ФУДЗ» (надалі – ТОВ «ДОБРОДІЯ ФУДЗ») (м. Київ), без отримання відповідних дозволів органів Антимонопольного комітету України, наявність яких необхідна.

Набуття контролю ТОВ «ДОБРОДІЯ ТРЕЙД» над СТОВ АФ «ЗАКОТНЕНСЬКА» і ТОВ «ДОБРОДІЯ ФУДЗ» відбулося в березні та квітні 2014 року.

До Комітету заяви про надання дозво-

лу ТОВ «ДОБРОДІЯ ТРЕЙД» на набуття контролю над СТОВ АФ «ЗАКОТНЕНСЬКА» та ТОВ «ДОБРОДІЯ ФУДЗ» були надіслані всередині липня 2014 року, тобто вже після здійснення цих концентрацій.

ТОВ «ДОБРОДІЯ ТРЕЙД» визнало факт вчинення порушення та сприяло Комітету у розгляді справи.

Враховуючи зазначене, а також те, що концентрації не призвели до монополізації чи суттєвого обмеження конкуренції на товарних ринках України, Комітет надав дозвіл на заявлені дії та наклав штраф на загальну суму 50 тис грн.

2) Антимонопольним комітетом України розглянуто справу про порушення законодавства про захист економічної конкуренції дочірнім підприємством «Пропан» публічного акціонерного товариства «Житомиргаз» (надалі – ДП «Пропан» ПАТ «Житомиргаз») (м. Житомир) у вигляді здійснення концентрації шляхом одержання в оренду активів, що

забезпечують здійснення господарської діяльності з реалізації скрапленого вуглеводневого газу для побутових потреб, і належать публічному акціонерному товариству «Вінницягаз» (надалі – ПАТ «Вінницягаз») (м. Вінниця), без отримання відповідного дозволу органів Антимонопольного комітету України, наявність якого необхідна.

Зазначена концентрація була здійснена в грудні 2012 року. Цей факт був виявлений Вінницьким обласним територіальним відділенням Комітету під час виконання ним своїх функціональних обов'язків.

До Антимонопольного комітету України заява ДП «Пропан» ПАТ «Житомиргаз» про надання дозволу на одержання в оренду вищевказаних активів не надходила. Крім того, ДП «Пропан» ПАТ «Житомиргаз» не визнало факту вчинення порушення.

За результатами розгляду справи, враховуючи, що зазначена концентрація не призвела до монополізації чи суттєвого обмеження конкуренції на товарних ринках України, Комітет наклав на ДП «Пропан» ПАТ «Житомиргаз» штраф на суму 100 тис грн.

3) В Антимонопольному комітеті України розглянуто справу за ознаками вчинення фізичною особою – громадянином України порушень, передбачених пунктом 12 статті 50 Закону України «Про захист економічної конкуренції», у вигляді здійснення концентрацій шляхом придбання частки у статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю «РМ ЛОГІСТИК» (м. Буча, Київська обл.), що забезпечує досягнення та перевищення 50 % голосів у вищому органі управління товариства, без отримання відповідних дозволів органів Антимонопольного комітету України, наявність яких необхідна.

З метою усунення порушень законодавства про захист економічної конкуренції, покупець звернувся до Комітету за отриманням дозволу на концентрації

з відповідною заявою.

У зв'язку з тим, що зазначені концентрації не призвели до монополізації чи суттєвого обмеження конкуренції на товарних ринках України, Комітет надав дозвіл на заявлені дії та наклав штраф на загальну суму 30 тис грн.

4) Суб'єкт господарювання – нерезидент України, який не здійснював господарської діяльності на території України отримав в управління активи у вигляді цілісного майнового комплексу – Готелю, без отримання відповідного дозволу органів Антимонопольного комітету України, наявність якого необхідна.

З метою усунення порушення законодавства про захист економічної конкуренції, покупець звернувся до Комітету за отриманням дозволу на концентрацію з відповідною заявою.

За результатами розгляду зазначеної заяви, Комітетом було накладено штраф за вчинення порушення, передбаченого пунктом 12 статті 50 цього Закону України «Про захист економічної конкуренції», на суму 20 тис грн та надано дозвіл на зазначену концентрацію.

5) У 2011 році до Комітету надійшла заява фізичної особи – громадянина Росії, закритого акціонерного товариства «Житомирські ласощі» (надалі – ЗАТ «Житомирські ласощі») (м. Житомир) та товариства з обмеженою відповідальністю «Будстайл-XXI» (надалі – ТОВ «Будстайл-XXI») (м. Київ) про надання дозволу на злиття ЗАТ «Житомирські ласощі» та ТОВ «Будстайл-XXI» у товариство з додатковою відповідальністю «ЖЛ» (надалі – ТДВ «ЖЛ») (м. Житомир).

У зв'язку з тим, що зазначена концентрація не призвела до монополізації чи суттєвого обмеження конкуренції на товарних ринках України, Комітет надав дозвіл на зазначені дії.

Однак, Комітетом було встановлено, що зазначене злиття відбулося до отримання дозволу.

мання дозволу Антимонопольного комітету України.

Злиття ТОВ «Будстайл-ХХІ» та ЗАТ «Житомирські ласощі» без отримання відповідного дозволу органів Антимонопольного комітету України є порушенням законодавства про захист економічної конкуренції, передбаченим пунктом 12 статті 50 Закону України «Про захист економічної конкуренції».

Комітетом було проведено дослідження в справі та доведено вчинення порушення ТДВ «ЖЛ» законодавства про захист економічної конкуренції у вигляді здійснення концентрації без отримання відповідного дозволу органів Антимонопольного комітету України, наявність якого необхідна. У ході розгляду справи ТДВ «ЖЛ» визнало факт вчинення порушення.

За результатами розгляду справи Комітет наклав штраф на ТДВ «ЖЛ» у розмірі 80 тис грн.

б) Антимонопольним комітетом України розглянуто справу про порушення законодавства про захист економічної конкуренції товариством з обмеженою відповідальністю «ТОРГОВИЙ ДІМ «НАФТОПРОДУКТИ» (надалі – ТОВ «ТД «НАФТОПРОДУКТИ» (м. Луцьк) у вигляді здійснення концентрації шляхом одержання в оренду активів у вигляді цілісного майнового комплексу – однієї

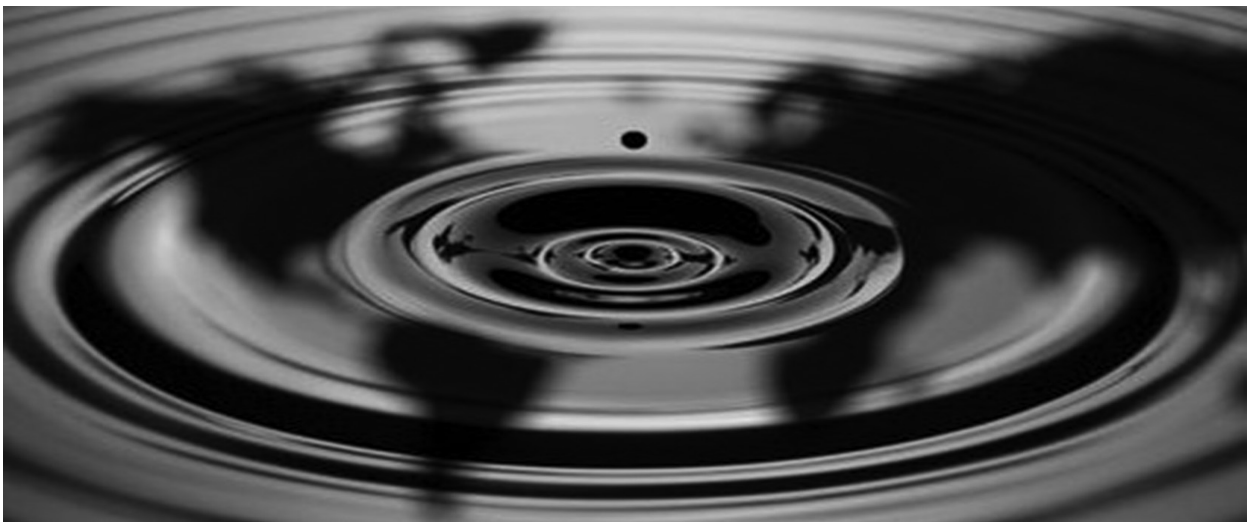
АЗС, що належить товариству з обмеженою відповідальністю «Петрол-Гарант» (м. Луцьк), без отримання відповідного дозволу органів Антимонопольного комітету України, наявність якого необхідна.

Зазначена концентрація була здійснена в січні 2012 року. Цей факт був виявлений Волинським обласним територіальним відділенням Комітету під час виконання ним своїх функціональних обов'язків.

До Антимонопольного комітету України заява ТОВ «ТД «НАФТОПРОДУКТИ» про надання дозволу на одержання в оренду вищевказаних активів не надходила. Крім того, ТОВ «ТД «НАФТОПРОДУКТИ» повідомило, що відповідний договір оренди АЗС вже розірваний.

Однак, розірвання договору не спростовує факту вчинення порушення. Згідно зі статтею 51 Закону України «Про захист економічної конкуренції» порушення законодавства про захист економічної конкуренції тягне за собою відповідальність, встановлену законом.

За результатами розгляду справи та враховуючи, що здійснення концентрації не призвело до монополізації чи суттєвого обмеження конкуренції на товарних ринках України, Комітет наклав на ТОВ «ТД «НАФТОПРОДУКТИ» штраф на суму 15 тис грн.

КОМІТЕТОМ ВІЯВЛЕНО ВЧИНЕННЯ АНТИКОНКУРЕНТНИХ УЗГОДЖЕНИХ ДІЙ, ЯКІ СТОСУЮТЬСЯ СПОТВОРЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ТОРГІВ

Антимонопольний комітет України оштрафував ТОВ «Здравіє» (м. Київ) і ТОВ «Медреабілітація» (м. Київ) на загальну суму 4 млн грн за антиконкурентні узгоджені дії на торгах.

Комітетом прийнято рішення про визнання вчинення порушення ТОВ «Здравіє» і ТОВ «Медреабілітація» під час участі у процедурах відкритих торгів на закупівлю – «Послуг санаторно-лікувальних закладів із санаторно-курортного та відновлювального лікування застрахованих осіб і членів їх сімей, що надаватимуться у 2014 році (санаторно-курортні послуги)», проведених Фондом соціального страхування з тимчасової втрати працездатності у 2013 році.

Як було встановлено Комітетом, ТОВ «Здравіє» і ТОВ «Медреабілітація» пов'язані між собою через фізичних осіб-засновників. Умови участі та розподіл перемоги за відповідними лотами у вказаних торгах товариствами були заз-

далегідь погоджені між собою. Під час проведення відповідної процедури закупівлі суб'єкти господарювання виступали як посередницька ланка між спеціалізованими державними закладами санаторно-лікувального типу та Фондом соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, який закуповував оздоровчі путівки для застрахованих осіб та членів їх сімей, що призвело до зайвих витрат.

Так, зокрема, значні суми (понад 20 млн грн. отриманих бюджетних коштів) перераховувались на рахунки ряду суб'єктів господарювання у вигляді сплати за надання консультативних послуг, відповідно кошти бюджету використовувались на цілі, не пов'язані з наданням послуг, які були предметом закупівлі.

Отже, зазначені дії ТОВ «Здравіє» і ТОВ «Медреабілітація» не тільки порушують законодавство про захист економічної конкуренції, але і містять ознаки злочину.

ОШТРАФОВАНІ ЗА ЗМОВУ

Тимчасова адміністративна колегія Антимонопольного комітету України оштрафувала ТОВ «БРСМ-НАФТА» (с. Таценки, Обухівський район, Київська обл.) та ТОВ «БЕЛ ОІЛ» (м. Обухів, Київська обл.) на 170 тис. грн за антиконкурентні узгоджені дії, які призвели до спотворення результатів торгів.

Тимчасова адміністративна колегія Комітету розглянула справу Хмельницького обласного територіального відділення Антимонопольного комітету України про узгодження дій товариствами під час проведення у 2012 році Шепетівською центральною районною лікарнею про-

цедури відкритих торгів на закупівлю рідких продуктів нафтоперероблення на загальну суму 1,1 млн грн.

Скоординована поведінка була спрямована на перемогу одного з учасників торгів – ТОВ «БЕЛ ОІЛ».

Крім того, запропоновані на торгах ціни були на 5-7 % вищі, ніж середньоринкові ціни на АЗС.

ТОВ «БЕЛ ОІЛ» та ТОВ «БРСМ-НАФТА» відповідно до чинного законодавства протягом 3 років позбавляються права брати участь у державних закупівлях.

ОШТРАФОВАНО ПАТ «ЛЬВІВОБЛЕНЕРГО»

ПАТ ЛЬВІВОБЛЕНЕРГО

Антимонопольний комітет України оштрафував ПАТ «Львівобленерго» на 400 тис. грн за зловживання монопольним (домінуючим) становищем.

За результатами позапланової виїзної перевірки ПАТ «Львівобленерго», проведеної Антимонопольним комітетом України спільно з НКРЭ та Держенергонаглядом, встановлено, що ПАТ «Львівобленерго» протягом 2012 року – 7 місяців 2014 року включало в обов'язковому порядку необхідність об'єднання засобів обліку електроенергії в житлових будинках – новобудовах в систему комерційного обліку електроенергії (АСКОЕ).

Встановлення таких вимог не передбачене нормативно-правовими актами у сфері енергетики та було можливим внаслідок наявності у ПАТ «Львівобленерго» монопольного становища на ринку послуг з видачі технічних умов. При

цьому виконання замовниками цих вимог могло призводити до необґрунтованого підвищення вартості 1 м² новозбудованого житла.

Встановлення подібних вимог було б неможливим за умов існування значної конкуренції на ринку.

Такі дії ПАТ «Львівобленерго» є зловживанням монопольним (домінуючим) становищем. За вчинене порушення Антимонопольний комітет України наклав на товариство штраф у розмірі 400 тис. грн та зобов'язав усунути наслідки порушення.

При визначенні розміру штрафу було враховано, що товариство визнало вчинене ним порушення законодавства про захист економічної конкуренції, вживає заходів щодо усунення наслідків порушення та взяло на себе зобов'язання не вчиняти такі дії в майбутньому.

ЗА ЗЛОВЖИВАННЯ МОНОПОЛЬНИМ СТАНОВИЩЕМ НА РИНКУ ПАТ «ПОЛТАВАОБЛЕНЕРГО» ОШТРАФОВАНО НА 50 МЛН ГРН

Антимонопольний комітет України визнав дії ПАТ «Полтаваобленерго» щодо встановлення необґрунтованих вимог у технічних умовах на приєднання електроустановок замовників до місцевих (локальних) електричних мереж порушенням законодавства про захист економічної конкуренції у вигляді зловживання монопольним (домінуючим) становищем на ринку.

ПАТ «Полтаваобленерго» в технічних умовах, виданих у 2010 – 2012 роках, виставляло вимоги замовникам щодо їх участі у реконструкції підстанції 110/6 «Полтава-город» ПАТ «Полтаваобленерго». З 47 таких технічних умов (ТУ) реалізовано лише чотири. При цьому за приєднання до мереж монополіста замовники цих чотирьох ТУ сплатили понад 1,1 млн грн. Решта замовників, зважаючи на високу вартість вимог, виставлених у технічних умовах, не змогли реалізувати своє право на приєднання.

Згідно з наявними у матеріалах

справи документами Інвестиційними програмами на 2010 – 2013 роки було передбачено проведення повного та вичерпного комплексу робіт по будівництву та введенню в експлуатацію зазначеної підстанції «Полтава-місто» із обсягом фінансування 127,37 млн грн за рахунок інвестиційної складової

тарифу. Відповідні кошти були закладені в тариф на передачу електроенергії ПАТ «Полтаваобленерго» і отримані товариством у повному обсязі. Фінансування вказаних заходів за рахунок участі споживачів не передбачалося. Відтак ПАТ «Полтаваобленерго» безпідставно намагалося отримати від замовників послуги з приєднання до електричних мереж витрати, фінансування яких відбувалося вже з інших джерел, що в свою чергу призвело до ущемлення інтересів споживачів, понесення ними додаткових витрат або взагалі неможливості отримання послуги. Необґрунтованість вимог у технічних умовах та їх невідповідність законодавству у сфері електроенергетики підтверджено також висновками НКРЕ і Держенергонагляду.

За вчинені дії, що є зловживанням монопольним становищем на ринку, на ПАТ «Полтаваобленерго» накладений штраф у розмірі 50 млн грн.

Нагадаємо, що дослідження ринків послуг, пов'язаних з приєднанням до мереж електропередавальних підприємств, розпочато Антимонопольним комітетом України у 2013 році. За результатами перевірок, проведених у минулому році, органами Комітету було розглянуто понад 100 справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції на вказаних ринках. Ще близько 200 порушень припинено внаслідок виконання обов'язкових для розгляду рекомендацій органів Антимонопольного комітету України.

Зважаючи на високу соціальну значимість послуг електропередавальних підприємств, а також те, що протягом минулого року порушення виявлені в усіх регіонах України, органами Комітету у 2014 році продовжується планомірна робота на вказаних ринках. Наразі територіальними відділеннями Комітету здійснюються планові виїзні перевірки електропередавальних підприємств на рівні районних електричних мереж. У разі виявлення порушень законодавства про захист економічної конкуренції Комітетом будуть вжиті відповідні заходи.

ОФІЦІЙНИЙ ВЕБ-ПОРТАЛ АМКУ ЗАЙНЯВ ПОЧЕСНЕ ТРЕТЄ МІСЦЕ У РЕЙТИНГУ ВІДКРИТОСТІ ВЕБ-САЙТІВ ЦОВВ

10 грудня 2014 року в ІА «УКРІН-ФОРМ» відбулась прес-конференція на тему: «Відкритість української влади. Результати моніторингу веб-сайтів центральних органів виконавчої влади України – 2014».

Офіційний веб-портал Антимонопольного комітету України зайняв почесне третє місце у рейтингу відкрито-

сті 55 веб-сайтів центральних органів виконавчої влади (ЦОВВ) відповідно до результатів незалежного моніторингу, проведеного в 2014 році Інститутом розвитку регіональної преси (ІРРП), має коефіцієнт відкритості 74,51 %, а динаміка зростання за чотири роки складає 19,28 %, про це на під час прес-конференції було озвучено представниками ІРРП.

Зазначений моніторинг проводиться вже четвертий рік поспіль та передбачає оцінювання за 220 параметрами щодо повноти, актуальності та навігаційної доступності інформації. Результати проведеного дослідження показали, що загальний показник відкритості за 2011-2014 роки зріс на 13,16 % і наразі становить 53,76%.

Вимоги до оформлення статей для журналу «Конкуренція. Вісник Антимонопольного комітету України»

Стаття повинна розкривати зміст однієї з рубрик, отже, торкатися теми економічних, політичних, юридичних наук або менеджменту. Автор несе відповідальність за достовірність матеріалу, який подає.

Обсяг статті: 6-8 аркушів формату А4.

Структура статті: назва рубрики, прізвище, ім'я, по батькові автора повністю, науковий ступінь, вчене звання (посада), назва статті, анотація до статті, ключові слова, текст, бібліографія.

На початку сторінки слід зазначити прізвище(а) та ініціали автора(ів), науковий ступінь, вчене звання (посаду), через два інтервали повну назву місця роботи автора(ів). Нижче контактний телефон. Ще нижче через два інтервали назву статті.

Тексту статті має передувати анотація та ключові слова обсягом щонайбільше десять рядків шрифтом Times New Roman 12 pt. українською та англійською мовами обов'язково!

Текст статті необхідно друкувати з одного боку стандартного аркуша (формату А4) через 1,5 інтервала шрифтом Times New Roman 14 pt. Формат тексту 170х252 мм (60-62 знаки в рядку, 29 рядків на сторінці).

Статтю надсилати у двох примірниках українською та російською мовами.

Список використаної у статті літератури необхідно друкувати на окремому аркуші, кожне джерело з нового рядка. До списку включати всіх авторів, наведених у тексті, за алфавітом (спочатку вітчизняних, потім зарубіжних). Автори несуть відповідальність за правильність даних, наведених у списку літератури.

Автор повинен підписати статтю на останній сторінці.

Ілюстративний матеріал та фото автора приймаються лише чіткі та якісні.

Посилання на ілюстрації в тексті обов'язкові.

Разом із друкованою статтею автор має подати її електронний варіант на дисківі. Файл статті повинен бути збережений у форматі DOC для MS Word 97 або MS Word 2003. Екранні копії, схеми, рисунки та фотографії слід підписувати на диску окремими графічними файлами форматів TIF, BMP, GIF, JPG, в імені яких зазначати номер, за яким ілюстрація йде в статті, наприклад, pict 10. tif.

На дисківі мають бути лише файли, що належать до змісту статті. На етикетці диска необхідно зазначити прізвище(а) та ініціали автора(ів).

Текст статті та диск авторів(ам) не повертаються.

Редакція залишає за собою право рецензувати та редагувати статті.

У процесі редагування статті редакція зберігає за собою право скорочувати статті.

У разі негативної рецензії редколегія журналу може відхилити статтю.

Подаючи матеріал для публікації, автор надає редакції право на переклад його іншими мовами.

Статті, оформлені без дотримання наведених правил, не реєструються.

Статті, опубліковані або направлені до іншого журналу чи збірника, до друку не приймаються.

Усі права захищені. Передрук можливий лише з дозволу редакції.

Додатково щодо наукових статей до рубрики: «Наукові дослідження».

Стаття має супроводжуватися направленням установи, в якій вона виконана, і висновком експертної комісії.

Стаття має бути завізована науковим керівником.

Стаття повинна мати такі необхідні елементи: постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями, аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття, формулювання цілей статті (постановка завдання), виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів, висновки даної наукової роботи і перспективи подальших досліджень у даному напрямі.

Передплатний індекс:
українською мовою
23744;
російською мовою
23742
«Конкуренція. Вісник
Антимонопольного
комітету України»,
№ 1–2 (56–57) 2015

E-mail: konkurenciya@amcu.gov.ua

за Каталогом ДП «Преса» на 2014 рік.

З питань розповсюдження журналу звертатися

за тел.: (044) 251-62-32, 251-62-91

Наклад:

українською мовою — 500 прим.

російською мовою — 100 прим.

Підготовка оригінал-макета та дизайн — Рубін Д. О.

Друк — ПП «Остінтек»

тел.: (044) 224-58-84